

การพึ่งตนเองของชุมชนบ้านบะ
ตำบลบะ อำเภอกำแพง จังหวัดสุรินทร์

ชื่อผู้วิจัย
บุญเลี้ยง ทุมทอง
เกษมศรี สุระสังข์

งานวิจัยนี้ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจาก สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ
กระทรวงศึกษาธิการ
ประจำปีงบประมาณ ๒๕๔๔

ชื่อโครงการเรื่อง : การพึ่งตนเองของชุมชนบ้านบะ ตำบลบะ อำเภอท่าตูม จังหวัดสุรินทร์

คณะวิจัย : นายบุญเลียง ทุมทอง และนางสาวเกษมศรี สุระสังข์

ปีที่วิจัย : ปีงบประมาณ ๒๕๔๔

บทคัดย่อ

ความมุ่งหมายของการวิจัยในครั้งนี้คือ เพื่อศึกษาพฤติกรรมการพึ่งตนเองของสมาชิก สหกรณ์ร้านค้าชุมชนบ้านบะ และเพื่อศึกษาการพัฒนาองค์กรของสหกรณ์ร้านค้าชุมชนบ้านบะ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้คือ ประธานกรรมการ รองประธานกรรมการ ผู้จัดการ เลขานุการ และสมาชิก สหกรณ์ร้านค้าชุมชนรวมจำนวน ๔๐ คน โดยการเลือกแบบเจาะจง(Purposive Sampling) กระบวนการวิจัยที่ใช้คือการมีส่วนร่วมของชุมชนที่เรียกว่า AIC (Appreciation Influence Control) โดยการจัดเวทีประชาคม ผลการวิจัยพบว่า

๑. ชุมชนบ้านบะมีผู้นำที่เข้มแข็ง ใช้หลักประชาธิปไตย มีการจัดประชุมชาวบ้านเป็นประจำ แจ้งข่าวความเคลื่อนไหวได้อย่างรวดเร็ว และต่อเนื่อง สังคมเป็นกลุ่มเครือญาติขนาดใหญ่ มีการเอื้ออาทรระหว่างกัน มีค่านิยมแห่งการเรียนรู้ มีค่านิยมการรักดีต่อชุมชน รักถิ่นฐานของตน เน้นการมีส่วนร่วมของสมาชิกในชุมชน และมีปราชญ์ชาวบ้าน/คนภูมิปัญญาท้องถิ่นเสนอแนะ แนวคิดต่อการตัดสินใจในกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน

๒. ในการดำเนินงานของสหกรณ์ร้านค้าของชุมชนบ้านบะที่ผ่านมามีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องเป็นระยะเวลากว่า ๑๕ ปี มีประธานคณะกรรมการบริหารงานทั้งหมด ๑๖ คน แบ่งระยะในการพัฒนาได้ดังนี้

ระยะเริ่มแรก เป็นระยะที่เริ่มก่อตั้งให้สามารถเปิดดำเนินการให้บริการแก่สมาชิก มีการเรียนรู้การทำงานระหว่างสมาชิกกับคณะกรรมการในการดำเนินงาน และปรับให้เข้ากับชุมชนของตน ซึ่งในระยะนี้อยู่ระหว่างการดำเนินงานของคณะกรรมการที่มีประธานคณะกรรมการบริหารคนที่ ๑-๕ (พ.ศ.๒๕๓๐-๒๕๓๔)

ระยะที่สอง เป็นระยะที่สร้างแนวปฏิบัติ สร้างระเบียบ สร้างความเข้าใจให้กับสมาชิกได้ทราบบทบาท และสิทธิของตนต่อกิจการการดำเนินงานของสหกรณ์ร้านค้า มีการวางแผนล่วงหน้าในการทำงาน ในระยะนี้อยู่ระหว่างการดำเนินงานของคณะกรรมการที่มีประธานคณะกรรมการบริหารคนที่ ๖-๑๒ (พ.ศ.๒๕๓๔-๒๕๔๑)

ระยะที่สาม เป็นระยะปัจจุบัน รูปแบบการดำเนินงานถูกต้องตามระเบียบ สมาชิกตระหนักในบทบาท และหน้าที่ของตน สมาชิกเข้าใจอุดมการณ์ของสหกรณ์ร้านค้า สมาชิกมีส่วนร่วมในการบริหารงาน ร่วมในการแก้ปัญหา ซึ่งในระยะนี้อยู่ระหว่างการดำเนินงานของคณะกรรมการที่มีประธานคณะกรรมการบริหารคนที่ ๑๓-ปัจจุบัน (พ.ศ.๒๕๔๒-ปัจจุบัน)

TITLE : The Dependence Upon Themselves of the People in Banba community
in Thatum District/Surin province.
AUTHOR : Mr. Boonleang Thumthong and Miss Kasamsri Surasang
DATE : 2001 Year Budget.

Abstract

The objective of this research is to study the dependence upon themselves of the community cooperative members of Banba community and to study the development of the cooperative. The sample of the research is the chairman of the committee, the assistant of the chairman, the manager, the secretary, and 40 members which selected by purposive sampling. The research procession is the appreciation influence control (AIC) by holding a conference for the members. The research found that

1. The community of Ban Ba has a powerful leader. They are democracy. They always hold the conference and let the members know what is going on. The community is like a large family which concerned to each other. They value the character of learning and loyal to the community. They emphasize in member's cooperativeness. There are wise men of the village's to give advice to the committee before deciding what activities are to do.

2. The cooperative shop of the community has been run well for 15 years now. There have been 16 chairmen. Following are how they run the cooperative shop of the community :

Firstly, the cooperative shop of the community was settle down and ones who paid responsible for the shop had to learn how to run and regulate it perfectly for the community which is during the 1st to the 5th committee(1987 - 1991).

Secondly, the committee did brainstorming to build up the manual for members to understand about their role and rights. They did the advance planning. This is during the time of the 6th - 12th committee (1991 - 1998).

Finally, the process model has been finished and ready for the members to learn and value about their role and rights. They all understand the ideals of the community cooperative shop. They cooperate and solve the problems together. This is during the 13th - nowadays committee (1999 - nowadays).

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยฉบับนี้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยความเมตตาของ รศ.ดร.สมศักดิ์ ศรีสันติสุข อาจารย์ประจำภาควิชาสังคมวิทยาและมนุษยวิทยา มหาวิทยาลัยขอนแก่น ผศ.ดร. อัจฉรา ภาณุรัตน์ อธิการบดีสถาบันราชภัฏสุรินทร์ และผู้อำนวยการส่วนวิจัยและพัฒนา สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ ที่ได้ให้ข้อเสนอแนะ อันเป็นประโยชน์อย่างยิ่งในการทำวิจัยในครั้งนี้

ขอขอบพระคุณอาจารย์สมบัติ เจริญศิริ อาจารย์สว่าง ชาญศรี อาจารย์สุชะ กิ่งมณี อาจารย์บุญเต็ม พูนสุข อาจารย์วีระชาติ บุญไว อาจารย์ประยงค์ กรองทอง อดีตประธานคณะกรรมการบริหารสหกรณ์ร้านค้าชุมชนบ้านบะที่ใต้ให้คำปรึกษา อาจารย์วิชรินทร์ ปิยวรารักษ์ ประธานสหกรณ์ร้านค้าชุมชนบ้านบะ ผู้ใหญ่บ้านสุภาพ ราชบัณฑิต อาจารย์ประเดิม แสนสิงห์ ที่ได้ให้ความสะดวกในการใช้เวลา รวมทั้งสถานที่ในการดำเนินการวิจัย และที่สำคัญคือผู้ให้ทุนอุดหนุนการวิจัยในครั้งนี้ คือ สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ โดยได้ให้รับทุนอุดหนุนประเภททั่วไป ประจำปีงบประมาณ ๒๕๔๔

ขอขอบพระคุณ คณะกรรมการบริหารสหกรณ์ร้านค้าชุมชน ตลอดจนชาวบ้านบะที่ใต้ให้ข้อมูลจนทำให้คณะผู้วิจัยสามารถดำเนินการจนบรรลุวัตถุประสงค์

บุญเลี้ยง ทุมทอง
(หัวหน้าโครงการ)

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	ข
กิตติกรรมประกาศ.....	ค
สารบัญ.....	ง
สารบัญภาพ.....	ช
บทที่	
๑ บทนำ.....	๑
ภูมิหลัง.....	๑
ความมุ่งหมายของการวิจัย.....	๔
ความสำคัญของการวิจัย.....	๔
ขอบเขตของการวิจัย.....	๔
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	๕
๒ เอกสาร และวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง.....	๖
ความหมายของการพึ่งตนเองของชุมชน.....	๖
องค์ประกอบของการพึ่งตนเองของชุมชน.....	๗
ลักษณะของชุมชนที่พึ่งตนเองได้.....	๙
แนวคิดการพัฒนาชุมชนให้เป็นชุมชนที่เข้มแข็ง.....	๑๑
ลักษณะชุมชนที่เข้มแข็ง.....	๑๓
อุปสรรคของชุมชนที่เข้มแข็ง.....	๑๔
ความหมายของสหกรณ์.....	๑๕
อุดมการณ์สหกรณ์.....	๑๖
จุดมุ่งหมายหรือวัตถุประสงค์ของสหกรณ์ร้านค้า.....	๑๖
หลักการสหกรณ์.....	๑๗
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	๑๘
งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพึ่งตนเอง.....	๑๘
งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสหกรณ์.....	๑๙

๓	วิธีการดำเนินการวิจัย.....	๒๑
	บุคคลที่ให้ข้อมูล.....	๒๑
	การเข้าสนาม.....	๒๑
	เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	๒๑
	กระบวนการในการวิจัย.....	๒๑
	การนำเสนอผลการวิจัย.....	๒๗
๔	สภาพทั่วไปของพื้นที่ที่ทำการวิจัย.....	๒๘
	ประวัติบ้านบะ.....	๒๘
	สภาพทั่วไป.....	๒๙
	ประชากร.....	๒๙
	อาชีพ.....	๒๙
	พื้นที่ของบ้านบะ.....	๒๙
	สัตว์เลี้ยง.....	๒๙
	แหล่งน้ำ.....	๓๐
	พาหนะ.....	๓๐
	พฤติกรรมกรฟุ้งตนเองของหมู่บ้านบะ.....	๓๐
๕	การดำเนินการของสหกรณ์ร้านค้าชุมชนบ้านบะ.....	๓๓
	ประวัติของสหกรณ์ร้านค้าชุมชน.....	๓๓
	การดำเนินงานสหกรณ์ร้านค้าชุมชนในปัจจุบัน.....	๓๕
	ปัญหาของสหกรณ์ร้านค้าชุมชน.....	๓๘
	สหกรณ์ร้านค้าชุมชนในอนาคต.....	๓๘
๖	สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	๓๙
	ความมุ่งหมายของการวิจัย.....	๓๙
	บุคคลที่ให้ข้อมูล.....	๓๙
	กระบวนการเก็บรวบรวมข้อมูล.....	๓๙
	สรุปผล.....	๓๙
	อภิปรายผล.....	๔๑
	ข้อเสนอแนะ.....	๔๔

หน้า

บรรณานุกรม.....	๕๕
ภาคผนวก.....	๕๘
ก ภาพประกอบกิจกรรมของสหกรณ์ร้านค้าชุมชนบ้านปะ.....	๕๘
ข กำหนดการจัดเวทีประชาคม.....	๕๙
ค ประวัติของผู้วิจัย.....	๕๗

สารบัญภาพ

ภาพประกอบ	หน้า
๑ แสดงการมีส่วนร่วมของประชาชนในธรรมนูญ.....	๓
๒ แสดงองค์ประกอบ ๕ อย่างของชุมชน.....	๘
๓ แสดงองค์ประกอบของการพึ่งตนเอง.....	๙
๔ แสดงความสัมพันธ์ของปัจจัยการจัดประชุม.....	๒๔
๕ แสดงพฤติกรรมพึ่งตนเองของชุมชนบ้านบะ.....	๓๑
๖ แผนที่ภายในหมู่บ้านบะโดยสังเขป.....	๓๒
๗ แสดงแผนภูมิการบริหารงานของสหกรณ์ร้านค้าบ้านบะในปัจจุบัน.....	๓๗

บทที่ ๑

บทนำ

ภูมิหลัง

การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศไทยในช่วง ๕๐ ปีที่ผ่านมาตั้งอยู่บนหลักทฤษฎีการสร้างทันสมัย (Modernization) ที่นำเสนอจากประเทศตะวันตกและใช้ตัวแบบในการพัฒนาของประเทศตะวันตกเป็นแม่แบบในการดำเนินการ เริ่มจากการสร้างภาวะทันสมัยให้แก่ประเทศ การพัฒนาอุตสาหกรรมและโลกาภิวัตน์ การสร้างผลผลิตในเชิงลบที่สำคัญในภาพรวมระดับประเทศไว้หลาย ๆ ประการพร้อม ๆ กัน คือ (สำนักงานมาตรฐานการศึกษา สำนักงานสภาสถาบันราชภัฏ กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๕๕ : ๑๒๗-๑๒๘)

๑. การสถาปนาระบบโครงสร้างความสัมพันธ์ที่วางพื้นฐานอยู่บนความสัมพันธ์แบบเมืองแม่และเมืองบริวารทำให้ประเทศไทยต้องพึ่งพาประเทศที่เป็นเมืองแม่ หรือศูนย์กลางของระบบเศรษฐกิจทุนนิยมโลกมากขึ้น ทำให้ประเทศไทยกลายเป็นตลาดนำเข้า สินค้าอุตสาหกรรมหนัก (เทคโนโลยี) ที่มีราคาสูง และทำหน้าที่ผลิตสินค้าเกษตรและอุตสาหกรรม การประกอบชิ้นส่วนที่ใช้แรงงานเป็นหลัก มีมูลค่าไม่สูงมากนัก ก่อให้เกิดการขาดดุลการค้า การขาดเงินออมภายในประเทศ การมีหนี้กับต่างประเทศ และการพึ่งพาจากแหล่งเงินทุนจากต่างประเทศมากขึ้น

๒. ก่อให้เกิดโครงสร้างรัฐแบบอำนาจนิยมที่ประสานสัมพันธ์ กับการผูกขาดระดับโลก เกี่ยวกับการผูกขาดอำนาจทางเศรษฐกิจและการเมือง การมีระบบราชการที่ใหญ่โต ที่ประสานกับระบบอำนาจอิทธิพลทั้งในเมืองและชนบท ระบบวัฒนธรรมอำนาจนิยมแบบเจ้าขุนมูลนาย วัฒนธรรมนักเลงและระบบเจ้าพ่อท้องถิ่น

๓. เกิดการพึ่งพาเทคโนโลยี เนื่องจากขาดการลงทุนเพื่อการพัฒนาความรู้และเทคโนโลยีด้วยตนเอง ส่วนใหญ่เป็นการนำเข้าจากต่างประเทศ และไม่ให้ความสำคัญกับเรื่อง ต้นทุนทางสังคม

๔. เกิดปัญหาความเหลื่อมล้ำของการพัฒนาระหว่างเมืองกับชนบท ระหว่างการเกษตรกับอุตสาหกรรม ระหว่างคนรวยกับคนจน

๕. การนิยมตะวันตกทำให้คนไทยสืมคุณค่าของวัฒนธรรมไทย ทอดทิ้งภูมิปัญญาดั้งเดิม และภูมิปัญญาท้องถิ่น

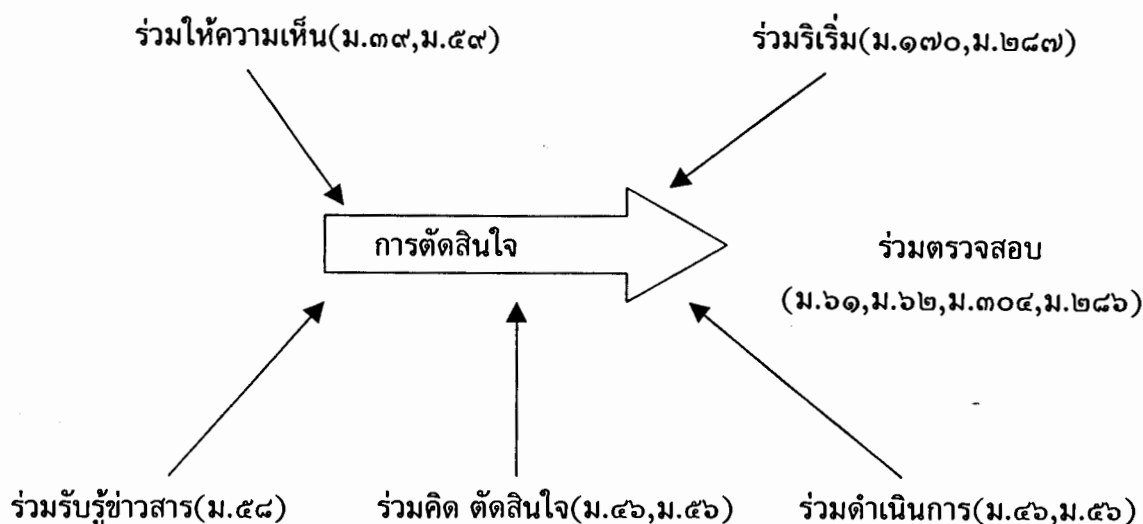
๖. เกิดการพังทลายของสิ่งแวดล้อม และทรัพยากรจนเกิดการเสียสมดุล และความอุดมสมบูรณ์ทั้งทรัพยากรบนดิน ในดินและในน้ำ

๗. การพังทลายของเกษตรกรรมและชุมชนในชนบท ได้แก่ ปัญหาความยากจน การล่มสลายของเกษตรกรรมรายย่อย ทำให้ครอบครัวแตกแยก มีการอพยพย้ายถิ่น ปัญหาการขายแรงงาน ปัญหาโสเภณี

๘. เกิดความเสื่อมโทรมทางวัฒนธรรม ศีลธรรมจากการส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยไม่คำนึงถึงแบบแผนของวัฒนธรรมเดิม และสร้างวัฒนธรรมบริโภคนิยมที่ไม่ก่อประโยชน์ทางสมองและสุขภาพ อาทิ สถานเริงรมย์ ยาเสพติด การพนัน การขายตัว
๙. เกิดปัญหาสุขภาพอนามัยที่เกิดจากการดำรงชีวิต

จากสภาพปัญหาของประเทศที่กล่าวมา จึงจำเป็นต้องรวมพลัง สร้างสรรค์สังคมใหม่ด้วยความสมัครสมาน โดยการสนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการวางแผนพัฒนาฯ เพื่อเป็นแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๙ จึงเกิดวิสัยทัศน์ว่า “มุ่งพัฒนาสังคมไทยที่พึ่งประสงค์โดยการพัฒนาสังคมให้เข้มแข็ง และดุลยภาพ ๓ ด้าน คือ สังคมแห่งคุณภาพ สังคมแห่งภูมิปัญญาและการเรียนรู้ สังคมสมานฉันท์และอ้ออาทร” มียุทธศาสตร์ที่ใช้ ๗ ยุทธศาสตร์ แบ่งออกเป็น ๓ กลุ่มคือ การสร้างระบบการบริหารจัดการที่ดีทุกส่วน การเสริมสร้างรากฐานของสังคมให้เข้มแข็ง และการปรับโครงสร้างทางเศรษฐกิจให้เข้าสู่สมดุลและยั่งยืน(สำนักงานมาตรฐานการศึกษา สำนักงานสภาสถาบันราชภัฏ กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๔๕ : ๑๒๙) อย่างไรก็ตามการเจริญเติบโตรวดเร็วทางเศรษฐกิจโดยรวมของประเทศและความเจริญทางด้านวัตถุมีมากขึ้น แต่มิได้หมายความว่าคนในสังคมจะมีความสุข มีคุณภาพที่ดีอย่างทั่วถึง วัฒนธรรมและวิถีชีวิตที่ดีงาม และความเรียบง่ายของสังคมไทยเริ่มเปลี่ยนไปพร้อม ๆ กับการเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติ และความไม่มั่นคงของครอบครัว ชุมชนและสังคม (ชาชีวัฒน์ ศรีแก้ว, ๒๕๓๙ : ๑๖)

ปัจจุบันประเทศไทยเป็นประเทศที่กำลังพัฒนาทางด้านทางเศรษฐกิจ เพื่อยกระดับมาตรฐานการครองชีพของประชาชนให้สูงขึ้น และจากนโยบายของรัฐบาลได้ตระหนักว่าการพัฒนาชนบทเป็นนโยบายที่สำคัญประการหนึ่ง เพราะประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศอยู่ในชนบทและมีความจำเป็นที่จะต้องดำเนินการด้วยวิธีการต่าง ๆ เพื่อช่วยแก้ปัญหาของชาวชนบทให้มีคุณภาพที่ดีขึ้น ยุทธวิธีที่สำคัญประการหนึ่งคือ การให้ความสำคัญของประชาชนในท้องถิ่นระดับพื้นฐาน โดยเน้นการพัฒนา ๓ เรื่องคือ เน้นการพัฒนาคน (Human Development) เน้นการมีส่วนร่วมของประชาชน (People Participation) และเน้นการเริ่มต้นที่ระดับรากฐานหรือระดับหมู่บ้าน (Grass Rootlevel) (สำนักนายกรัฐมนตรี, ๒๕๒๙ : ๒๙) ซึ่งธรรมนูญฉบับประชาชน พ.ศ. ๒๕๔๐ ที่เน้นการมีส่วนร่วมของประชาชนของพลเมือง กล่าวคือ เกี่ยวกับนโยบายสาธารณะ(Pubic Policy Process) ทั้งการตัดสินใจระดับชาติและท้องถิ่นประชาชนต้องมีส่วนร่วมตั้งแต่กระบวนการไปจนถึงสุดกระบวนการให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการคิด และการตัดสินใจ ซึ่งสอดคล้องกับทวิทอง หงษ์วิวัฒน์ (๒๕๒๗ : คำนำ) ที่เห็นว่าแนวการพัฒนาแนวใหม่ที่จะช่วยเปลี่ยนแปลงรากฐานประชาชนให้เป็นผู้กำหนดแนวทางการพัฒนาตนเองและถือว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่สุดที่จะช่วยให้การพัฒนาชุมชนประสบผลสำเร็จ ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.๒๕๔๐ ได้ให้ความสำคัญของการมีส่วนร่วมของประชาชนในหลาย ๆ ด้าน ดังภาพประกอบ ๑

ภาพประกอบ ๑ แสดงการมีส่วนร่วมของประชาชนในธรรมนูญ (สำนักงานมาตรฐานการศึกษา สำนักงานสภาสถาบันราชภัฏ กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๔๕ : ๑๒๔)

ดังนั้นการพัฒนาภูมิภาคและชนบทต่อไป ต้องปรับแนวความคิดและวางแนวทางเพื่อให้คนชนบทมีศักยภาพพึ่งตนเองได้ มีโอกาสและความเสมอภาคทั้งทางด้านเศรษฐกิจและสังคม ครอบครัวที่อบอุ่น มีทรัพยากรธรรมชาติเป็นรากฐานการพัฒนาที่ยั่งยืน และสภาพแวดล้อมที่ปลอดจากมลพิษ โดยเพิ่มความสามารถของคนและชุมชนในชนบทให้มีความเข้มแข็ง เพื่อให้เข้าไปมีส่วนร่วมในการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม การบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและการดูแลสิ่งแวดล้อมอย่างเต็มที่ (ชาชีวัฒน์ ศรีแก้ว, ๒๕๓๙ : ๗๒) ดังนั้นยุทธศาสตร์ที่จะใช้เพื่อเสริมสร้างศักยภาพการพัฒนาของ ภูมิภาคและชนบทมียุทธศาสตร์หนึ่งที่สำคัญคือ การส่งเสริมการมีส่วนร่วมและเสริมสร้างศักยภาพชุมชนในการพัฒนา (ชาชีวัฒน์ ศรีแก้ว, ๒๕๓๙ : ๗๓) จึงทำให้กระบวนการของสหกรณ์เป็นกระบวนการหนึ่งที่จะแก้ปัญหาพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมในชนบทได้ดี เพราะวิธีการของสหกรณ์เกิดจากการที่บุคคลหลาย ๆ บุคคลร่วมมือกันด้วยความสมัครใจ เพื่อช่วยยกระดับรายได้ของสมาชิก และเป็นการเสริมสร้างระเบียบวินัย และการปกครองระบอบประชาธิปไตย

สหกรณ์ร้านค้าชุมชนบ้านบะ ตำบลบะ อำเภอท่าตูม จังหวัดสุรินทร์ได้เริ่มเปิดดำเนินการเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๓๐ โดยเริ่มแรกมีสมาชิกจำนวน ๔๐-๕๐ คน และมีเงินทุนดำเนินการทั้งสิ้น ๒๘,๕๐๐ บาท ปัจจุบันนี้สหกรณ์ร้านค้าชุมชนมีสมาชิกจำนวน ๕๕๖ คน รวม ๒๐,๐๔๐ หุ้นและมีทุนเรือนหุ้นทั้งสิ้น ๒๐๐,๔๐๐ บาท ซึ่งมีวัตถุประสงค์ที่สำคัญคือการส่งเสริมฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมของสมาชิกราชภฏในหมู่บ้านให้สามารถซื้อสินค้าอุปโภคบริโภคที่จำเป็นต่อการครองชีพในราคายุติธรรม จัดหาสินค้าที่สมาชิกต้องการมาจำหน่าย เสริมสร้างความรู้ ความเข้าใจแก่สมาชิกและส่งเสริมให้สมาชิกประหยัด ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ซึ่งสหกรณ์ร้านค้าชุมชนสามารถทำได้จนประสบผลสำเร็จ สังเกตจากผลกำไร ๕ ปีย้อนหลังต่อไปนี้

ปี พ.ศ. ๒๕๔๐	ผลกำไรสุทธิ	๑๒๕,๓๑๙.๗๗ บาท
ปี พ.ศ. ๒๕๔๑	ผลกำไรสุทธิ	๑๙๗,๑๕๔.๐๐ บาท
ปี พ.ศ. ๒๕๔๒	ผลกำไรสุทธิ	๓๓๐,๒๙๖.๑๗ บาท
ปี พ.ศ. ๒๕๔๓	ผลกำไรสุทธิ	๓๕๑,๙๓๗.๘๔ บาท
ปี พ.ศ. ๒๕๔๔	ผลกำไรสุทธิ	๒๓๗,๒๓๑.๘๗ บาท

หากดูจากทุนเรือนหุ้น และผลกำไรจะเห็นว่าสหกรณ์ร้านค้าชุมชนบ้านบะเป็นองค์กรที่มีความเข้มแข็งมาก มีหน่วยงานอื่นมาดูงานตลอดทุกปีที่ผ่านมา สมาชิกมีความเข้าใจในอุดมการณ์วัตถุประสงค์ และคุณค่าของสหกรณ์ร้านค้าชุมชนอย่างแท้จริง ดังนั้นคณะผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาการพึ่งตนเองของชุมชนภายใต้การดำเนินงานของสหกรณ์ร้านค้าชุมชนบ้านบะในครั้งนี้

ความมุ่งหมายของการวิจัย

๑. เพื่อศึกษาพฤติกรรมการพึ่งตนเองของสมาชิกสหกรณ์ร้านค้าชุมชนบ้านบะ
๒. เพื่อศึกษาการพัฒนาองค์กรของสหกรณ์ร้านค้าชุมชนบ้านบะ

ความสำคัญของการวิจัย

๑. ทำให้ทราบถึงพฤติกรรมการพึ่งตนเองของสมาชิกสหกรณ์ร้านค้าชุมชนบ้านบะที่สามารถขยายกิจการ และให้บริการสมาชิกได้อย่างเต็มที่
๒. ทำให้ทราบถึงการพัฒนาการของสหกรณ์ร้านค้าชุมชนบ้านบะ
๓. เป็นสารสนเทศให้ชุมชนที่ดำเนินงานบริหารสหกรณ์ร้านค้าที่ใกล้เคียงถือเป็นแนวทางปรับใช้ และประยุกต์ให้เข้ากับพื้นฐานของคนในสังคมนั้น ๆ ต่อไป

ขอบเขตของการวิจัย

ก. กลุ่มบุคคลที่ศึกษา

ในการวิจัยครั้งนี้สนใจศึกษาพฤติกรรมของคณะกรรมการบริหารสหกรณ์ร้านค้าบ้านบะ ซึ่งประกอบด้วย ประธานกรรมการ รองประธานกรรมการ ผู้จัดการ เลขานุการ และสมาชิกสหกรณ์ร้านค้าชุมชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนจำนวนทั้งสิ้น ๔๕๖ คน

ข. ระยะเวลาที่ศึกษา

คณะผู้วิจัยได้เริ่มศึกษาตั้งแต่วันที่ ๒๗ กันยายน ๒๕๔๔ ถึง ๓๐ สิงหาคม ๒๕๔๕

นิยามศัพท์เฉพาะ

การพึ่งตนเอง(Self-Reliance) หมายถึง การที่ชุมชนหรือสังคมหนึ่ง ๆ จัดระบบให้กลุ่มของตนเองสามารถดำเนินการตอบสนองความต้องการของกลุ่มได้ โดยได้รับความร่วมมือจากสมาชิกของกลุ่ม ซึ่งกลุ่มของตนดำรงอยู่ได้อย่างอิสระมั่นคง และสมบูรณ์

ชุมชน(Community) หมายถึง บุคคลที่อาศัยอยู่ในพื้นที่บ้านบะ ตำบลท่าตุม จังหวัดสุรินทร์ และเคยทำกิจกรรมร่วมกับชาวบ้านอย่างน้อย ๖ เดือน

ร้านค้าชุมชน หมายถึง ร้านค้าที่เกิดจากการรวมกลุ่มของชุมชนในบ้านบะได้จัดตั้งขึ้น โดยร่วมกันให้บริการขายสินค้าให้กับสมาชิกในราคาประหยัด ผลกำไรที่ได้นำไปปันผลให้กับสมาชิกตามระเบียบของร้านค้าชุมชนบ้านบะ

สมาชิก(Element) หมายถึง ชาวบ้านที่สมัครเข้าเป็นสมาชิกของสหกรณ์ร้านค้า โดยการชำระค่าธรรมเนียมตามที่ระเบียบของสหกรณ์ร้านค้ากำหนด

คณะกรรมการ(Committee) หมายถึง สมาชิกของสหกรณ์ร้านค้าชุมชนที่ได้รับการเลือกตั้งจากสมาชิกให้ดำเนินงานของกิจการร้านค้า ซึ่งปกติจะมีวาระเพียง ๑ ปี แต่ไม่เกิน ๒ วาระติดต่อกัน

บทที่ ๒

เอกสาร และวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาครั้งนี้คณะผู้วิจัยได้รวบรวม เอกสารที่เกี่ยวข้อง เพื่อใช้เป็นแนวทาง โดยนำเสนอตามลำดับดังนี้

๑. ความหมายของการพึ่งตนเองของชุมชน
๒. องค์ประกอบของการพึ่งตนเองของชุมชน
๓. ลักษณะของชุมชนที่พึ่งตนเองได้
๔. แนวคิดการพัฒนาชุมชนให้เป็นชุมชนที่เข้มแข็ง
๕. ลักษณะชุมชนที่เข้มแข็ง
๖. อุปสรรคของชุมชนที่เข้มแข็ง
๗. ความหมายของสหกรณ์
๘. อุดมการณ์สหกรณ์
๙. จุดมุ่งหมายหรือวัตถุประสงค์ของสหกรณ์ร้านค้า
๑๐. หลักการสหกรณ์
๑๑. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ความหมายของการพึ่งตนเองของชุมชน

วิวัฒน์ชัย อັตถากร (๒๕๒๙ : ๑๓๑-๑๓๒) ได้ให้ความหมายของการพึ่งตนเองว่า หมายถึง สถานการณ์ที่ชุมชนหรือสังคมมีระบบการผลิตแบบพึ่งตนเอง ระบบการเมืองและการบริหารประเทศแบบประชาธิปไตยสมบูรณ์ และระบบความคิด ความเชื่อ จิตสำนึกแบบพึ่งตนเอง รวมทั้งมีการปฏิบัติหน้าที่เป็นจริงในอันที่จะพัฒนาสังคมของตนเพื่อยืนอยู่บนขาของตนเอง โดยมุ่งรับใช้ผลประโยชน์และความจำเป็นทางสังคมของคนส่วนใหญ่ในสังคม

อรทัย อาจฉ่ำ (๒๕๓๑ : ๒๐) ได้ให้ความหมายของการพึ่งตนเองว่า หมายถึง กลุ่มหรือสังคมที่มีการจัดระบบเพื่อให้ประชาชนสามารถดำเนินการตอบสนองความต้องการของตนเอง ด้วยวิธีการช่วยเหลือตนเอง ด้วยการร่วมมือกับบุคคลอื่นที่อยู่ในสถานการณ์เดียวกัน

สัญญา สัญญาวิวัฒน์(๒๕๔๓ : ๖๙-๗๒) ได้ให้ความหมายของการพึ่งตนเองว่า หมายถึง ความสามารถในการดำรงตนอยู่ได้อย่างอิสระมั่นคง สมบูรณ์ การพึ่งตนเองได้ มีได้ทั้งระดับปัจเจกชนและชุมชน คำว่า "ปัจเจกชนพึ่งตนเอง" หมายถึง การที่บุคคลสามารถอยู่ได้อย่างอิสระ เช่น สามารถแยกตัวออกมาอยู่ต่างหากจากพ่อแม่ มีความมั่นคงในชีวิต สามารถเลี้ยงตนเองได้ ตัดสินใจเรื่องสำคัญ ๆ ได้ หรือสามารถของคำแนะนำของผู้อื่นมาประกอบการตัดสินใจของตน

จากความหมายของการพึ่งตนเอง(Self-Reliance) ที่กล่าวมาพอสรุปได้ว่า หมายถึง การที่ ชุมชนหรือสังคมหนึ่ง ๆ จัดระบบให้กลุ่มของตนเองสามารถดำเนินการตอบสนองความต้องการของ กลุ่มได้ โดยได้รับความร่วมมือจากสมาชิกของกลุ่ม ซึ่งกลุ่มของตนดำรงอยู่ได้อย่างอิสระมั่นคง และ สมบูรณ์

สัญญา สัญญาวิวัฒน์(๒๕๒๓ : ๖) ได้ให้ความหมายของชุมชนไว้ว่า หมายถึง องค์การทาง สังคมอย่างหนึ่งที่มีอาณาเขตครอบคลุมท้องถิ่นที่ปวงสมาชิกสามารถบรรลุถึงความต้องการพื้นฐาน ส่วนใหญ่ และสามารถแก้ไขปัญหาล้วนใหญ่ในชุมชนของตนเองได้

ยูวัฒน์ วุฒิเมธี(๒๕๒๕ : ๓) ได้ให้ความหมายของชุมชนไว้ว่า หมายถึง ที่พื้นอันเป็นที่ อาศัยของคน และหมายความถึงกลุ่มของประชาชนที่อาศัยในพื้นที่นั้น โดยมีความสนใจ มีวัตถุประสงค์ ประสงค์ เป้าหมาย และจุดหมายในการที่อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข

ประเวศ วลี(๒๕๔๑ : ๑๓) ได้ให้ความหมายของชุมชนไว้ว่า หมายถึง การที่คนจำนวนหนึ่ง มีวัตถุประสงค์ร่วมกัน มีความเอื้ออาทรต่อกัน มีความพยายามทำอะไรร่วมกัน มีการเรียนรู้ร่วมกัน ในการกระทำ ซึ่งรวมถึงการติดต่อสื่อสารกัน

บุญยัง หมั่นดี(๒๕๔๔ : ๓) ได้ให้ความหมายของชุมชนไว้ว่า ชุมชน หมายถึง ประชาชน หลาย ๆ ครอบครัวยุติตั้งถิ่นฐานอยู่ร่วมกัน ชุมชนขนาดเล็กที่สุดคือ ชุมชนย่อยในเมืองหรือเขต เทศบาล ส่วนในชนบทคือ หมู่บ้าน ชุมชนที่ใหญ่คือ ชุมชนตำบล อำเภอ จังหวัด ภาค และประเทศ ตามลำดับ

และจากความหมายของชุมชน พอสรุปได้ว่า หมายถึง กลุ่มทางสังคมที่อาศัยอยู่ร่วมกัน พื้นที่ใดพื้นที่หนึ่งทั้งในช่วงเวลาหนึ่ง ๆ หรือถาวร ได้ทำกิจกรรมร่วมกัน มีวัตถุประสงค์เดียวกัน มีการเอื้ออาทรระหว่างกันภายใต้วัฒนธรรมเดียวกัน เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ร่วมกัน ทั้งในระดับ หมู่บ้าน ตำบล อำเภอ จังหวัด ภาค และประเทศ

องค์ประกอบของการพึ่งตนเอง

ประเวศ วลี (๒๕๓๑ : ๗๑-๗๗) ได้อธิบายถึงชุมชนชนบทที่จะต้องพึ่งตนเองทาง เศรษฐกิจได้ตั้งนั้นจะต้องมีองค์ประกอบ ๕ อย่างประกอบด้วย

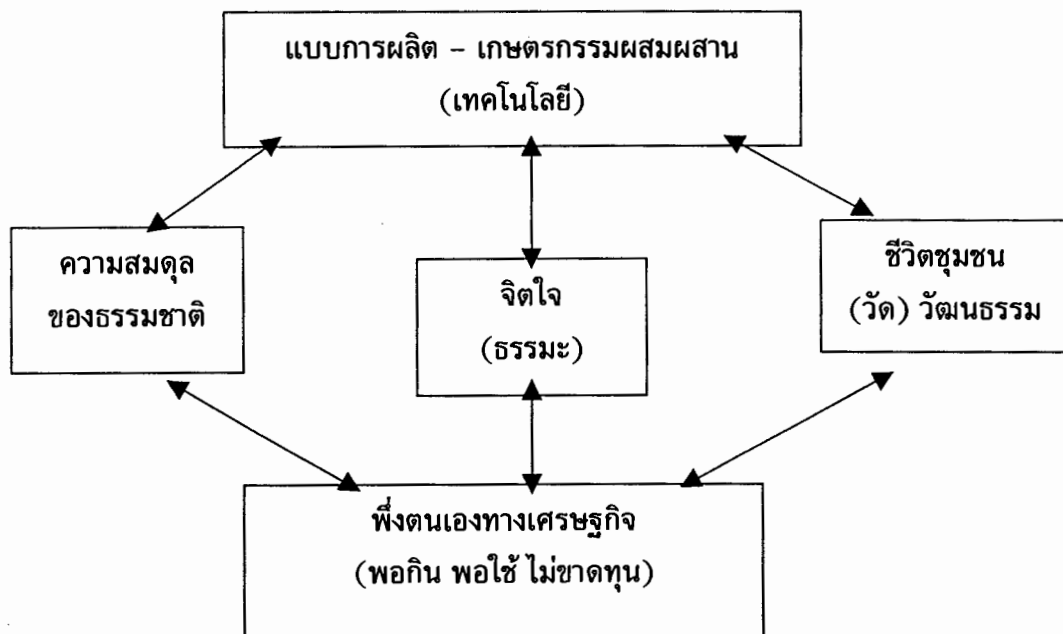
๑. จิตใจที่มีธรรมะ มีความขยันหมั่นเพียร ไม่กลัวลำบาก ไม่โลภมาก มีสันโดษ ไม่ใช่ ง่ายพุ่มเฟิอ่ย สิ่งเหล่านั้นจะกำหนดแบบแผนการผลิต และทำให้เกิดความสมดุลทางเศรษฐกิจ

๒. แบบแผนการผลิต เป็นแบบผลิตเพื่อกินเอง ใช้เอง ทำให้ต้องทำหลายอย่างเป็น เกษตรกรรมผสมผสาน (วนเกษตร พุทธเกษตร หรือเกษตรธรรมชาติ) ซึ่งทำให้มีกิน มีใช้ และ ธรรมชาติ แวดล้อมมีความสมดุล

๓. ความสมดุลของธรรมชาติแวดล้อม เกิดขึ้นเพราะแบบแผนการผลิตที่คำนึงถึงความ สมดุลของธรรมชาติแวดล้อม และขึ้นกับจิตใจของมนุษย์ที่ไม่โลภมาก และพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจ ได้

๔. การพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจ การผลิตเพื่อใช้เอง กินเอง ความสมดุลของธรรมชาติ แวดล้อมกับพฤติกรรมไม่ฟุ่มเฟือย ทำให้เศรษฐกิจมีความสมดุล พอกินพอใช้ ไม่ขาดทุน ไม่เป็นหนี้สิน มีเวลาและไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม

๕. ชีวิตชุมชน ระบบชีวิตมีความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมใกล้ตัว มีอาหารการกิน เหลือเฟือ มีเวลาที่จะช่วยเหลือสังสรรค์กัน จึงเกิดเป็นวัฒนธรรมชุมชนขึ้นคือ ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ช่วยเหลือกัน มีสถาบันครอบครัวที่มั่นคง มีการนับถือผู้เฒ่าผู้แก่ มีวัดเป็นสถาบันของชุมชนที่ช่วยพัฒนาจิตใจ เป็นศูนย์กลางทางการศึกษาทางสาธารณสุข ศิลปวัฒนธรรม เป็นสถานสังคมสงเคราะห์ และช่วยให้เกิดความสมดุลทางเศรษฐกิจ ซึ่งสามารถเขียนเป็นแผนภูมิได้เป็น

ภาพประกอบ ๒ แสดงองค์ประกอบ ๕ อย่างของชุมชน(ประเวศ วสี. ๒๕๓๑ : ๗๗)

สัญญา สัญญาวิวัฒน์ (๒๕๓๑ : ๗๒ - ๙๑) ได้อธิบายถึงผลการประชุมเชิงปฏิบัติการของสภาวิจัยแห่งชาติ ร่วมกับสถาบันวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทยพบว่า การพัฒนาแบบพึ่งตนเองนั้นต้องมีองค์ประกอบ ๕ ประการที่สัมพันธ์เรียกว่า TERMS MODEL ซึ่งประกอบด้วยองค์ประกอบทางเศรษฐกิจ องค์ประกอบทางสภาวะแวดล้อม องค์ประกอบทางจิตใจ และองค์ประกอบทางสังคมวัฒนธรรม

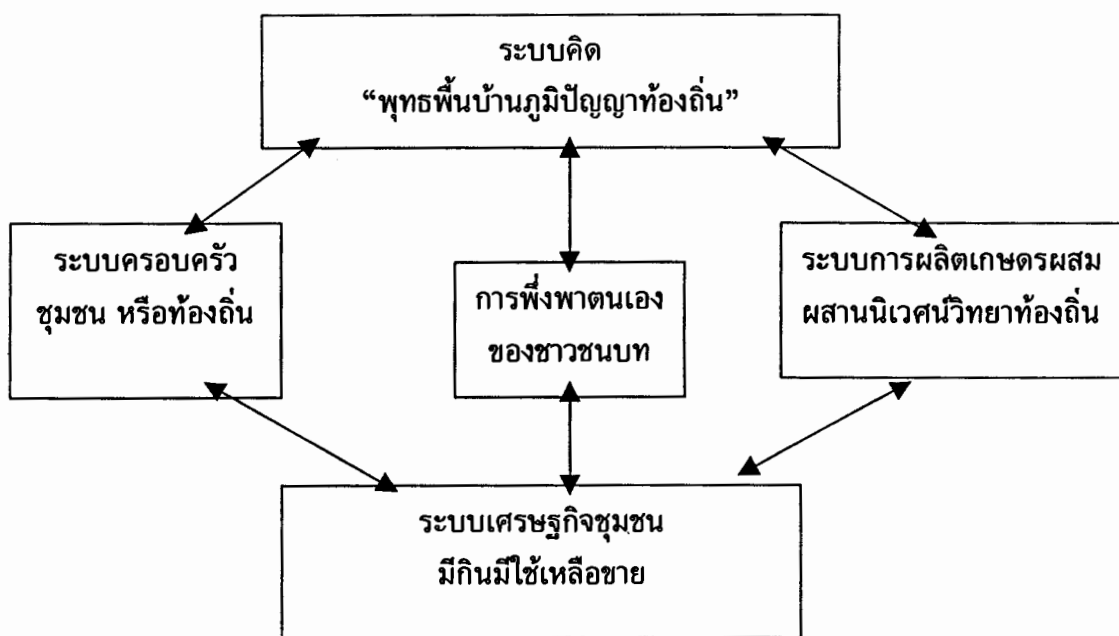
อนек นาคะบุตร (๒๕๓๑ : ๒๕ - ๓๑) ได้กล่าวโดยสรุปว่า การพัฒนาที่จะนำไปสู่การพึ่งตนเอง ต้องมีองค์ประกอบที่เกื้อกูลสัมพันธ์กันอย่างน้อย ๔ องค์ประกอบคือ

๑. องค์ประกอบด้านความคิด วิธีคิดในการพัฒนาด้านต่าง ๆ จะต้องนำ “พุทธวิธี” มาประยุกต์ใช้โดยเฉพาะในการดำเนินชีวิต พัฒนาค้นเอง เกื้อกูลเพื่อนบ้านลดละอบายมุข ไม่ทำลายตนเอง มองปัญหาอย่างเชื่อมโยงสัมพันธ์กัน เช่น มองการรักษาทั้งด้านจิต-กาย ที่สัมพันธ์กับระบบเครือญาติและชุมชน

๒. องค์ประกอบด้านระบบการผลิตทางการเกษตร ยึดหลักการผสมผสานระหว่าง การเพาะปลูกกับการเลี้ยงสัตว์ให้สัมพันธ์กัน ให้เกื้อกูลประโยชน์ต่อกัน ผสานสิ่งเหลือใช้จากพืชและสัตว์ อย่างต่อเนื่องครบวงจร ซึ่งจะส่งผลต่อการอนุรักษ์ฟื้นฟูระบบนิเวศวิทยาท้องถิ่นในระดับครัวเรือน และจะส่งผลถึงระดับชุมชนได้

๓. องค์ประกอบระบบเศรษฐกิจชุมชนท้องถิ่น เศรษฐกิจในระดับครอบครัวที่มุ่งผลิต เพื่อความมีอยู่มีกินที่เหลือขาย และขายอย่างรู้เท่าทัน ก่อให้เกิดความช่วยเหลือเกื้อกูลกันในระดับ ชุมชนโดยการจัดตั้งธนาคารข้าว ธนาคารควาย ธนาคารปุ๋ย กองทุนร้านค้าเอนกประสงค์ มีสถาบัน การเงินภายในหมู่บ้าน เพื่อรองรับระบบเศรษฐกิจภายในหมู่บ้าน หรือชุมชนอื่น ๆ

๔. องค์ประกอบด้านระบบวัฒนธรรมชุมชน ระบบครอบครัว และสถาบันเครือข่ายของ หมู่บ้าน สังคมในชนบทจะมีความเชื่อทางศาสนา วัด พระ ผู้นำอาวุโส เป็นสถาบันหลักของหมู่บ้าน เป็นหลักยึดเหนี่ยวไม่ให้หมู่บ้านแตกสลาย การพัฒนามาจะเป็นการนำเอาศักยภาพของชุมชนใน ชนบทมาใช้ให้เกิดประโยชน์ แทนการพัฒนาจากองค์กรของรัฐหรือองค์กรเอกชน องค์ประกอบของ การพึ่งตนเองสามารถสรุปเขียนเป็นแผนภูมิได้ดังต่อไปนี้

ภาพประกอบ ๓ แสดงองค์ประกอบของการพึ่งตนเอง(อนุก นาคะบุตร. ๒๕๓๑ : ๓๑)

ลักษณะของชุมชนที่พึ่งตนเองได้

Reeves (๑๙๗๐ : ๓๓๑-๓๓๔) กล่าวถึงลักษณะขององค์กรหรือกลุ่มไว้ดังนี้

๑. กลุ่มมีผู้นำที่ดี
๒. สมาชิกมีความเต็มใจทำงานเพื่อให้กลุ่มบรรลุเป้าหมาย

๓. มีวัตถุประสงค์ และเป้าหมายที่ทำได้จริง มีความสอดคล้องกับความสามารถของผู้นำและสมาชิก รวมทั้งต้องมีความร่วมมือกันและกันภายในกลุ่มเป็นอย่างดี

๔. สมาชิกมีความสนใจในกิจกรรมกลุ่มอย่างแท้จริง

๕. กลุ่มมีการตัดสินใจที่เป็นอิสระด้วยตนเอง

๖. ผู้นำ และสมาชิกมีส่วนร่วมในการวางแผนและควบคุมการทำงานซึ่งกันและกัน

สีลาภรณ์ นาคทรพรพ และคณะ(๒๕๓๘. ๑๓๒-๑๓๔) ได้สรุปเกี่ยวกับความเข้มแข็งขององค์กรชุมชนว่า ควรมีลักษณะดังนี้

๑. การมีมิติทางด้านวัฒนธรรมมาผสมผสานในการทำกิจกรรม เพราะการมีฐานการรวมตัวทางวัฒนธรรม จะเป็รเครื่องยึดโยงให้สามารถสร้างองค์กรได้ง่ายและมีคุณภาพ
๒. มีประสิทธิภาพในการตอบสนองต่อปัญหา
๓. มีการพัฒนากระบวนการเรียนรู้
๔. มีการจัดการกลุ่มในการทำกิจกรรมต่าง ๆ
๕. มีผู้นำที่ได้รับการยอมรับจากสมาชิกและชุมชน
๖. มีการกระจายผลประโยชน์แก่สมาชิกอย่างยุติธรรม
๗. ได้รับการยอมรับนับถือจากองค์กรภายนอก
๘. มีการขยายผล ขยายกิจกรรม ขยายเครือข่าย

สำนักงานมาตรฐานการศึกษา สำนักงานสภาสถาบันราชภัฏ กระทรวงศึกษาธิการ(๒๕๔๕ : ๘๔-๘๕) ได้สรุปถึงองค์กรที่สามารถพึ่งตนเองได้ว่าควรมีลักษณะดังนี้

๑. มีกิจกรรมที่สนองความต้องการของสมาชิก
๒. มีการตัดสินใจและดำเนินงานที่เป็นอิสระของกลุ่มเอง
๓. มีการปรับตัวของกลุ่มในลักษณะต่าง ๆ เพื่อความมั่นคง
๔. มีการกระจายผลประโยชน์ของกลุ่มสู่สมาชิกอย่างยุติธรรมและเสมอภาค
๕. มีผลกำไรจากการดำเนินการกลุ่ม
๖. มีอำนาจต่อรองกับบุคคลภายนอก

นอกจากนี้ บุญยัง หมั่นดี(๒๕๔๔ : ๙-๑๕) ได้สรุปตัวชี้วัดความเข้มแข็งของชุมชน ซึ่งได้จากการศึกษาเขตอีสานตอนล่าง มีดังนี้

๑. ประชาชนมีอยู่มีกินอย่างเพียงพอ สามารถเลี้ยงครอบครัวได้ ซึ่งการที่จะมีอยู่มีกินนั้นต้องมีอาชีพและมีความเชื่อมั่นศรัทธาในอาชีพของตน จึงตั้งใจประกอบอาชีพอย่างเต็มความสามารถ สามารถตอบสนองความต้องการด้านอาหาร ที่อยู่อาศัย เสื้อผ้า และยารักษาโรคเมื่อยามเจ็บป่วยได้
๒. ราษฎรในชุมชนต้องมีความสามัคคีกัน ไม่มีความขัดแย้ง อิจฉาริษยากัน ประเด็นความสำคัญดังกล่าวปัจจุบันราษฎรเห็นว่า ชาวบ้านแตกแยกกันมาก โดยเฉพาะเริ่มตั้งแต่การเลือกตั้งผู้ใหญ่บ้าน การเลือกตั้งสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล ผู้ที่แตกแยกโกรธกันส่วนใหญ่ไม่ใช่ผู้ที่สมัครรับการเลือกตั้ง แต่กลับเป็นประชาชนที่สนับสนุนแต่ละฝ่ายมากกว่า

๓. ต้องมีการรวมกลุ่มของประชาชน เป็นองค์กรประชาชน การรวมกลุ่มนี้เกิดจากความต้องการของประชาชนเองและสมาชิกในกลุ่มควรมีปัญหาเหมือนกัน มีแนวทางที่แก้ปัญหาที่สอดคล้องกัน กลุ่มที่เกิดขึ้นจะเป็นกลุ่มเยาวชน กลุ่มแม่บ้านทอผ้า กลุ่มออมทรัพย์ กลุ่มร้านค้าหรือธนาคารข้าวก็ได้

๔. สมาชิกกลุ่มในชุมชนมีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นโดยการพูดคุยและประชุม ทั้งในที่เป็นการและไม่เป็นการ สามารถช่วยให้การดำเนินงานพัฒนาชุมชนเป็นไปตามความต้องการของสมาชิกได้อย่างแท้จริง

๕. สมาชิกในชุมชนต้องมีความซื่อสัตย์ มีคุณธรรม ไม่เอาัดเอาเปรียบผู้อื่น โดยเฉพาะผู้นำ ไม่ว่าจะผู้นำทางการหรือไม่ทางการ ต้องมีความซื่อสัตย์เพื่อให้สมาชิกในชุมชนมีความเชื่อถือ จึงจะช่วยให้การดำเนินการต่าง ๆ ในชุมชนประสบผลสำเร็จ

แนวคิดการพัฒนาชุมชนให้เป็นชุมชนที่เข้มแข็ง

สัญญา สัญญาวิวัฒน์(๒๕๔๓ : ๘๐-๘๗) ได้กล่าวไว้ในหนังสือทฤษฎีและกลยุทธ์พัฒนาสังคม ถึงตัวแบบการพัฒนาของพระเทพรัตนราชสุดา สยามบรมราชกุมารี โดยสาระสำคัญของแนวคิดสามารถช่วยสร้างความเข้มแข็งอย่างยั่งยืนได้โดยพิจารณาจากประเด็นดังนี้

๑. ประเด็นที่ตัว “คน” จะก่อให้เกิดความเข้มแข็งและยั่งยืน เพราะเมื่อคนมีความเจริญทางปัญญาสามารถจะสร้างความเจริญได้เอง นับว่าเป็นความเข้มแข็งของทั้งคนและของท้องถิ่น ถ้าไม่พัฒนาคนในท้องถิ่นจะทำให้ท้องถิ่นไม่ยั่งยืน ดังนั้นการพัฒนาจึงเป็นกุศโลบายของการพัฒนาท้องถิ่นให้เข้มแข็งอย่างยั่งยืน

๒. หลักการพัฒนา ๑๐ ประการคือ

๒.๑ หลักการช่วยเหลือตนเอง พึ่งตนเอง เป็นการพัฒนา “คน” เพื่อให้ศักยภาพที่มีอยู่ในตัวคนมากที่สุด จนก่อให้เกิดความเข้มแข็งอย่างยั่งยืนในตนเอง ดังนั้นคนที่จะช่วยตนเอง และพึ่งตนเองได้จะทำให้ท้องถิ่นมีความเข้มแข็งอย่างยั่งยืน

๒.๒ หลักการเริ่มจากสภาพที่เป็นอยู่ เป็นการพัฒนาจากสิ่งที่มีอยู่แล้วจึงใส่ปัจจัยนำเข้าไป เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงแบบค่อยเป็นค่อยไป ทำให้ชาวบ้านสามารถปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงได้ จนเกิดการพัฒนาคคนและท้องถิ่นอย่างยั่งยืน

๒.๓ การใช้ทรัพยากรท้องถิ่นเพราะเป็นตัวใกล้ตัว การใช้ทรัพยากรจากบริบทที่ใกล้ ทำให้ชาวบ้านเกิดการพึ่งตนเองมากที่สุดเพราะสามารถที่จะวางแผนการใช้ทรัพยากรที่พอดี ทำให้ผลผลิตที่เกิดขึ้นไม่มากหรือน้อยเกินไป การอาศัยทรัพยากรที่ใกล้ตัว เป็นการใช้จ่ายเงินมาก และอาจเกินความจำเป็นของท้องถิ่น

๒.๔ การมีส่วนร่วมของคนในท้องถิ่น การพัฒนาอย่างยั่งยืนนั้นต้องอาศัยความร่วมมือจากชาวบ้านในท้องถิ่น เพื่อให้ชาวบ้านเกิดการเรียนรู้ร่วมกันจนเกิดปัญญา สามารถที่จะพัฒนาท้องถิ่นของตนให้ยั่งยืนได้

๒.๕ วัฒนธรรมและผู้นำท้องถิ่น การพัฒนาท้องถิ่นให้เข้มแข็งยั่งยืน จะต้องดำรงไว้ซึ่งวัฒนธรรมของไทยที่ดีงาม และผู้นำท้องถิ่นจะต้องเป็นต้นแบบของการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยให้ดำรงอยู่สืบไป เป็นการแก้ปัญหาท้องถิ่นล่มสลาย ทำให้ทั้งเข้มแข็งและยั่งยืน

๒.๖ ความมีประสิทธิภาพในการพัฒนาให้ได้ผลต้องจัดทำในรูปแบบของหนึ่งโครงการมีลักษณะเป็นหนึ่งหน่วยระบบ มีผลผลิตที่คาดหวัง มีปัจจัยนำเข้าและกระบวนการที่จัดทำขึ้นอย่างเป็นระบบ เมื่อโครงการดำเนินไปแล้ว สามารถประเมินผล และเกิดประสิทธิภาพได้

๒.๗ การประสานงาน เป็นหน่วยงานของราชการและเอกชน จะต้องมีการประสานงานความร่วมมือในการทำงานทั้งนี้เพื่อให้เกิดความต่อเนื่องของกระบวนการพัฒนา ถ้าทุกหน่วยงานของราชการและเอกชนสามารถประสานงาน ให้เกิดความร่วมมือเป็นอย่างดี จะก่อให้เกิดการพัฒนาที่เข้มแข็งอย่างยั่งยืน

๒.๘ การทำงานเชิงรุก เป็นการแก้ปัญหาหรือพัฒนาหมู่บ้านอย่างตรงประเด็น ในการทำงานเชิงรุกนั้นชาวบ้านในท้องถิ่นจะเข้าร่วมทำให้เกิดการพัฒนาการเรียนรู้ในการทำงานระหว่างชาวบ้านและเจ้าหน้าที่ ส่งผลให้เกิดการพัฒนาคนในท้องถิ่น และพัฒนาท้องถิ่นอย่างยั่งยืน

๒.๙ ความมีคุณธรรมและศิลปะ การพัฒนาคนหากมุ่งแต่ความรู้ความสามารถทางด้านเศรษฐกิจอย่างเดียว จะทำให้เกิดความเป็นไทยขาดหายไปจากท้องถิ่น สิ่งสำคัญคือคุณธรรมและศิลปะที่แสดงความเป็นท้องถิ่นไทย ดังนั้นการพัฒนาต้องทำควบคู่กับคุณธรรมและศิลปะ

๒.๑๐ การเชื่อมประสานด้วยเวลา เป็นการพัฒนาโดยเชื่อมสภาพท้องถิ่นในปัจจุบันของไทยเข้ากับเทคโนโลยีที่ทันสมัยที่เหมาะสมกับการพัฒนาท้องถิ่น เทคโนโลยีที่นำเข้ามาจะต้องไม่ก่อให้เกิดผลเสียต่อสภาพความเป็นท้องถิ่นของไทย เทคโนโลยีที่ดีนั้นจะต้องเป็นเทคโนโลยีที่ช่วยให้เกิดการพัฒนาคคน แล้วส่งผลให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืน

๓. วิธีการพัฒนา เป็นการลงมือปฏิบัติไปสู่เป้าหมายของการพัฒนา วิธีการพัฒนาจึงมุ่งไปที่ตัว “คน” เป็นสำคัญ กระบวนการที่จะนำไปใช้ในการพัฒนาคคน ได้แก่ วิธีการให้การศึกษาอบรมวิธีการทำงานกับกลุ่มคน วิธีพัฒนาแบบมีส่วนร่วม(PAR) กล่าวคือคนก็พัฒนาและผู้ถูกพัฒนาจะต้องร่วมกันตั้งแต่วางแผน และปฏิบัติงานอย่างใกล้ชิด เพื่อให้กระบวนการทำงานเกิดประสิทธิภาพสูงสุดและทำงานกับหน่วยงานเป็นการส่งเสริมให้หน่วยงานเข้ามาช่วยท้องถิ่นในส่วนที่ขาดเพื่อให้ท้องถิ่นเกิดความเข้มแข็ง

นอกจากนี้สำนักมาตรฐานการศึกษา สำนักงานสภาพัฒนาการศึกษาระดับชาติ (๒๕๕๕ (๖๙-๗๐) ที่กล่าวไว้ว่า แนวคิดการพึ่งตนเองของชุมชนชนบทนั้นจะต้องประกอบด้วย ๕ ด้านดังนี้

๑. การพึ่งตนเองได้ทางเทคโนโลยี(Technology Self-Reliance) หมายถึงการมีปริมาณและคุณภาพของเทคโนโลยีทางวัตถุ เช่น เครื่องไม้เครื่องมือ เครื่องจักรกล และเทคโนโลยีทางสังคม เช่น การรู้จักวางโครงการ รู้จักจัดการ มนุษย์สัมพันธ์ เป็นต้น การรู้จักใช้อย่างมีประสิทธิภาพ การบำรุงรักษาให้คงสภาพดีอยู่เสมอเพื่อใช้งานในเทคโนโลยีในความหมายนี้ รวมทั้งของสมัยใหม่และของดั้งเดิมของท้องถิ่นที่เรียกว่า “ภูมิปัญญาชาวบ้าน” (Folk-wisdom) ด้วย

๒. การพึ่งตนเองได้ทางเศรษฐกิจ(Economic Self-Reliance) หมายถึง ความสามารถในการดำรงชีวิตทางเศรษฐกิจ (ทำมาหาเลี้ยงชีพ) ที่มีความมั่นคงสมบูรณ์สุขพอสมควร ซึ่งหากมองในแง่ความสมดุลระหว่างอุปสงค์และอุปทาน จุดสมดุลจะต้องสูงพอสมควรถึงขั้นสมบูรณ์พูนสุขดังกล่าว

๓. การพึ่งตนเองได้ทางทรัพยากรธรรมชาติ(Natural Self-Reliance) ทรัพยากรธรรมชาติในที่นี้ หมายถึง สิ่งใด ๆ ที่อยู่โดยธรรมชาติในชุมชน หรือสามารถหาได้จากธรรมชาติ หมายถึง การมีทรัพยากรธรรมชาติ ความสามารถใช้ประโยชน์จากทรัพยากรนั้น ๆ และความสามารถในการรักษาทรัพยากรธรรมชาติให้ดำรงอยู่ ไม่ให้เสื่อมเสียหมดสิ้นไป หรือไม่ให้เสียสมดุลธรรมชาติมากนัก ตัวอย่างทรัพยากรธรรมชาติได้แก่ ดิน ป่าไม้ สัตว์บกและสัตว์น้ำ รวมทั้งแร่ธาตุต่าง ๆ ที่มีค่าและมีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์

๔. การพึ่งตนเองได้ทางจิตใจ(Psychological Self-Reliance) ในทฤษฎีนี้ หมายถึง สภาพจิตใจที่กล้าแข็งที่จะต่อสู้กับปัญหาอุปสรรคในการหาเลี้ยงชีพ การพัฒนาชีวิตให้เจริญก้าวหน้ายิ่งขึ้น ในการปกครองตนเอง ในการป้องกันกิเลสตัณหา ไม่ให้โลภ โกรธ หลง หรืออยากได้ อยากมี จนเกินความสามารถของตน

๕. การพึ่งตนเองได้ทางสังคม(Social Self-Reliance) หมายถึงสภาวะการณ์ที่กลุ่มคนกลุ่มหนึ่ง ๆ มีความเป็นปึกแผ่นเหนียวแน่น มีผู้นำที่มีประสิทธิภาพ สามารถนำกลุ่มคนเหล่านั้นปฏิบัติหน้าที่ต่าง ๆ หรืออาจขอความช่วยเหลือจากภายนอกก็ได้ ปกติกลุ่มคนที่หมายถึงนี้ต้องมีขนาดใหญ่พอสมควร เช่นขนาดหมู่บ้านใหญ่ หรือตำบล ในปัจจุบันของไทย เป็นกลุ่มคนที่มีความรู้ความสามารถระดับหนึ่ง ติดต่อสัมพันธ์กันด้วยดีและสม่ำเสมอ ซึ่งเป็นปัจจัยย่อมนำไปสู่ความเป็นปึกแผ่นหนาแน่นและการมีผู้นำที่ดีดังกล่าว

ลักษณะชุมชนเข้มแข็ง

สัญญา สัญญาวิวัฒน์(๒๕๔๑ : ๑๔-๑๗) ได้กล่าวถึงลักษณะของชุมชนเข้มแข็งไว้ ๔ ประการ คือ

๑. เป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้(Learning Organization) ทุกคนในชุมชนร่วมเรียนรู้ ชุมชนนั้นจะรู้เท่าทันข่าวทั้งเศรษฐกิจ สังคม การเมือง รวมทั้งการเพิ่มพูนความรู้ อยู่เสมอ
๒. เป็นชุมชนที่รู้จักการจัดการตนเอง(Community Management) ด้วยกิจกรรมสำคัญ ๔ ประการคือ การวางแผน การจัดการกระบวนการขององค์กรของตนเอง การลงมือปฏิบัติตามแผน และการประเมินผล
๓. เป็นชุมชนที่มีจิตวิญญาณ(Spirituality) อาจแสดงถึงความภักดีต่อชุมชน ความรู้สึกเป็นเจ้าของ หวงแหน มีสิ่งยึดเหนี่ยวร่วมกัน
๔. เป็นชุมชนที่มีสันติภาพ(Peaceful) คนมีคุณภาพและคุณธรรม สงบสุข จิตใจเยือกเย็น

นอกจากนี้สำนักมาตรฐานการศึกษา สำนักงานสภาสถาบันราชภัฏ กระทรวงศึกษาธิการ (๒๕๔๕ : ๗๖) ได้กล่าวถึงลักษณะของชุมชนที่เข้มแข็งไว้ ๙ ประการคือ

๑. สมาชิกชุมชนมีความมั่นใจในศักยภาพของตนและชุมชนที่จะแก้ไขปัญหา และพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ของตนเอง
๒. สมาชิกชุมชนมีจิตสำนึกการพึ่งตนเอง เอื้ออาทร รักและห่วงใยซึ่งกันและกันอีกทั้งพร้อมที่จะร่วมกันจัดการกับปัญหาของตนและชุมชน
๓. สมาชิกชุมชนเลือกกำหนดผู้นำชุมชน ผู้นำการเปลี่ยนแปลงและผู้แทนชุมชนที่หลากหลายด้วยตนเองอย่างต่อเนื่อง
๔. มีกระบวนการชุมชนที่มีการเคลื่อนไหวอย่างต่อเนื่องจนเป็นวิถีชีวิตของชุมชนซึ่งขับเคลื่อนโดยผู้นำองค์กรชุมชนในลักษณะเปิดกว้าง โปร่งใสและมีการแสดงความรับผิดชอบสามารถตรวจสอบได้สำหรับสมาชิกทั้งหมด
๕. สมาชิกในชุมชนมีส่วนร่วมในการประเมินสถานการณ์ของชุมชน กำหนดวิสัยทัศน์ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ดำเนินงาน ติดตามและประเมินผลการแก้ปัญหาและการพัฒนาของชุมชนผ่านกระบวนการของชุมชน
๖. สมาชิกชุมชนเกิดการเรียนรู้ผ่านการเข้าร่วมในกระบวนการของชุมชน
๗. มีแผนของชุมชนที่ประกอบด้วย การพัฒนาทุก ๆ ด้านของชุมชนที่มุ่งการพึ่งตนเองเอื้อประโยชน์ต่อสมาชิกชุมชนทุก ๆ คนและหวังผลการพัฒนาที่ยั่งยืน
๘. การพึ่งความช่วยเหลือจากภายนอก เป็นการพึ่งเพื่อให้ชุมชนสามารถพึ่งตนเองให้ในที่สุดไม่ใช่การพึ่งพาตลอดไป
๙. มีเครือข่ายความร่วมมือกับภาคีการพัฒนา อาจเป็นหมู่บ้าน/ชุมชนอื่น ๆ ท้องถิ่น ภาครัฐราชการ องค์กรเอกชน นักธุรกิจ นักวิชาการและอื่นในลักษณะการมีความสัมพันธ์ที่เท่าเทียมกัน

อุปสรรคของชุมชนเข้มแข็ง

สำนักมาตรฐานการศึกษา สำนักงานสภาสถาบันราชภัฏ กระทรวงศึกษาธิการ(๒๕๔๕ : ๗๗-๗๘) ได้กล่าวถึงอุปสรรคที่ส่งผลต่อการพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็งไว้ดังต่อไปนี้

๑. ในการพัฒนาแบบดั้งเดิมเรามักมองกันว่าประชาชนเป็นผู้ไม่รู้ ไม่มีความคิดในการพัฒนาจึงเป็นการให้เจ้าหน้าที่ของรัฐเป็นผู้มีบทบาทในการนำการพัฒนาในทุกด้าน โดยถือกันว่าข้าราชการเป็นผู้ทรงคุณวุฒิมากที่สุดเมื่อเข้าไปปฏิบัติในหมู่บ้าน และเป็นศูนย์กลางในการเรียนรู้ การปฏิบัติการเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนนี้จำเป็นที่เราจะต้องให้ชาวบ้านเป็นศูนย์กลางในการเรียนรู้โดยกระทำทุกวิถีทางให้ชาวบ้านเสนอกฎมีปัญญาที่มีอยู่ในตัวออกมาให้ได้ การดำเนินการโดยราษฎรเองแม้จะทำให้เกิดความยั่งยืนแต่เริ่มต้นก็ใช้เวลานานมาก สามารถเกิดขึ้นได้เพียงบางหมู่บ้านเท่านั้น เพราะในปัจจุบันได้เกิดปัญหาชุมชนล่มสลายต่างคนต่างอยู่ในชุมชนมีผู้มีอิทธิพลและคนเห็นแก่ตัวมากขึ้น หากรอให้มีการวิวัฒนาการไปเองบางหมู่บ้านไม่อาจทันการ

๒. ผู้ที่ทำหน้าที่ในการพัฒนามักจะต่อแท้ที่มองเห็นว่าชุมชนล่มสลายขาดการมีส่วนร่วม และมักจะเป็นข้ออ้างว่าพัฒนาไม่ได้แน่นอนและก็พากันละทิ้ง ซึ่งทำให้ให้ชุมชนนั้นขาดโอกาสที่จะมีผู้เข้าไปร่วมเป็นภาคีการพัฒนา ดังนั้นควรตั้งสมมติฐานว่าหมู่บ้านเป้าหมายมีลักษณะของชุมชนที่ล่มสลาย คือต่างคนต่างอยู่เป็นเวลานาน ทำให้ความร่วมมือจากชาวบ้านทั้งหมู่บ้านในการพัฒนานมีน้อย แนวทางที่เป็นได้คือ การเสริมสร้างความเข้มแข็งให้เกิดขึ้นในกลุ่มผู้มีความคิดเห็นร่วมกันในหมู่บ้านเพียงจำนวนหนึ่งก่อนเรียกว่า “กลุ่มสนใจ” ซึ่งกลุ่มจะขยายผลไปสู่การพัฒนาที่มากขึ้นต่อไปเอง โดยหลักความสำคัญคือ ต้องทำให้กลุ่มดังกล่าวมีความอิสระในการเคลื่อนไหว ไม่ถูกรอบของทางราชการครอบงำความคิด ผู้ประสานงานในการพัฒนาที่จัดจากหน่วยต่าง ๆ จำเป็นผู้สนับสนุนแนวความคิดอย่างต่อเนื่อง

๓. ชาวบ้านในชนบทมักไม่กล้าแสดงออก แม้เห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วยก็ตาม ทำให้การวางแผนการถ่ายทอดความรู้ความเข้าใจในเรื่องต่าง ๆ ไม่สามารถประเมินได้ทันที วิทยาการจึงต้องให้ชาวบ้านกล้าแสดงออกในความคิดเห็นต่าง ๆ ให้ได้ด้วยกระบวนการดังกล่าว เพื่อสามารถประเมินผลได้ทุกขั้นตอน ซึ่งทำให้เกิดการปรับเปลี่ยนกระบวนการที่เหมาะสมได้อย่างต่อเนื่อง

๔. ในพื้นที่เป้าหมายส่วนใหญ่จะมีลักษณะที่ล่มสลาย ผู้นำหมู่บ้านตามกฎหมายมักไม่มีลักษณะเป็นผู้นำธรรมชาติเช่นในอดีต ชาวบ้านมักให้การยอมรับอย่างไม่จริงจัง ความร่วมมือในการพัฒนาเพื่อแก้ปัญหาจึงมีน้อย การเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนจึงจำเป็นต้องค้นหาผู้นำธรรมชาติที่บทบาทในการพัฒนาต่อไปให้ได้ และสร้างบทบาทให้เกิดขึ้นอย่างแนบเนียน ไม่เป็นการสร้างกลุ่มอำนาจขึ้นมาคู่กับคณะกรรมการหมู่บ้านแต่จะทำงานไปด้วยกันสอดคล้องกัน จึงอาจหาได้โดยเร็วจากการจัดประชุมแบบมีส่วนร่วม

๕. การแก้ไขปัญหาแบบมีส่วนร่วมของราษฎรในพื้นที่เป้าหมาย เห็นว่าส่วนราชการเป็นภาคีการพัฒนาที่เป็นระบบและแข็งแกร่งมากที่สุด แต่เดิมมีข้อบกพร่องในเรื่องการถูกกำหนดกรอบและรูปแบบในการปฏิบัติงาน ที่เป็นอุปสรรคมากที่สุดคือระบบสั่งจากข้างบน อย่างไรก็ตามหากสามารถทำให้ส่วนราชการเข้าไปมีส่วนร่วมในลักษณะของอาสาสมัครเพื่อพัฒนาชุมชนได้ก็จะทำให้มีผู้ประสานงานการพัฒนาที่มีประสิทธิภาพ สามารถลดเวลาในการสร้างกลุ่มสนใจโดยอาศัยความเชื่อมั่นของชาวบ้านที่มีต่อข้าราชการอยู่แล้วในชั้นต้น

ความหมายของสหกรณ์

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช โปรดเกล้า ฯ พระราชทานความหมายของ “สหกรณ์” คือ การทำด้วยกัน ร่วมกัน ใช้ความรู้ความสามารถนั้นมาเพื่อแผ่มาช่วยกัน คนเดียวทำงานนั้นมาก แต่ถ้าร่วมกันทำงานนั้นจะง่ายขึ้นและจะมีผลที่มั่นคงยิ่งขึ้น (สันนิบาตสหกรณ์แห่งประเทศไทย. ๒๕๓๐ : ๑)

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๓๐ ได้ให้ความหมายของ “สหกรณ์” คือ งานร่วมมือกันเพื่อหากำไรหรือผลประโยชน์, วิธีการอย่างหนึ่งที่บุคคลพอใจร่วมมือกันเพื่อผลทางเศรษฐกิจ โดยแบ่งกำไรเสมอกัน

ทางกฎหมาย พระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ. ๒๕๑๑ ได้ให้ความหมายของสหกรณ์ไว้ว่า สหกรณ์ หมายถึง คณะบุคคลซึ่งร่วมกันดำเนินกิจการเพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และได้จดทะเบียนตามพระราชบัญญัตินี้ (กรมส่งเสริมสหกรณ์. ๒๕๓๐ : ๖)

มาลวิน เอ ชาร์ส (Marvin A Schaars. ๑๙๗๓ : ๗) ได้ให้ความหมายของสหกรณ์ว่า เป็นองค์การธุรกิจแบบหนึ่งซึ่งมีบุคลากรรวมกันเป็นกลุ่ม ลงทุนและเป็นเจ้าของร่วมกัน ยึดความเสมอภาคกับการแบ่งกำไร ควบคุมโดยสมาชิก ดำเนินการโดยสมาชิก ไม่แสวงหากำไรแต่เพื่อส่งเสริมผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจของกลุ่มสมาชิกให้ดีขึ้น

รอย (E. Pual Roy. ๑๙๘๙ : ๑) ได้ให้ความหมายของสหกรณ์ว่า สหกรณ์คือองค์การธุรกิจที่จัดขึ้นโดยความสมัครใจ ดำเนินการในราคาต้นทุน (ไม่แสวงหากำไร) สมาชิกผู้ถือหุ้นต่างก็เป็นเจ้าของ เป็นผู้ลงทุนและควบคุมกิจการ มีส่วนร่วมในการเสี่ยงภัยและได้รับส่วนแบ่งกำไรตามส่วนธุรกิจที่ทำกับสหกรณ์

จากความหมายข้างต้นพอสรุปได้ว่า สหกรณ์ หมายถึง การทำงานร่วมกันของกลุ่มสมาชิกหรือกลุ่มบุคคลเพื่อลงทุน เพื่อดำเนินกิจการเพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และเป็นเจ้าของร่วมกัน ยึดความเสมอภาคกับการแบ่งกำไร ควบคุมโดยสมาชิก ดำเนินการโดยสมาชิก และไม่แสวงหากำไรแต่เพื่อส่งเสริมผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจของกลุ่มสมาชิกให้ดีขึ้น

อุดมการณ์สหกรณ์

วันทนี ย ภูมิกัทราคม (๒๕๓๕ : ๑๕๒) ได้ให้กล่าวถึงอุดมการณ์สหกรณ์ว่า อุดมการณ์สหกรณ์ หมายถึง แนวคิดที่เชื่อว่าจะแก้ปัญหาทางเศรษฐกิจและสังคมให้มีความกินดีอยู่ดี และมีสันติสุขโดยการประหยัด ช่วยเหลือตนเอง และช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

๑. อยู่ดีกินดี หมายถึง สมาชิกสหกรณ์มีสถานภาพทางเศรษฐกิจที่ดี
๒. มีสันติสุข หมายถึง สมาชิกสหกรณ์มีความสุขในสังคมหรือสถานภาพทางสังคมที่ดี
๓. ช่วยเหลือตนเอง หมายถึง สมาชิกสหกรณ์จะต้องขยัน ซื่อสัตย์ ประหยัด และมีวินัย
๔. ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน หมายถึง สมาชิกสหกรณ์จะต้องอยู่ร่วมกัน ซึ่งได้แก่ การร่วมแรงร่วมใจ ร่วมแรงได้แก่ การร่วมกำลังกาย กำลังความคิด กำลังทรัพย์ ส่วนการร่วมใจได้แก่ มีความซื่อสัตย์ เสียสละ สามัคคี มีวินัย

จุดมุ่งหมายหรือวัตถุประสงค์ของสหกรณ์ร้านค้า

กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (๒๕๓๕ : ๒) ได้กล่าวถึงวัตถุประสงค์ของร้านค้าว่า มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมของสมาชิก โดยวิธีร่วมกันดำเนินธุรกิจเพื่อประโยชน์ด้วยกันในหัวข้อต่อไปนี้

๑. จัดหาสิ่งของที่สมาชิกต้องการมาจำหน่ายและอำนวยความสะดวกแก่สมาชิกตามที่เห็นสมควร

๒. ช่วยจำหน่ายผลิตผลหรือผลิตภัณฑ์ของสมาชิก
 ๓. ส่งเสริมการศึกษาและความรู้ทางสหกรณ์
 ๔. ส่งเสริมให้สมาชิกรู้จักการประหยัดทรัพย์ การช่วยตนเอง และการช่วยเหลือ ซึ่งกัน
 และกัน

๕. รับฝากเงินจากสมาชิก
 ๖. ร่วมมือกับสหกรณ์และสถาบันที่เกี่ยวกับสหกรณ์ทั้งภายในและต่างประเทศในอันที่
 จะเกื้อกูลช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

๗. จัดให้มีหรือส่งเสริมกิจกรรมใด ๆ เพื่อการดำรงชีวิตและความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นของ
 สมาชิกและครอบครัว

๘. จัดให้ได้มาซื้อ ถิ่นกรรมสิทธิ์หรือทรัพย์สินครอบครอง กุ๊ยมหรือเช่าซื้อ รับโอน
 สิทธิการเช่า จ้างนองหรือสิทธิการเช่าซื้อ จ้างนองหรือจ่านำ ขายหรือจำหน่ายด้วยวิธีการอื่นใดซึ่ง
 ทรัพย์สิน

๙. ซื้อหุ้นของสหกรณ์อื่น หรือสถาบันซึ่งประกอบธุรกิจอันทำให้เกิดความสะดวกหรือ
 ส่งเสริมความเจริญแก่กิจการของสหกรณ์ โดยได้รับความเห็นชอบจากนายทะเบียนสหกรณ์

๑๐. ซื้อหุ้น หรือหุ้นกู้ของชุมนุมของสหกรณ์

๑๑. จัดหาทุนเพื่อใช้ในการดำเนินงาน โดยการออกตั๋วสัญญาใช้เงินและตราสาร
 การเงิน

๑๒. ดำเนินกิจการอย่างอื่นบรรดาเกี่ยวกับหรือเนื่องในการจัดให้สำเร็จตามวัตถุประสงค์
 ประสงค์ของสหกรณ์ ทั้งนี้ภายในขอบเขตที่บัญญัติไว้ในกฎหมายว่าด้วยสหกรณ์

หลักการสหกรณ์

กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (๒๕๓๕ : ๓๓ - ๓๔) ได้กล่าวถึงหลักสหกรณ์ว่า หลักการ
 สหกรณ์คือแนวทางสำหรับสหกรณ์ที่เชื่อมั่นในอุดมการณ์สหกรณ์ที่ยึดถือในการปฏิบัติตาม
 หลักสหกรณ์ พ.ศ. ๒๕๐๙ ซึ่งมีหลักอยู่ ๖ ข้อคือ

๑. การเป็นสมาชิกด้วยความสมัครใจ และไม่กีดกันการเข้าเป็นสมาชิก
๒. การควบคุมตามหลักประชาธิปไตย และการดำเนินการเป็นอิสระ
๓. การจำกัดอัตราเงินปันผลตามหุ้น
๔. การจัดสรรกำไร หรือเงินส่วนเกิน ให้กับสมาชิกตามวิธีที่ยุติธรรม
๕. การส่งเสริมการศึกษา อบรม ทั้งหลักและวิธีการสหกรณ์
๖. การร่วมมือระหว่างสหกรณ์ทั้งปวง

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ก.งานวิจัยที่เกี่ยวกับการพึ่งตนเอง

สุธรรม รัตนโชติ. (๒๕๓๑ : บทคัดย่อ) ได้ทำรายงานการวิจัยการประเมินผลโครงการพัฒนาองค์กรประชาชน : ศึกษาเจาะลึกเฉพาะกรณีผู้ยากจนพบว่าโครงการพัฒนาองค์กรประชาชนก่อให้เกิดผลกระทบต่อประชาชนทั่วไปและผู้ยากจนและด้อยโอกาส ดังต่อไปนี้

๑. ผลกระทบต่อกลุ่มประชนโดยทั่วไป คือ ทำให้เกิดความเปลี่ยนแปลงโครงสร้างพื้นฐานทางเศรษฐกิจและสังคม ที่เอื้ออำนวยต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของชุมชน เช่น การบริหารองค์กร ความต่อเนื่องขององค์กรประชาชน การได้รับข่าวสารข้อมูลต่อเหตุการณ์ภายนอกมากขึ้น

๒. ผลกระทบต่อผู้ยากจนและผู้ด้อยโอกาส ทำให้กลุ่มสตรี เด็กก่อนวัยเรียน วัยรุ่น ผู้ที่มีที่ดินทำกินน้อยกว่า ๑๐ ไร่ ผู้เช่าที่ดินทำกิน ผู้รับจ้าง มีส่วนร่วมและได้รับประโยชน์จากกลุ่มพัฒนาสตรีระดับหมู่บ้าน กองทุนศูนย์สาธิตการตลาดโดยเฉพาะกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต หรือกลุ่มสัจจะแทบจะเป็นกองทุนของผู้ด้อยโอกาส

อรทัย อาจอำ (๒๕๓๑ : บทคัดย่อ) ได้ทำวิจัยเรื่อง ชุมชนแข่งกี : วิถีชีวิตและกระบวนการพัฒนาสู่การพึ่งตนเอง ผลการวิจัยพบว่า ชุมชนมีศักยภาพและขีดความสามารถที่จะแก้ไขปัญหาพื้นฐานของชุมชนร่วมกัน โดยการร่วมกันเป็นองค์กรที่ถูกต้องตามกฎหมายและทำงานร่วมกับสถาบันสนับสนุนเป็นหลัก มีการใช้เครื่องมือต่าง ๆ ที่จำเป็น เพื่อผลักดันให้เกิดการจัดตั้งองค์กรของชุมชน สำหรับเป็นองค์กรในการดำเนินกิจกรรมแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ของชุมชนเพื่อบรรลุสู่การพึ่งตนเองของชุมชน กิจกรรมที่เป็นเครื่องมือในการรวมตัวของประชาชน คือ การออมทรัพย์กองทุนชุมชน กองทุนการศึกษา ร้านขายสินค้าราคาถูก จะเห็นว่ากลุ่มที่มีรายได้น้อยหรือคนในชุมชนมีศักยภาพและความสามารถในการเปลี่ยนสภาพแวดล้อมของตนเองให้ดีขึ้นได้ถ้ามีการเปิดโอกาสให้เขาได้แสดงความสามารถ

เมธี ชัยมาโย (๒๕๓๖ : บทคัดย่อ) ได้ทำวิจัยเรื่อง การพัฒนาเพื่อการพึ่งตนเอง : ศึกษากรณีบ้านดงเค็ง ตำบลท่าสองคอน อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม ผลการวิจัยพอสรุปได้ว่าการพึ่งตนเองในระดับชุมชนมี ๕ องค์ประกอบ คือ

๑. องค์ประกอบด้านเศรษฐกิจ ประกอบด้วย รายรับรายจ่ายสมดุล ผลิตเพื่ออยู่ เพื่อกินที่เหลือขาย ไม่ขาดทุน ไม่มีหนี้สิน ประหยัด สร้างองค์กรทางเศรษฐกิจ

๒. องค์ประกอบด้านทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม ประกอบด้วย การสร้างหรือการฟื้นฟูทรัพยากรขึ้นใหม่ สามารถใช้ประโยชน์จากทรัพยากรได้ การสร้างระเบียบวินัยในการใช้ทรัพยากรร่วมรักษาทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมของชุมชน

๓. องค์ประกอบด้านเทคโนโลยี ประกอบด้วย ความรู้ด้านเทคโนโลยี การซ่อมแซมปรับปรุง ดัดแปลงเทคโนโลยีภายในชุมชน สามารถถ่ายทอดเทคโนโลยีได้

๔. องค์ประกอบด้านสังคมวัฒนธรรม ประกอบด้วย ความเอื้อเพื่อ การช่วยเหลือ เกื้อกูลสถาบันครอบครัวที่มั่นคง การนับถือผู้อาวุโสในชุมชน วัดเป็นศูนย์กลางของชุมชน การรวมตัวเป็นองค์กร ประชาชนสร้างเครือข่ายกับชุมชนอื่น

๕. องค์ประกอบด้านจิตใจ ประกอบด้วย ชยัน มุ่งมั่น ไมโลภ ไม่ฟุ้งเฟ้อ การตัดสินใจด้วยตนเอง การเลือกแนวทางการดำรงชีวิตด้วยตนเอง

ข.งานวิจัยที่เกี่ยวกับสหกรณ์

ประสพ กุดโพนงาม (๒๕๓๖ : บทคัดย่อ) ได้ทำวิจัยเรื่องบทบาทของกลุ่มออมทรัพย์ เพื่อการผลิตในการพัฒนาเศรษฐกิจชนบท : ศึกษากรณีบ้านเอราวัณ ตำบลผาอินทร์แปลง อำเภอ สะพุง จังหวัดเลย ผลการวิจัยพบว่า

๑. กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตมีวิวัฒนาการดำเนินงานมาโดยต่อเนื่อง เป็นสามระยะคือ ระยะก่อตั้ง ระยะขยายผล และระยะสร้างความเข้มแข็ง เริ่มก่อตั้งเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๓๐ มีสมาชิก ๔๙ คน เงินทุนดำเนินการ ๑๖,๐๘๐ บาท ต่อมาปี พ.ศ. ๒๕๓๑ - ๒๕๓๒ ได้ขยายผลโดยการจัดตั้งศูนย์สาธิตการตลาด จำหน่ายสินค้าอุปโภคบริโภคให้แก่สมาชิก และบุคคลทั่วไปด้วยราคา ยุติธรรม ซึ่งปฎิเป็นสินค้าที่รายได้สูงให้ศูนย์สาธิตการตลาด จนสามารถขยายกิจการกลุ่มอาชีพออกไปอย่างกว้างขวาง ประกอบกับการแนะนำช่วยเหลือของทางราชการ ทั้งในด้านวิชาการและเงินงบประมาณสนับสนุนบางส่วน ทำให้กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตมีความมั่นคงและเป็นปึกแผ่นมากยิ่งขึ้น ปัจจุบันมีสมาชิก ๒๐๑ คน และมีทุนดำเนินการ ๔๗๐,๓๙๓ บาท

๒. บทบาทของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตในการพัฒนาเศรษฐกิจชนบท มีดังนี้

๒.๑ การส่งเสริมและสนับสนุนประสิทธิภาพการผลิต ได้แก่ การจัดหาปัจจัยการผลิต การส่งเสริมกิจกรรมและสนับสนุนการใช้ปัจจัยการผลิตอย่างมีประสิทธิภาพ การระดมทุน โดยการฝากเงินสัจจะสะสม และเงินหุ้นพิเศษไว้ที่กลุ่มอย่างสม่ำเสมอ การให้สมาชิกกู้ยืมเงินเพื่อการลงทุนประกอบอาชีพตามที่สมาชิกต้องการในอัตราดอกเบี้ยต่ำ และบทบาทในการตอบสนองความต้องการความจำเป็นพื้นฐานทางเศรษฐกิจครอบครัวโดยการซื้อ - ขายสินค้าที่จำเป็นในราคา ยุติธรรม

๒.๒ การพัฒนาอาชีพ การมีงานทำ และรายได้ โดยกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตได้จัดฝึกอบรมผู้นำหมู่บ้านและผู้นำองค์กรประชาชนให้มีความรู้ความเข้าใจในวิชาการเกษตรและนวัตกรรมการเกษตรแผนใหม่ ส่งเสริมให้ชาวบ้านมีงานทำ ทั้งงานในหน้าที่หลัก อาชีพรอง และงานพิเศษนอกฤดูกาลจนชาวบ้านมีงานทำและมีรายได้พอเลี้ยงตัวได้ตลอดปี ทำให้ชาวบ้านมีคุณภาพที่ดีขึ้นอย่างเป็นรูปธรรม

นริยา ตั้งอยู่ดี (๒๕๔๑ : บทคัดย่อ) ได้ศึกษา การดำเนินงานของสหกรณ์การเกษตรขนาดใหญ่ จำกัด จังหวัดสงขลา ผลการวิจัยพอสรุปได้ว่า องค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินงานของสหกรณ์การเกษตรขนาดใหญ่ จำกัด จังหวัดสงขลา จำแนกได้ ๔ ด้านคือ ด้านคน ได้แก่ คณะกรรมการดำเนินงาน ผู้จัดการและพนักงานสหกรณ์ เจ้าหน้าที่ส่งเสริมสหกรณ์ เจ้าหน้าที่ตรวจบัญชีสหกรณ์ และสมาชิก สหกรณ์ ด้านทุน ได้แก่ จำนวนเงินทุน และแหล่งเงินทุน ด้านวัสดุอุปกรณ์

ได้แก่ ที่ตั้งสำนักงาน เครื่องใช้สำนักงานทรัพยากรการเกษตร ด้านการจัดการ ได้แก่ แผนงานและโครงการ การจัดองค์กร การประสานงาน และการควบคุม และด้านอื่น ๆ ได้แก่ นโยบายรัฐบาล สภาพเศรษฐกิจ สภาพสังคมและวัฒนธรรม

กระบวนการดำเนินงาน จำแนกได้ ๒ ด้านคือ ด้านการบริหารงาน ได้แก่ การวางแผน การจัดองค์กร การอำนวยความสะดวก การประสานงาน และการควบคุม และด้านการปฏิบัติงาน ได้แก่ งานให้สินเชื่อ งานรับฝากเงิน งานการซื้อขาย งานให้คำปรึกษา งานสวัสดิการ และงานส่งเสริมอาชีพ

สุทิน ใจอ่อน (๒๕๕๑ : บทคัดย่อ) ได้ทำวิจัยเรื่อง การเข้าร่วมกิจกรรมและการใช้ผลประโยชน์ของสมาชิกร้านค้าชนบทในเขตอำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม ผลการวิจัยพบว่า สมาชิกร้านค้าชนบทส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับประถมศึกษา ร้อยละ ๘๕.๙ สถานภาพสมรส ร้อยละ ๘๙.๔ ประกอบอาชีพด้านการเกษตร ร้อยละ ๕๕.๒ ผู้ที่เป็นสมาชิกร้านค้าชนบททุกคนเป็นสมาชิกด้วยความสมัครใจ ทั้งเพราะได้สินค้าราคาถูกและยุติธรรม ได้รับเงินปันผลกำไรเมื่อสิ้นปี สินค้ามีคุณภาพตามที่สมาชิกต้องการ สมาชิกมีส่วนร่วมในการเสนอแนะเกี่ยวกับการดำเนินงาน เพื่อให้เป็นไปตามนโยบายและวัตถุประสงค์ ทำให้เข้าใจตามระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย

การได้รับผลประโยชน์ของสมาชิกร้านค้าชนบท สมาชิกทุกคนได้รับเงินปันผลกำไรตามอัตราส่วนของการซื้อ สำหรับเงินปันผลกำไร สมาชิกนำไปซื้อเครื่องอุปโภคและบริโภคและสินค้าไม่มีจำหน่ายในร้านค้าชนบท รวมทั้งสิ่งอำนวยความสะดวกและบันเทิง เช่น โทรทัศน์ วิทยุเทป พัดลม รถจักรยาน นอกจากนี้สมาชิกยังบริจาคเงิน ร่วมสร้างสิ่งสาธารณะประโยชน์ ร่วมสมทบกองทุนพัฒนาหมู่บ้าน และนิยมส่งบุตรหลานให้ได้รับการศึกษาในระดับสูงขึ้น

บทที่ ๓

วิธีการดำเนินการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้นำเสนอผลการดำเนินการตามลำดับดังนี้

๑. บุคคลที่ให้ข้อมูล
๒. การเข้าสนาม
๓. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
๔. กระบวนการในการเก็บรวบรวมข้อมูล
๕. การนำเสนอผลการการศึกษา

บุคคลที่ให้ข้อมูล

บุคคลที่ให้ข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ประกอบด้วย ประธานกรรมการ รองประธานกรรมการ ผู้จัดการ เลขานุการ รวม ๑๑ คน และสมาชิกสหกรณ์ร้านค้าชุมชน จำนวน ๒๙ คน รวมจำนวนรวมทั้งสิ้น ๔๐ คน

การเข้าสนาม

คณะผู้วิจัยได้เข้าศึกษาบริบทของชุมชน โดยทำหนังสือประสานงานกับผู้ใหญ่บ้านและประธานคณะกรรมการบริหารสหกรณ์ร้านค้าบ้านบะ ซึ่งขอศึกษาในพื้นที่ตั้งแต่วันที่ ๒๗ กันยายน ๒๕๔๔-๓๐ กันยายน ๒๕๔๕ ผู้วิจัยได้เข้าสู่พื้นที่ โดยเข้าพักในบ้านพักครูของโรงเรียนลานทรายพิทยาคม เนื่องจากผู้วิจัยทำงานในโรงเรียนดังกล่าว นอกจากนี้ยังทั้งทำหนังสือบันทึกข้อความขออนุญาตผู้บังคับบัญชาของคณะผู้วิจัยเพื่อทำการวิจัยในครั้งนี้ด้วย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมีเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ

๑. กล้องถ่ายภาพ
๒. สมุดจดบันทึก

กระบวนการในการเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยในครั้งนี้ใช้เทคนิคกระบวนการที่มีส่วนร่วมของชุมชนที่เรียกว่า AIC (Appreciation Influence Control) ซึ่งเป็นวิธีการที่จะส่งเสริมให้คนมีความรักกันและมีการเรียนรู้ร่วมกันในการกระทำใด ๆ วิธีการของ AIC นั้นมีการพัฒนาและวิจัยมากกว่า ๕๐ ปี จนกลายเป็นเครื่องมือที่เรียก

กันมากกว่า “AIC” เป็นวิธีการและเทคนิคในการเอาคนที่ทำงานร่วมกันทั้งหมดในระบบใดระบบหนึ่ง เข้ามาประชุมเชิงปฏิบัติการ(Workshop) ซึ่งได้ดำเนินการ ๓ ชั้นคือ(บุญยัง หมั่นดี. ๒๕๔๔ : ๒๖-๒๘)

ชั้นที่ ๑	A = Appreciation
ชั้นที่ ๒	I = Influence
ชั้นที่ ๓	C = Control

ชั้นที่ ๑ A = Appreciation

คือ การทำให้ทุกคนให้การยอมรับและชื่นชม (Appreciate) คนอื่นโดยไม่รู้สึกรหรือแสดงการต่อต้านหรือวิพากวิจารณ์

ในกระบวนการขั้นนี้ทุกคนจะมีโอกาสแสดงออกอย่างทัดเทียมกันด้วยภาพ ข้อเขียน และคำพูด ว่าเขาเห็นสถานการณ์เป็นอย่างไร และเขาอยากเห็นความสำเร็จในอนาคตเป็นอย่างไร ซึ่งจะทำให้ทุกคนได้มีโอกาสใช้ทั้งข้อเท็จจริง เหตุผลและความรู้ตลอดจนการแสดงออกในลักษณะต่าง ๆ ตามที่เป็นจริง เมื่อทุกคนได้แสดงออกโดยได้รับการยอมรับจากคนอื่น ๆ จะทำให้ทุกคนมีความรู้สึกที่ดี มีความสุข มีความอบอุ่น และเกิด “พลังร่วม” ขึ้นในระหว่างคนที่มาประชุมด้วยกัน

ในช่วงของการแสดงออกว่าแต่ละคนอยากเห็นความสำเร็จในอนาคตเป็นอย่างไร เป็นการใช้จินตนาการที่ไม่ถูกจำกัดด้วยปัจจัย และสถานการณ์ต่าง ๆ ในปัจจุบัน จึงทำให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ การมองการณ์ไกล การมองภาพกว้าง และการคิดสิ่งแปลกใหม่ได้ดีกว่าการมองจากสภาพปัญหาหรืออุปสรรคข้อขัดข้องในปัจจุบัน นั่นคือการใช้ “จินตนาการ” (Imagination) ดังกล่าวช่วยให้เกิด “วิสัยทัศน์” (Vision) ได้ง่ายขึ้น และเมื่อนำ “วิสัยทัศน์” ของแต่ละคนมารวมกันก็จะยังมี “พลัง” มากขึ้น กลายเป็น “วิสัยทัศน์ร่วม” (Shared Vision) หรือ “อุดมการณ์ร่วม” (Share Ideal) ซึ่งได้แก่ “สิ่งที่มุ่งมาดปรารถนาอย่างสูงสุดร่วมกัน” นั่นเอง

Appreciation -----> Imagination -----> Vision

ชั้นที่ ๒ I = Influence

คือ การใช้ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ที่แต่ละคนมีอยู่ มาช่วยกันกำหนดวิธีการสำคัญ หรือ “ยุทธศาสตร์” (Strategy) ที่จะทำให้บรรลุ “วิสัยทัศน์ร่วม” (Shared Vision) หรือ “อุดมการณ์ร่วม” (Share Ideal) ของกลุ่ม (ที่มาประชุม) ได้อย่างดีที่สุด

ในขั้นนี้ ทุกคนยังคงมีโอกาสทัดเทียมกันที่จะให้ข้อคิดเห็นว่ามีวิธีการสำคัญที่จะทำให้บรรลุ “วิสัยทัศน์ร่วม” หรือ “อุดมการณ์ร่วม” นั้นประกอบด้วยอะไรบ้าง

เมื่อทุกคนได้แสดงความคิดเห็นแล้วจะนำ “วิธีการ” ที่เสนอแนะทั้งหมดมาจัดหมวดหมู่แยกแยะ และพิจารณาร่วมกัน จนกระทั่งได้ “วิธีการสำคัญ” ที่กลุ่มเห็นพ้องต้องกันว่าจะนำไปสู่ความสำเร็จตามที่กลุ่มต้องการ

ในการพิจารณาเลือก “วิธีการสำคัญ” ดังกล่าว สมาชิกกลุ่มจะมี “ปฏิสัมพันธ์” (Influence หรือ interaction) ซึ่งกันและกันสูง รวมถึงการถกเถียงโต้แย้งด้วย ทั้งนี้เพื่อให้ได้ “วิธีการ” ที่กลุ่มเห็นร่วมกันว่าดีที่สุด อย่างไรก็ตามก็ดีเนื่องจากการถกเถียงโต้แย้งในระดับ “วิธีการ” โดยที่ยังมี “เป้าหมาย” หรือ “อุดมการณ์” ร่วมกัน ฉะนั้นกลุ่มจะยังคงมีแนวโน้มที่จะรักษาความรักสามัคคีไว้ได้โดยไม่ยากนัก

Influence = Interaction

ขั้นที่ ๓ C = Control

คือ การนำ “วิธีการสำคัญ” มากำหนดเป็น “แผนปฏิบัติการ” (Action Plan) อย่างละเอียดว่าทำอะไร มีหลักการและเหตุผลอย่างไร มีเป้าหมายอย่างไร ใครรับผิดชอบเป็นหลัก ใครต้องให้ความร่วมมือ จะต้องใช้งบประมาณค่าใช้จ่ายเท่าไร จากแหล่งใด จะมีรายได้จากการดำเนินการดังกล่าวหรือไม่ ถ้ามีประมาณเท่าไร และรายละเอียดอื่น ๆ ตามที่เห็นว่าควรระบุไว้

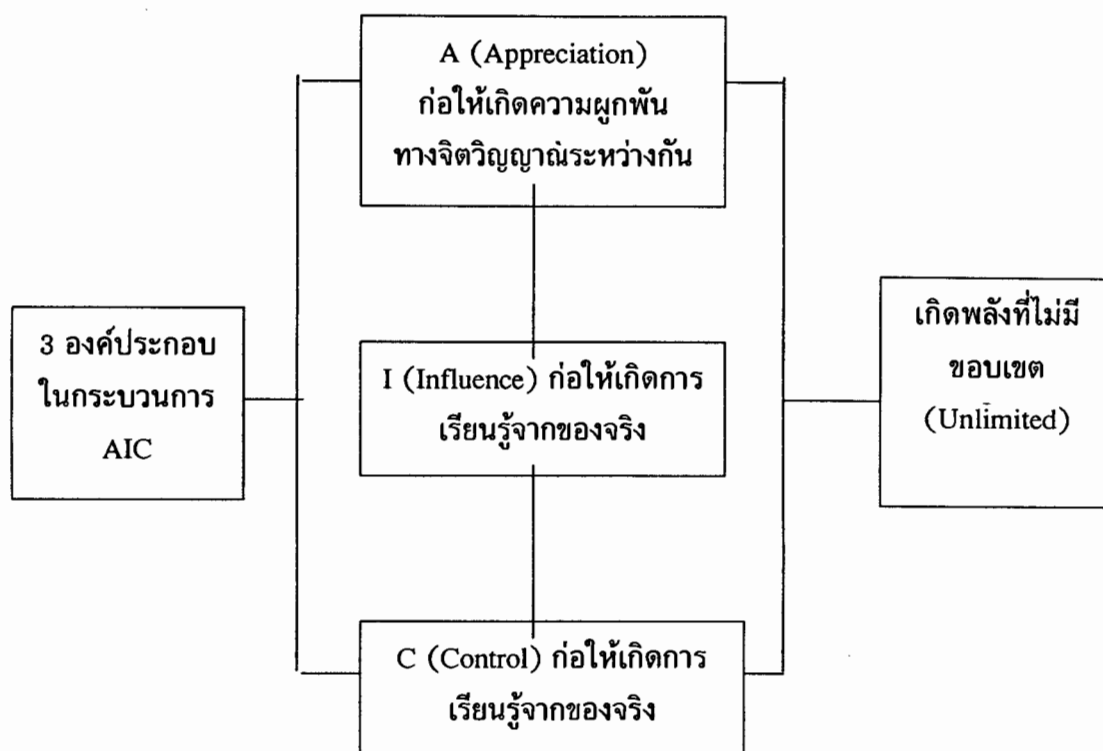
ในขั้นนี้ สมาชิกกลุ่มจะเลือกเองว่า สมควรใจเป็นผู้รับผิดชอบหลักในเรื่องใด จะเป็นผู้ให้ความร่วมมือในเรื่องใด จะเป็นผู้ร่วมคิดแผนปฏิบัติการข้อใด เป็นการกำหนด “ข้อผูกพัน” (Commitment) ให้ตนเอง เพื่อ “ควบคุม” (Control) ให้เกิดการกระทำอันจะนำไปสู่การบรรลุที่เป็นเป้าหมาย หรืออุดมการณ์ร่วมกันของกลุ่มในที่สุด

นอกจากการเข้ารับผิดชอบหรือให้ความร่วมมือตาม “แผนปฏิบัติการ” ที่กลุ่มร่วมกันกำหนดขึ้นแล้ว สมาชิกกลุ่มแต่ละคนอาจกำหนด “ข้อผูกพันเฉพาะตัว” ได้อีกด้วย เพื่อเป็นการใช้พลังในส่วนของตัวเองแต่ละคนให้เกิดผลในทางสร้างสรรค์มากที่สุด

Control = Commitment → Action

กระบวนการ AIC พอสรุปได้ว่า

กระบวนการ AIC จะสร้างพลังสร้างสรรค์ขึ้นเมื่อฝ่ายต่าง ๆ เข้ามาทำกิจกรรมร่วมกันด้วยความรักความเมตตา ตัว “A” (Appreciation) นั่นคือ ธรรมะอย่างสูง ได้แก่ความรักและเมตตาคนอื่น ต้องรับฟัง อดทนและยอมรับฟังความคิดเห็นของคนอื่น ซึ่งตรงกับหลักของพระพุทธศาสนา เพราะฉะนั้น “A” ทำให้เกิดพลังความดีเข้ามา อาจเรียกว่าเป็น “การพัฒนาทางจิตวิญญาณ” (Spiritual Development) พอคนที่เข้ามาทำกิจกรรมมีความรักความเมตตาต่อกันแล้ว ก็จะเกิดการเรียนรู้ร่วมกัน จากการทำงานร่วมกันที่เรียกว่า “Interactive Learning through Action” จึงทำให้การพัฒนาประสบความสำเร็จเพราะทำให้เกิด “การเรียนรู้” (Learning) ที่แท้จริง ซึ่งมีพลังมาก ปกติแล้วคนมักจะไม่เรียนรู้กันยาก (ยกตัวอย่าง อาณาจักรโรมัน ขอม ฯลฯ ที่พอมืออำนาจแล้วไม่ยอมเรียนรู้พลังจึงเสื่อมและเกิดการล่มสลาย) เพราะฉะนั้น การพัฒนา ต้องการการเรียนรู้อย่างมากของทุกฝ่าย นั่นคือต้องมี “I” (Influence) ได้แก่ การเรียนรู้ร่วมกันให้เกิดพลัง และต้องมี “C” (Control) “การจัดการ” ซึ่งได้แก่ (Management) และ “แผนปฏิบัติ” (Action Plan) ที่กำหนดว่าใครจะทำอะไรอย่างไร เมื่อใด มีค่าใช้จ่ายเท่าไร จะได้จากไหน ถ้าไม่พอจะทำอย่างไร เป็นต้น อย่างไรก็ตามกระบวนการ AIC นั้นสามารถแสดงได้ดังภาพประกอบ ๓

ภาพประกอบ ๔ : แสดงกระบวนการ AIC(ประเวศ วสี. ๒๕๕๑)

เพื่อให้เข้ากับสภาพของท้องถิ่นผู้วิจัยจึงได้ดัดแปลง/แก้ไขกระบวนการ AIC ให้เหมาะสม และสะดวกยิ่งขึ้น โดยการจัดเวทีประชาคมขึ้นในวันที่ ๒๐ กรกฎาคม ๒๕๕๕ ซึ่งรูปแบบที่ในการจัด เวทีนั้นเป็นแบบไม่เป็นทางการเพื่อให้ชาวบ้านมีความรู้สึกเป็นกันเองกับนักวิจัย โดยเริ่มดำเนินการ ในเวลา ๐๙.๐๕ น. ที่วัดโพธิ์ทิมวัฒน์ ซึ่งมีขั้นตอนการดำเนินการดังนี้

ขั้นที่ ๑ สหกรณ์ร้านค้าชุมชนของเราในอดีต

เริ่มดำเนินการประชุมผู้วิจัยได้เชิญประธานสหกรณ์ร้านค้าได้กล่าววัตถุประสงค์ถึงการ จัดเวทีประชาคมในครั้งนี้ เมื่อกล่าวเสร็จคณะวิทยากรได้เริ่มดำเนินรายการโดยเชิญผู้อาวุโสของหมู่บ้านบะ รวมทั้งอดีตผู้นำหมู่บ้านเล่าภาพในอดีตของหมู่บ้าน โดยตั้งประเด็นให้ว่า “แต่ก่อนหมู่บ้าน ของเรามีสภาพความเป็นอยู่เป็นอย่างไร” ซึ่งผู้วิจัยได้ช่วยกันลำดับเหตุการณ์ตั้งแต่อดีตจนถึง ปัจจุบัน โดยนำเสนอในบทที่ ๔ ในเรื่องของประวัติของหมู่บ้านบะ ด้วยการพรรณนาความ จากนั้น ได้เชิญอดีตประธานสหกรณ์ร้านค้าชุมชนบ้านบะจำนวน ๖ ท่าน และผู้ที่มีส่วนร่วมในการก่อตั้ง สหกรณ์ร้านค้าชุมชนในอดีตจำนวน ๓ ท่านได้เล่าถึง “ประวัติ และสภาพการดำเนินงานของสหกรณ์ ร้านค้าชุมชนบ้านบะในอดีต” ซึ่งผู้วิจัยได้นำเสนอในรูปแบบพรรณนาวิเคราะห์ไว้ในบทที่ ๕

ขั้นที่ ๒ สหกรณ์ร้านค้าชุมชนของเราในปัจจุบัน

ต่อจากนั้นคณะวิทยากรได้ให้ผู้เข้าร่วมดำเนินการจับสลากเพื่อแยกกลุ่มเป็นกลุ่มย่อย ๘ กลุ่ม ๆ ละ ๕ คน วิทยากรร่วมได้แจกกระดาษขาว และปากกาเมจิกแต่ละกลุ่ม แล้วให้แต่ละกลุ่มคิดถึงสภาพดำเนินงานของสหกรณ์ร้านค้าชุมชนในปัจจุบัน และวาดภาพลงบนกระดาษขาวที่ผู้วิจัยเตรียมไว้ข้างต้น ซึ่งสมาชิกแต่ละคนจะมีส่วนร่วมในการอธิบายภาพของสหกรณ์ร้านค้าชุมชนในปัจจุบันของกลุ่มตนให้สมาชิกในกลุ่มฟัง โดยไม่วิพากษ์วิจารณ์ แต่สอบถามรายละเอียดได้ ทำให้ได้แต่ละกลุ่มมีภาพของสหกรณ์ร้านค้า ที่เกิดจากการระดมความคิดเห็นจากสมาชิกทุกคน จากนั้นเลือกตัวแทนกลุ่มนำเสนอ และตั้งชื่อกลุ่ม ซึ่งประเด็นนี้ผู้วิจัยได้นำเสนอในบทที่ ๕ การดำเนินงานของสหกรณ์ร้านค้าในปัจจุบัน

ขั้นที่ ๓ ปัญหาของสหกรณ์ร้านค้าชุมชนบ้านบะ

ต่อจากนั้นให้ผู้เข้าประชุมพักประมาณ ๑๐ นาที พร้อมกับให้ผู้เข้าประชุมแต่ละกลุ่มสรุปปัญหาและความสำเร็จของสหกรณ์ร้านค้าชุมชนบ้านบะ แล้วเลือกตัวแทนนำเสนอ ซึ่งผู้วิจัยได้สรุปและนำเสนอในบทที่ ๕ ปัญหาของสหกรณ์ร้านค้า

ขั้นที่ ๔ สหกรณ์ร้านค้าชุมชนที่จะพัฒนาในอนาคต

ให้ผู้เข้าร่วมประชุมช่วยกันกล่าวถึงภาพของสหกรณ์ร้านค้าชุมชนที่อยากจะเห็นในอนาคต ตามหัวข้อที่กำหนดคือ “ท่านอยากเห็นสหกรณ์ร้านค้าชุมชนของเราพัฒนาไปอย่างไร หรือสหกรณ์ร้านค้าชุมชนที่เราต้องการเป็นอย่างไร” จากนั้นวิทยากรรวมภาพของผู้เข้าร่วมประชุมหาตัวแทนวาดภาพของทุกกลุ่ม แล้วนำเสนอ และพักเที่ยงในเวลา ๑๒.๑๐ น. โดยผู้วิจัยได้สรุปและนำเสนอไว้ในบทที่ ๕ สหกรณ์ร้านค้าในอนาคต

ขั้นที่ ๕ กิจกรรมเพื่อพัฒนา

เริ่มในภาคบ่ายในเวลา ๑๓.๓๐ น. วิทยากรกล่าวทักทายและขอความร่วมมือต่อโดยให้ผู้เข้าร่วมประชุมคิดคิดถึงประเด็นที่ทำกิจกรรมร่วมกันมาว่า “ถ้าจะไปให้ถึงเป้าหมายของสหกรณ์ร้านค้าชุมชนในอนาคตจะต้องทำกิจกรรมหรือโครงการอะไรบ้าง” เพื่อคิดค้นทำกิจกรรมการพัฒนาที่จะนำไปสู่เป้าหมายที่ตั้งไว้ โดยเขียนกิจกรรมหรือโครงการที่จะพัฒนาบนแผ่นกระดาษเพื่อเสนอให้กลุ่มพิจารณา ให้เวลาให้ผู้เข้าประชุมคิดเป็นส่วนตัวประมาณ ๑๐-๑๕ นาที ต่อจากนั้นเข้ากลุ่มเพื่อเสนอความคิดเห็นที่มีเหตุผลว่ามีความจำเป็นอย่างไร และส่งตัวแทนนำเสนอ ซึ่งผลการนำเสนอพบว่า กิจกรรม/โครงการที่จะร่วมกันทำในครั้งนี้ไม่ควรมีมากและขอรวมกันเป็น ๒ กลุ่มต่อโครงการเดียว และควรจะทำในลักษณะต่อเนื่อง โดยโครงการที่เห็นว่าควรดำเนินการคือ

กลุ่มที่ ๑-๒ โครงการ “สมาชิกที่มีสติยอดซื้อสูงสุด”

กลุ่มที่ ๓-๔ โครงการ “สมาชิกที่ไม่มียอดค้างชำระ”

กลุ่มที่ ๕-๖ โครงการ “ตอบปัญหาการดำเนินงานของสหกรณ์”

กลุ่มที่ ๗-๘ โครงการ “กล่องแสดงความคิดเห็น”

ขั้นที่ ๖ จำแนกประเภทกิจกรรมและการจัดลำดับความสำคัญ

ให้ผู้ร่วมประชุมแบ่งประเภทกิจกรรมและโครงการของกลุ่ม จัดทำบัญชีรายชื่อโครงการของสหกรณ์ร้านค้าชุมชนทั้งหมด และช่วยกันคิดว่า โครงการแต่ละโครงการ หรือกิจกรรมควรจัดอยู่ในประเภทใด เป็นโครงการที่ชาวบ้านดำเนินการเอง

ต่อจากนั้นให้ร่วมกันพิจารณาว่าโครงการใดเร่งด่วน หรือให้สมาชิกเลือกกิจกรรมที่คิดว่าสำคัญที่สุด 3 หรือ 5 กิจกรรม ตามแต่ละโครงการในแต่ละประเภท รวมคะแนนกิจกรรมตามลำดับคะแนนมากที่สุด ผลการเรียงลำดับโครงการที่มีความสำคัญมากไปหาน้อยได้คือ

โครงการ “ตอบปัญหาการดำเนินงานของสหกรณ์”

โครงการ “กล่องแสดงความคิดเห็น”

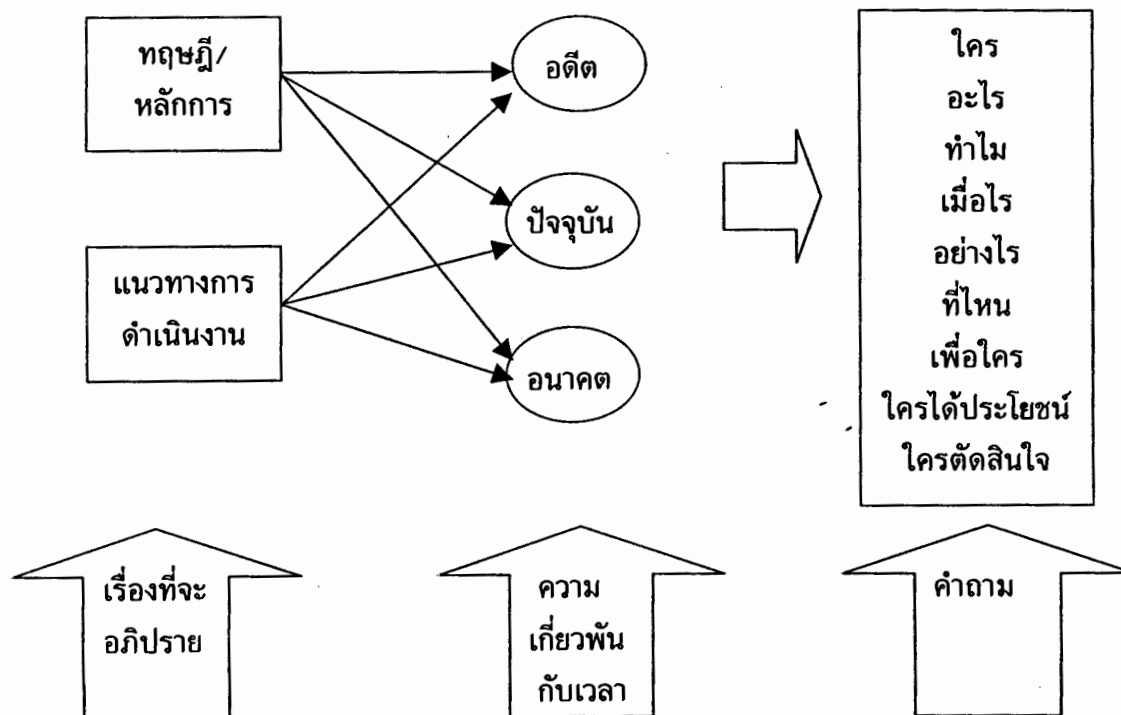
โครงการ “สมาชิกที่ไม่มียอดค้างชำระ”

โครงการ “สมาชิกที่มีสถิติยอดซื้อสูงสุด”

ขั้นที่ ๗ การแสวงหาผู้รับผิดชอบ

สมาชิกเห็นว่าโครงการที่ได้เขียนมาควรมอบหมายให้คณะกรรมการบริหารเป็นผู้รับผิดชอบ และติดตาม โดยให้กำหนดว่ากิจกรรมใดจะใช้งบประมาณและคาดว่าจะดำเนินการได้เมื่อใด แล้วนำเสนอในการประชุมประจำเดือนของคณะกรรมการต่อไป

จากการจัดเวทีประชาคมดังกล่าวมาสามารถแสดงความสัมพันธ์ของปัจจัยการจัดประชุมได้ดังนี้

ภาพประกอบ ๕ แสดงความสัมพันธ์ของปัจจัยการจัดประชุม (สำนักมาตรฐานการศึกษา สำนักงาน สภาสถาบันราชภัฏ กระทรวงศึกษาธิการ. ๒๕๔๕ : ๑๓๒-๑๓๔)

การนำเสนอผลการวิจัย

ในการจัดเวทีประชาคมครั้งนี้ได้เสร็จสิ้นในเวลา ๑๕.๕๐ น. คณะวิทยากรและนักวิจัยได้รวบรวมเอกสารต่าง ๆ และกระดาษที่นำเสนอจากแต่ละกิจกรรมมาวิเคราะห์ หลังจากนั้นได้นำเสนอนำเสนอในรูปแบบของการพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis)

บทที่ ๔

สภาพทั่วไปของพื้นที่ทำการวิจัย

ผู้วิจัยได้ไปพบผู้ใหญ่บ้านบ้านบะในวันที่ ๒๗ สิงหาคม ๒๕๕๕ ในเวลา ๑๖.๕๐ น. ณ บ้านเลขที่ ๗๘ หมู่ ๔ ตำบลบะ อำเภอท่าตูม จังหวัดสุรินทร์ เพื่อขอสัมภาษณ์เกี่ยวกับประวัติหมู่บ้าน และขอคัดข้อมูลจากสำรวจข้อมูลพื้นฐานบ้านบะ ซึ่งได้ทำการสำรวจระหว่างวันที่ ๑ สิงหาคม ๒๕๕๕ ถึง ๒๐ สิงหาคม ๒๕๕๕ จากนายสุภาพ ราชบัณฑิต ตำแหน่งผู้ใหญ่บ้านบ้านบะในปัจจุบัน ซึ่งผลการสำรวจผู้วิจัยได้ประมวลและนำเสนอได้ดังต่อไปนี้

ประวัติบ้านบะ

บ้านบะ ตั้งขึ้นเป็นหมู่ที่ ๑ ของตำบลบะซึ่งนับว่าเป็นบ้านที่เก่าแก่ตั้งขึ้นเป็นหมู่บ้านเมื่อปี พ.ศ. ๒๒๑๕ โดยมีคุณตามา และคุณยายสิงห์ ได้ย้ายมาจากบ้านยาง หนองโปรง บ้านตุมมาตั้งหลักที่บริเวณโคกบ้านเก่าอันเนื่องมาจากการขาดแหล่งน้ำในการบริโภค และมีบุคคลสำคัญปกครองมาโดยตลอดนับเป็นเวลาต่อเนื่องมาแล้ว ๓๓๐ ปี มีผู้นำตามลำดับดังนี้

๑. หลวงภักดีสมบัติ ผู้นำชุมชน(เทียบเท่ากำนันในปัจจุบัน)
๒. นายสวรรค ลักขร กำนัน (เป็นผู้ที่ย้ายจากโคกบ้านเก่ามาตั้งอยู่ในบริเวณปัจจุบันในปี พ.ศ.๒๔๕๓ อันเนื่องมาจากบริเวณเก่าขาดแหล่งน้ำดื่ม น้ำกิน)
๓. นายเอี่ยม ลักขร กำนัน
๔. นายช่าง ชาญศรี กำนัน
๕. นายน้อย ชาญศรี กำนัน
๖. นายกลั่น ลักขร กำนัน
๗. นายพัว กุญแจทอง กำนัน
๘. นายสา ฉิมงาม ผู้ใหญ่บ้าน
๙. นายน้อย ชาญศรี กำนัน
๑๐. นายผดุง ลักขร กำนัน
๑๑. นายเหรียญ ชาญศรี กำนัน
๑๒. นายเพชรช ทัพพันชัย กำนัน
๑๓. นายตุ้ย ฉิมงาม ผู้ใหญ่บ้าน(และรักษาการกำนัน)
๑๔. นายช่วย สมานมิตร ผู้ใหญ่บ้าน
๑๕. นายสี สุขบรรเทิง ผู้ใหญ่บ้าน
๑๖. นายสี สุขบรรเทิง กำนัน
๑๗. นายประเสริฐ ลักขร ผู้ใหญ่บ้าน (ต่อมาได้เป็นกำนัน)
๑๘. นายสุภาพ ราชบัณฑิต ผู้ใหญ่บ้าน(ปัจจุบัน)

สภาพทั่วไป

บ้านบะเป็นหมู่บ้านที่ใหญ่มากซึ่งมีจำนวนบ้านถึง ๒๑๖ หลังคาเรือน นับถือศาสนาพุทธทั้งหมด สภาพทั่วไปเป็นป่าละเมาะลักษณะพื้นที่ราบ ตั้งอยู่ห่างจากอำเภอท่าตูม ๒๖ กม. ไปทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ และห่างจากจังหวัดเป็นระยะทาง ๕๒ กม. ชุมชนบ้านบะมีอาณาเขตติดต่อดังนี้

ทิศเหนือ จดบ้านเจนิยง, บ้านสำโรง ตำบลบะ

ทิศใต้ จดบ้านหนองตะไก่อ ตำบลบะ

ทิศตะวันออก จดบ้านโคกสะอาด บ้านหนองแคน ตำบลบะ

ทิศตะวันตก จดบ้านผาง ด. ชุมแสง อ. จอมพระ, บ้านบอน, บ้านหนองอีดำ ต. กระโพ

ประชากร

ประชากรในหมู่บ้านมีทั้งไปทำงานตามฤดูกาล และต่างถิ่นที่เป็นระยะสั้น ๆ แต่การสำรวจครั้งนี้ได้ยึดตามรายชื่อในทะเบียนบ้านในปัจจุบันพบว่า มีประชากรที่อาศัยอยู่ทั้งหมด ๑,๑๓๓ คน แบ่งเป็นเพศชาย ๕๑๙ คน และเพศหญิง ๗๑๔ คน

อาชีพ

ประชากรในวัยทำงานมีการประกอบอาชีพที่หลากหลาย ซึ่งสำรวจจากผู้ที่อยู่อาศัยตามทะเบียนบ้านนั้นพบว่าประชากรนั้นมีการประกอบอาชีพคือ ทำนาปีจำนวน ๖๖๑ คน ทำไร่จำนวน ๑๐ คน ทำสวนจำนวน ๑๒ ครอบครั้ว จำหน่ายสินค้าและค้าขายเบ็ดเตล็ดทั่วไปจำนวน ๒๕ คน ประกอบกิจการขนาดย่อมเช่น จำหน่ายน้ำมัน โลงศพ ๑๗ คน เป็นข้าราชการ/ลูกจ้างประจำ ๖๘ คน นอกจากนี้ยังประกอบอาชีพรับจ้างทั่วไปอีกจำนวน ๓๕ คน

พื้นที่ของบ้านบะ

พื้นที่ทั้งหมดของบ้านบะมีจำนวน ๓,๕๓๕ ไร่ โดยแบ่งออกเป็นพื้นที่ดินปลูกที่อยู่อาศัยจำนวน ๑๖๐ ไร่ พื้นที่สาธารณะจำนวน ๗๒ ไร่ พื้นที่ทำนาจำนวน ๓,๑๕๐ ไร่ ที่ทำไร่จำนวน ๑๒ ไร่ และพื้นที่ที่ใช้ทำสวนจำนวน ๘๐ ไร่

สัตว์เลี้ยง

สัตว์เลี้ยงที่นิยมเลี้ยงมากที่สุด คือ โค โดยเลี้ยงไว้จำนวน ๑๗๑ ตัว สาเหตุที่เลี้ยง เพราะต้องการเลี้ยงใช้งานและเป็นอาหาร กระบือมีจำนวน ๔๙ ตัว เลี้ยงไว้ใช้งานและเป็นอาหารเช่น

เดียวกัน ส่วนสุกรเลี้ยงไว้เป็นอาหารจำนวน ๑๓๙ ตัว เป็ดจำนวน ๓๐๕ ตัวและไก่จำนวน ๑,๙๓๐ ตัว เลี้ยงไว้เพื่อขายและเป็นอาหาร

แหล่งน้ำ

บ้านบะถือว่าเป็นพื้นที่มีน้ำอุดมสมบูรณ์มาก มีแหล่งน้ำขนาดใหญ่ที่เพียงพอต่อการอุปโภค และบริโภค โดยส่วนมากเป็นแหล่งน้ำที่ได้ขุดขึ้นโดยหน่วยงานราชการประกอบด้วยหนองน้ำจำนวน ๔ แห่ง บ่อน้ำตื้นจำนวน ๔ บ่อ และบ่อบาดาลสาธารณะ ๕ บ่อ นอกจากนี้ยังมีบ่อน้ำบาดาลที่ขุดขึ้น ใช้ส่วนตัวจำนวน ๒๙ บ่อ

พาหนะ

ในการติดต่อกับหมู่บ้านใกล้เคียง นิยมใช้ยานพาหนะในการสัญจร การสำรวจพบว่าในหมู่บ้านยานพาหนะที่เป็นรถจักรยานยนต์จำนวน ๗๗ คัน รถยนต์นั่ง(รถเก๋ง) ส่วนตัวจำนวน 8 คัน รถยนต์บรรทุกทุกขนาดไม่เกิน ๑ ตัน(รถปิคอัพ)มีจำนวน ๔๕ คัน รถจักรยาน ๒ ล้อมีจำนวน ๑๑๗ คัน และรถยนต์บรรทุกทุกขนาดเกิน ๑ ตันขึ้นไปมีจำนวน ๖ คัน โดยยานพาหนะที่นิยมใช้มากที่สุดคือรถจักรยานยนต์ ส่วนยานพาหนะที่ใช้ในการสัญจรน้อยที่สุดคือ รถบรรทุก

พฤติกรรมกรพึ่งตนเองของหมู่บ้านบะ

จากข้อมูลพื้นฐานของหมู่บ้านบะพบว่า ชุมชนได้อาศัยอยู่ในพื้นที่มากกว่า ๓๐๐ ปี ถึงแม้พื้นที่จะอยู่ห่างไกลจากตัวอำเภอ แต่สภาพของธรรมชาติยังอุดมสมบูรณ์ ทั้งทรัพยากรป่าไม้ มีแหล่งน้ำที่สมบูรณ์ และมีถนนติดต่อกับชุมชนที่ใกล้เคียงได้ทั้ง ๔ ทิศ ถึงแม้ประชากรจะมีหลายภาษาก็ตาม แต่ชุมชนนี้ยังมีความสามัคคี มีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดี รวมทั้งมีฐานะดีกว่าชุมชนรอบข้าง ถึงจะมีการตั้งถิ่นฐานในระยะเวลาที่ใกล้เคียงกันก็ตาม ทั้งนี้เพราะ

๑. ชุมชนมีผู้นำที่เข้มแข็ง มองเหตุการณ์อนาคตได้ไกล ทั้งดูจากประวัติของผู้นำชุมชน เป็นผู้นำระดับสูงสุดของฝ่ายปกครองในระดับชาวบ้าน ผู้นำมีความตั้งใจในการพัฒนาหมู่บ้าน กล้าตัดสินใจ ใช้หลักประชาธิปไตยในการปกครอง สมาชิกในชุมชนกล้าแสดงความคิดเห็น ทุกคนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ มีการจัดประชุมชาวบ้านเป็นประจำ เพื่อแจ้งข่าวความเคลื่อนไหวทางราชการได้อย่างรวดเร็วและต่อเนื่อง

๒. เป็นสังคมเครือญาติขนาดใหญ่ มีการเอื้ออาทรระหว่างกัน รักและห่วงใยซึ่งกันและกัน และพร้อมที่จะพัฒนา หรือตัดสินใจโดยพร้อมเพรียงกัน

๓. มีค่านิยมแห่งการเรียนรู้ เป็นค่านิยมที่ดีในการส่งบุตรหลานให้มีการศึกษาในระดับสูง รวมทั้งในการศึกษาชีวิตความเคลื่อนไหวในชุมชนของตน สังคมที่ช่วยกันส่งสอนบุตรหลานโดยตรง

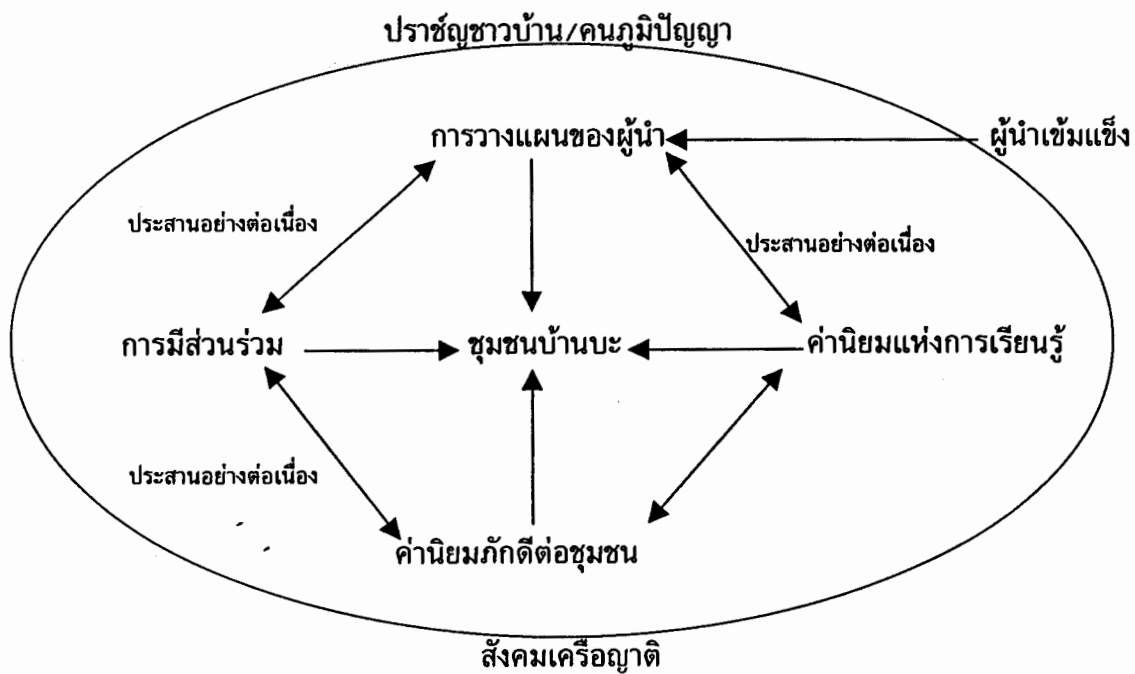
หรือผ่านทางเครือข่าย ติดตามความสำเร็จของลูกหลานของตน กระทำอย่างต่อเนื่อง และกระทำในลักษณะวงกว้างขึ้นเรื่อย ๆ ดังนั้นจึงทำให้ชุมชนในบ้านบะจึงกลุ่มบุคคลที่อาศัยอยู่มีการศึกษาโดยเฉลี่ยสูงกว่าในชุมชนที่ใกล้เคียงกันมาก

๔. ค่านิยมการภักดีต่อชุมชน การที่บุคคลในบ้านบะย้ายไปทำงานในต่างถิ่นทั้งตามนอกฤดูกาล และถาวรนั้นพบว่า ถ้ามีรายได้หรือความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นนั้นจะกลับมาอยู่บ้านเดิม หรือชุมชนที่ตนเอง มีการสร้างที่อยู่อาศัยที่หนาแน่นขึ้น ส่วนบุคคลที่ย้ายอย่างถาวรนั้น ถ้ามีการขอความช่วยเหลือจากชุมชนบุคคลเหล่านั้นจะช่วยเหลือได้ดีมาก เช่น การทำผ้าป่าเข้าหมู่บ้าน/วัด เป็นต้น

๕. การมีส่วนร่วมของชุมชนพบว่า สมาชิกมีความกล้าในการพูด/ทำ แสดงความคิดเห็นที่หลากหลายแนวคิด แต่ยังคงเคารพในมติในที่ประชุมชาวบ้านเป็นสำคัญ มีการแบ่งหน้าที่กันรับผิดชอบได้ดี และมีความตั้งใจในความรับผิดชอบนั้น ๆ

๖. การมีปราชญ์ชาวบ้าน/คนภูมิปัญญาในท้องถิ่นช่วยในการให้ข้อคิดเห็น รวมทั้งร่วมในการตัดสินใจในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ในชุมชน

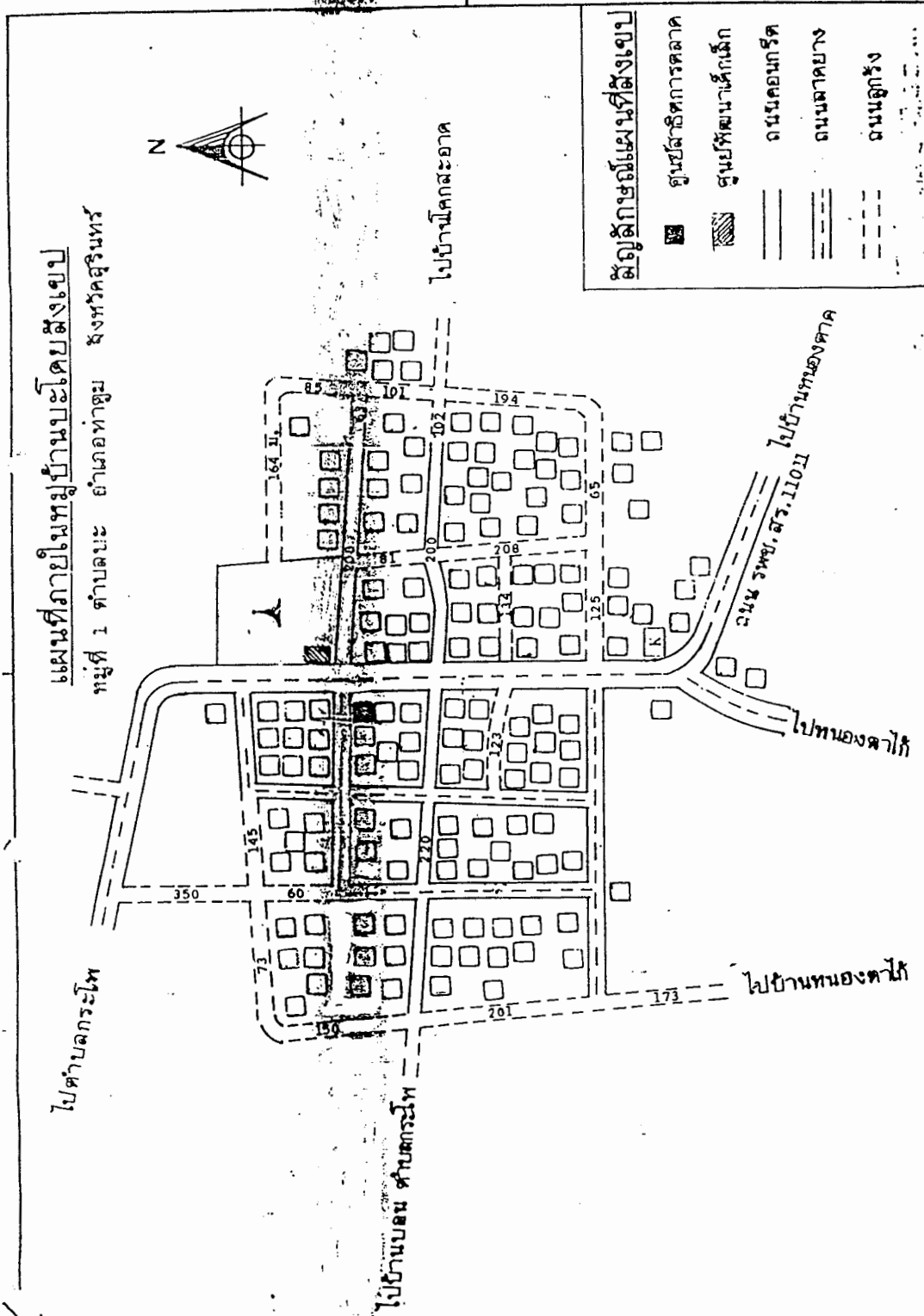
ดังนั้นเมื่อประมวลการพึ่งตนเองของชุมชนบ้านบะจึงพบว่า มีพฤติกรรมที่สามารถพึ่งตนเองได้ดังภาพประกอบ ๓

ภาพประกอบ ๕ แสดงพฤติกรรมพึ่งตนเองของชุมชนบ้านบะ

แผนที่ภายในหมู่บ้านมะโดยสังเขป

หมู่ที่ ๑ ตำบลมะ อำเภอกำแพง จังหวัดสุรินทร์

ภาพประกอบ ๒ แผนที่ภายในหมู่บ้านมะโดยสังเขป

บทที่ ๕

การดำเนินการของสหกรณ์ร้านค้าชุมชนบ้านบะ

จากการจัดเวทีประชาคม AIC สามารถข้อมูลที่ได้เพื่อสรุป และนำเสนอได้ตามลำดับดังนี้

๑. ประวัติของสหกรณ์ร้านค้าชุมชน
๒. การดำเนินงานสหกรณ์ร้านค้าชุมชนในปัจจุบัน
๓. ปัญหาของสหกรณ์ร้านค้าชุมชน
๔. สหกรณ์ร้านค้าชุมชนในอนาคต

ประวัติของสหกรณ์ร้านค้าชุมชน

สหกรณ์ร้านค้าชุมชนบ้านบะเป็นชื่อที่ชาวบ้านเรียกกัน ซึ่งชื่อจริง ๆ ที่ตั้งขึ้นคือ ศูนย์สาธิต การตลาดร้านค้าชุมชนบ้านบะจัดตั้งขึ้นโดยกรมการค้าภายในของกระทรวงพาณิชย์ โดยส่งเจ้าหน้าที่ คือนายสมศักดิ์ ศรีสัมฤทธิ์ ผู้ช่วยพาณิชย์จังหวัดสุรินทร์มาประสานงานให้จัดตั้งขึ้นเมื่อ พ.ศ.๒๕๓๐ โดยมีสมาชิกครั้งแรกประมาณ ๔๐-๕๐ ราย สถานที่ดำเนินการครั้งแรกตั้งอยู่บ้านเลขที่ ๔ หมู่ที่ ๑ บ้านบะ ตำบลบะ อำเภอท่าตูม จังหวัดสุรินทร์ ซึ่งเปิดดำเนินการได้เมื่อวันที่ ๑๔ กรกฎาคม ๒๕๓๐ โดยมีทุนดำเนินการ ๙,๕๐๐ บาท ซึ่งได้จากการลงหุ้นของสมาชิก และเงินสนับสนุนจากกรมการค้า ภายใน ๒๐,๐๐๐ บาท โดยให้ยืมปลอดดอกเบี้ย ๒ ปี ซึ่งมีผู้บริหารงานคือ ประธานบริหารงานของ สหกรณ์ร้านค้าตามลำดับดังนี้

๑. นายสี สุขบรรเทิง (พ.ศ.๒๕๓๐) ซึ่งเป็นกำนันในขณะนั้นได้รับความไว้วางใจจาก ชาวบ้านและชุมชนให้ดำรงตำแหน่งประธานบริหารสหกรณ์ร้านค้า โครงสร้างบริหารงานประกอบด้วยประธานกรรมการ รองประธาน เลขานุการ กรรมการฝ่ายการเงิน ฝ่ายตรวจสอบ ฝ่ายซื้อสินค้า ฝ่ายบัญชี ผู้จัดการ และที่ปรึกษา โดยสินค้าที่นำมาจำหน่ายส่วนใหญ่เป็นสินค้าที่เป็นใช้ภายใน คริวเรือนเช่น ผงซักฟอก, สบู่, ยาสีฟัน, อาหาร(ขนม) เป็นต้น เปิดให้บริการเฉพาะในตอนเย็น และซื้อด้วยเงินสดเท่านั้น

๒. นายสี สุขบรรเทิง (พ.ศ.๒๕๓๑) ได้รับความไว้วางใจจากสมาชิกให้ดำรงตำแหน่ง อีกหนึ่งสมัย การดำเนินการยังดำเนินการตามรูปแบบเดิมสินค้าที่นำมาให้บริการสมาชิกยังเป็น สินค้าเดิมแต่ได้เพิ่มรายการสินค้ามากขึ้น

๓. นายสว่าง ชาญศรี (พ.ศ.๒๕๓๒) ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านบะ ได้รับเลือกตั้งจาก สมาชิกให้ดำรงตำแหน่งประธานบริหารซึ่งยังดำเนินการในรูปแบบดั้งเดิมพร้อมกับเริ่มให้สินเชื่อกับ สมาชิก และให้บริการจำหน่ายสินค้าให้กับสมาชิกจนครบวาระ ๑ ปี

๔. นายประเสริฐ ลักขร (พ.ศ.๒๕๓๓) อดีตกำนันตำบลบะได้รับการเลือกตั้งจาก สมาชิกในการประชุมสามัญประจำปี ซึ่งยังยึดนโยบายการบริหารรูปแบบเดิม

๕. นายประเสริฐ ลักขร (พ.ศ.๒๕๓๔) ได้รับการเลือกตั้งในสมัยที่ ๒ คณะกรรมการ ชุดนี้ใช้รูปแบบการบริหารเดิมจนครบวาระ

๖. นายสมบัติ เจริญศิริ (พ.ศ.๒๕๓๕) อดีตอาจารย์ใหญ่โรงเรียนบ้านหนองอีดำได้ขออาสาเป็นคณะกรรมการบริหาร ซึ่งถือได้ว่าเป็นยุคที่สหกรณ์ร้านค้ามีการเปลี่ยนแปลงมากที่สุด คือมีการออกกระเบียบบังคับของสหกรณ์ร้านค้าให้สมาชิกรับเป็นแนวปฏิบัติของตนเอง ระเบียบนี้มีชื่อว่า “ระเบียบบังคับของสหกรณ์ร้านค้าชุมชนบ้านบะ พ.ศ.๒๕๓๕” มีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ ๑ มกราคม พ.ศ.๒๕๓๖

๗. นายสมบัติ เจริญศิริ (พ.ศ.๒๕๓๖) ในการบริหารงานสมัยที่ ๒ นี้ท่านได้ทำความเข้าใจระเบียบกับสมาชิกให้รู้ถึงบทบาท หน้าที่ของสมาชิกต่องานสหกรณ์ร้านค้าชุมชน และดำเนินการตามระเบียบที่ได้กำหนดขึ้น มีการประชุมกลุ่มย่อยสร้างความเข้าใจให้กับสมาชิกอย่างต่อเนื่อง ดังนั้นในช่วงนี้เองที่สมาชิกเห็นผลที่เป็นรูปธรรมของงานสหกรณ์มากที่สุด เช่น สมาชิกมีความพึงพอใจจากการปันผลประจำปี การทำสมุดบันทึกรายการซื้อสินค้า ระบบงานบัญชีเป็นปัจจุบัน เป็นต้น

๘. นายปราโมทย์ วรางกุล (พ.ศ.๒๕๓๗) อดีตผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านโนนสูง ใช้ระบบงานบริหารตามระเบียบที่ได้กำหนดขึ้น พยายามจัดรูปแบบให้สามารถปฏิบัติตามระเบียบฯ ได้จริง เช่น บทบาทของคณะกรรมการฝ่ายต่าง ๆ การเห็นความสำคัญของการประชุมประจำเดือนของคณะกรรมการ การเร่งรัดการค้างชำระหนี้ของสมาชิก เป็นต้น

๙. นายสุขะ กิ่งมณี (พ.ศ.๒๕๓๘) อดีตผู้อำนวยการโรงเรียนอนุบาลสุรินทร์ (ระดับ ๙) เป็นผู้ที่มีความสามารถในงานทางการศึกษาคนแรกๆ ที่เห็นความสำคัญของการดำเนินงานของสหกรณ์ร้านค้าชุมชนบ้านบะอย่างจริงจัง แต่ดำเนินการภายใต้การบริหารรูปแบบเดิม เป็นระยะที่ถือว่า การบริหารกิจการเข้ารูปแบบตามระเบียบของสหกรณ์ร้านค้ามาก ดังนั้นจึงสะดวกในการบริหาร/จัดการ โดยชุมชน และสมาชิกเข้าใจบทบาทหน้าที่ตนมากขึ้น ผลกำไรของกิจการมีมากขึ้น และมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นตลอด

๑๐. นายสราวุธ นากกระแสร (พ.ศ.๒๕๓๙) อดีตอาจารย์โรงเรียนบ้านเจนีง แต่มาพักที่บ้านบะท่านได้เสียสละมาทำงานโดยการสมัครและได้รับการคัดเลือกจากสมาชิก รูปแบบยังเป็นแนวเดิม แต่คณะกรรมการเน้นเอกสารที่สามารถตรวจสอบได้ ชี้แจงได้ สมาชิกมีความสนใจสหกรณ์มากขึ้น มีส่วนร่วมมากขึ้นตามลำดับ

๑๑. นายบุญเต็ม พูนสุข (พ.ศ.๒๕๔๐) อดีตอาจารย์ ๒ ระดับ ๗ โรงเรียนบ้านเจนีง สิ่งที่ได้เห็นได้ชัดจากการมีผลกำไรมากขึ้น ทุนสำรองมีมากขึ้นอย่างต่อเนื่อง คณะกรรมการจึงเห็นความสำคัญของการขยายกิจการ จึงได้ดำเนินการขอความเห็นชอบจากสมาชิกเพื่อซื้อที่ดินเนื้อที่ ๕๑ ตารางวา คิดเป็นจำนวน ๑๐๐,๐๐๐ บาท โดยได้จากเงินทุนของสหกรณ์ร้านค้าชุมชนบ้านบะจำนวน ๘๐,๐๐๐ บาท จากเงินหมู่บ้าน อพป. จำนวน ๒๐,๐๐๐ บาท และองค์กรบริหารส่วนตำบลบะอนุมัติ ให้งบประมาณสนับสนุนก่อสร้างอาคารร้านค้าที่เห็นในปัจจุบันจำนวนเงิน ๓๕๐,๐๐๐ บาท

๑๒. นายบุญเต็ม พูนสุข (พ.ศ.๒๕๔๑) ได้รับการเลือกตั้งในสมัยที่ ๒ และได้ย้ายสำนักงานจากที่เดิมมาตั้งสำนักงานที่เห็นในปัจจุบัน และดำเนินการบริหาร และให้บริการสมาชิกจนครบวาระ

๑๓. นายวีระชาติ บุญไว (พ.ศ.๒๕๔๒) ผู้ช่วยผู้อำนวยการโรงเรียนลานทรายพิทยาคม คณะกรรมการในชุดนี้ได้ปรับปรุงระเบียบข้อบังคับร้านค้าชุมชนบ้านบะ พ.ศ.๒๕๓๕ (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. ๒๕๔๒) ที่ได้ร่างจากสมัยคณะกรรมการที่มีอาจารย์สมบัติ เจริญศิริเป็นประธานในขณะนั้น โดยได้แก้ไขระเบียบให้มีความเหมาะสมและทันสมัยมากขึ้น

๑๔. นายวีระชาติ บุญไว (พ.ศ.๒๕๔๓) ได้ดำเนินการปรับปรุงระบบการขายจากเดิมที่ คนขายลงบัญชีอย่างเดียวก็ได้อนุมัติซื้อเครื่องบันทึกเงินสดมาช่วยในการบันทึก นอกจากนั้นยังได้ รวมกลุ่มสตรีที่เป็นสมาชิกสหกรณ์ร้านค้า และเขียนโครงการพัฒนาฝีมือการทอผ้าจากที่กระตุกโดย ขออนุมัติจากกองทุนพัฒนาสังคม(SIF) ได้รับงบประมาณสนับสนุน ๙๑,๐๐๐ บาท โดยการให้เปล่า

๑๕. นายประยงค์ กรองทอง (พ.ศ.๒๕๔๔) ตำแหน่ง อาจารย์ ๒ ระดับ ๗ โรงเรียน ลานทรายพิทยาคม ได้ดำเนินการอบรมในโครงการที่กระตุกให้กับสตรีจำนวน ๑ รุ่นที่โรงเรียน ลานทรายพิทยาคม จำนวนสมาชิกสตรีที่เข้าร่วมประมาณ ๖๐ คน

๑๖. นายวัชรินทร์ ปิยวารักษ์ (พ.ศ.๒๕๔๕ ถึงปัจจุบัน) อาจารย์ใหญ่โรงเรียนบ้านโนนสูง ถือว่าเป็นระยะปลอดภาระหนี้สินทุกอย่างของสหกรณ์ร้านค้า และบริหารอยู่จนถึงปัจจุบันนี้

การดำเนินการสหกรณ์ร้านค้าในปัจจุบัน

การดำเนินการศึกษาในครั้งนี้งมุ่งศึกษาการดำเนินการ ๒ ประเด็นคือ

๑. การศึกษาพฤติกรรมการณ์พึ่งตนเองของสมาชิกสหกรณ์ร้านค้าชุมชนบ้านบะ สภาพทั่วไปของชุมชนบ้านบะนั้นพบว่าชุมชนบ้านบะประกอบด้วยบุคคลที่ประกอบอาชีพหลากหลายซึ่งถ้าเทียบกับชุมชนที่ใกล้เคียงพบว่าชุมชนบ้านบะเป็นชุมชนที่ประกอบอาชีพรับราชการมากที่สุด และในทุกหน่วยงาน สมาชิกส่วนมากมีรายได้ระดับพอมีพอกิน หากมีการจับจ่ายใช้สอยสินค้าในครัวเรือน ประการแรกที่ต้องเลือกคือสหกรณ์ร้านค้า เพราะสมาชิกเห็นผลที่จะเกิดจากการปันผลในสิ้นปี สมาชิกทุกคนมีความเข้าใจว่ายิ่งซื้อสินค้ามาก การปันผลกำไรก็ต้องมีโอกาสได้รับกลับคืนสูง และลำดับรองลงมาคือความสะดวกในการเดินทาง และอยู่ใกล้กว่า เพราะชุมชนเป็นชุมชนที่มีขนาดใหญ่ สมาชิกที่ต้องเดินเท้ามาซื้อไม่สะดวก พฤติกรรมการณ์ซื้อของสมาชิกมีทั้งการซื้อสินค้าด้วยเงินสด และเงินเชื่อ โดยสมาชิกที่ซื้อสินค้าเจ้าหน้าที่จะลงบัญชีการซื้อสินค้าตามหมายเลขสมาชิกของตน ซึ่งช่วงเวลา que สมาชิกเข้าซื้อสินค้ามากที่สุดคือตอนเย็น(เวลา ๑๕.๐๐-๑๘.๐๐ น.) สมาชิกถือว่า ตนเองเป็นเจ้าของสหกรณ์ร้านค้าจึงช่วยกันเสนอแนวคิดต่อคณะกรรมการฝ่ายขาย เช่น สินค้าที่ ขาดตลาด สินค้าต้องการใช้มากที่สุด เป็นต้น

๒. การดำเนินสหกรณ์ร้านค้ามีระยะเวลาที่ต่อเนื่องตลอดระยะเวลา 15 ปีที่ผ่านมา โดยมีการเลือกตำแหน่งประธานบริหารสหกรณ์ในการประชุมสามัญประจำปี ซึ่งจัดที่ศาลาการเปรียญวัดโพธิ์หมิววัดซึ่งตั้งอยู่ใกล้กัน ประธานฯ ที่ได้รับการเลือกตั้งจะคัดเลือกกรรมการทำงานในชุดต่อไป ซึ่งในปัจจุบันมีคณะกรรมการบริหารอยู่ ๑๐ คน โดยมีนายวัชรินทร์ ปิยวารักษ์ เป็นประธานกรรมการ และคณะกรรมการฝ่ายต่าง ๆ ประกอบด้วย ฝ่ายการเงิน ฝ่ายจัดซื้อสินค้า ฝ่ายบัญชี ฝ่ายตรวจสอบสินค้า ฝ่ายติดตามหนี้สิน และเลขานุการ อีกทั้งยังที่ปรึกษาที่เป็นคณะกรรมการ

ชุดที่ผ่านมาและผู้ตรวจสอบกิจการภายนอก ฝ่ายขายสินค้าได้จ้างโดยการคัดเลือก ชาวบ้าน ๒ คน ให้เป็นผู้ขายสินค้าโดยจ่ายค่าตอบแทนคนละ ๓,๐๐๐ บาท/เดือน

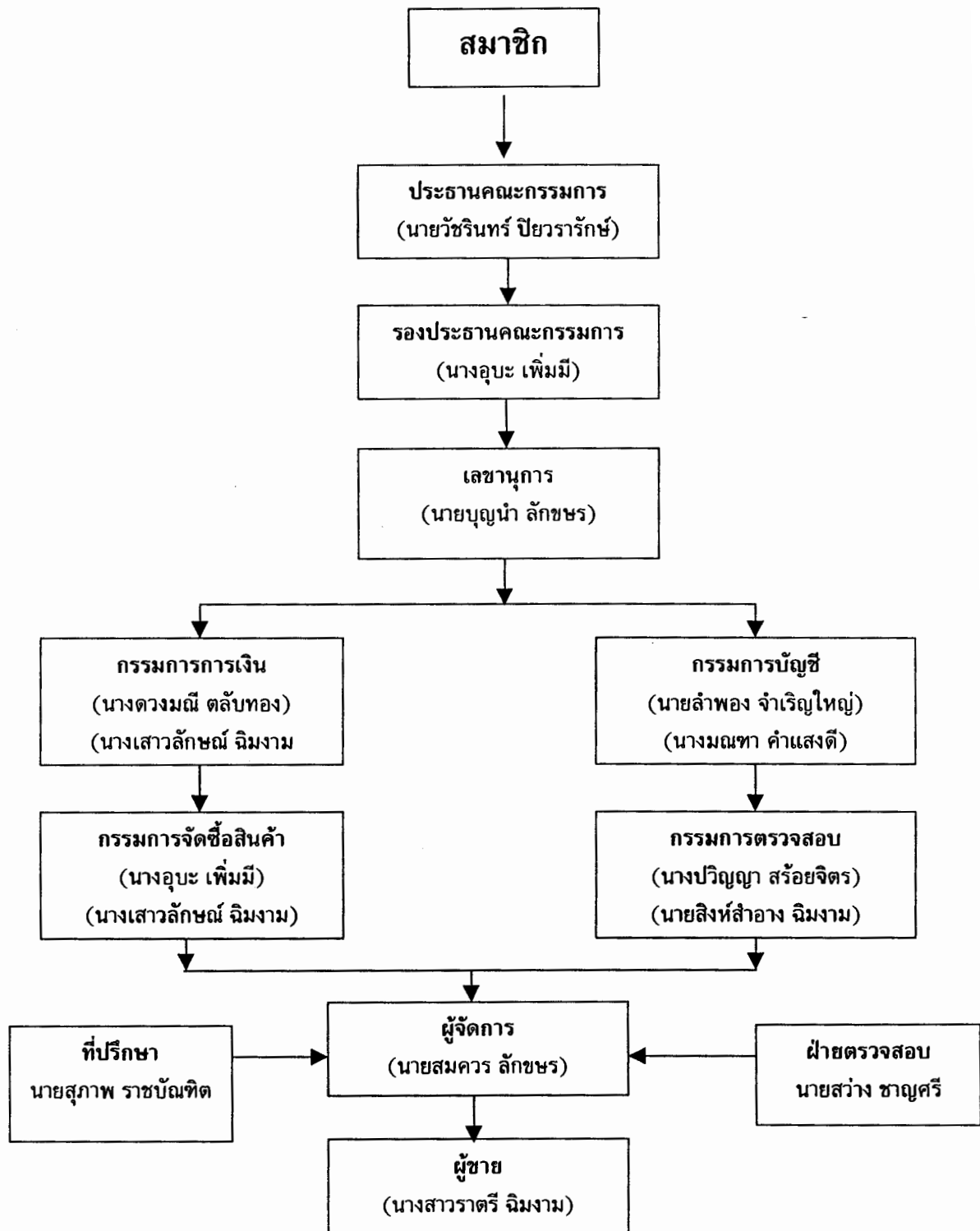
ในเรื่องการเปิดรับสมาชิกนั้นได้เปิดกว้างรับสมาชิกในชุมชนใกล้เคียงโดยผ่านการคัดเลือกจากคณะกรรมการ ซึ่งไม่จำกัดจำนวน ถือหุ้นได้ไม่เกิน ๑๐๐ หุ้น คิดเป็นหุ้นละ ๑๐ บาท

การเปิดบริการนั้นเปิดตั้งแต่เวลา ๐๖.๐๐ น. ถึง ๑๙.๐๐ น. การให้บริการสินค้าส่วนใหญ่ให้บริการสินค้าที่จำเป็นในครัวเรือน แต่ที่เน้นและพัฒนาตามลำดับคือการเพิ่มชนิดสินค้ามากขึ้น โดยสามารถให้สมาชิกแจ้งสินค้าที่ต้องการใช้ สินค้าที่ขาดแคลนในร้านค้า สมาชิกสามารถซื้อสินค้าได้ทั้งเงินสดและเงินเชื่อ(เครดิต) แต่ต้องไม่เกิน ๕ เท่าของทุนเรือนหุ้นในปัจจุบัน

๓. การแก้ปัญหาที่ถือได้ว่าเป็นเหตุผลหนึ่งที่ทำให้สหกรณ์ร้านค้าสามารถดำเนินกิจการได้จนทุกวันนี้คือการเร่งรัดหนี้สินที่สมาชิกค้างชำระประจำเดือน หรือประจำปี โดยคณะกรรมการฝ่ายเร่งรัดหนี้สินของสหกรณ์ที่คัดเลือกจากผู้สมาชิกมีศรัทธา มีคุณธรรมจริยธรรม มีประวัติที่ดีในเรื่องการเงินในหมู่บ้านและเป็นสมาชิก โดยหน้าที่ดังนี้

๓.๑ การเร่งรัดหนี้สินประจำเดือน สมาชิกท่านใดที่มียอดค้างชำระสูง และค้างติดต่อกันหลาย ๆ เดือน ฝ่ายเร่งรัดจะดำเนินการทำหนังสือแจ้งเตือนยอดที่ค้างชำระกับสมาชิกท่านนั้น และหากยังไม่ติดต่อและค้างชำระเพิ่มมากขึ้นกว่าเดิมฝ่ายเร่งรัดก็จะทำหนังสือเตือนและซักถามปัญหาด้วยวาจา และนำเสนอคณะกรรมการแต่ละเดือนเป็นรายบุคคลต่อไป

๓.๒ ก่อนการประชุมสามัญประจำปี ซึ่งจะจัดขึ้นในเดือนมกราคมของทุกปี คณะกรรมการจะสรุปผลการดำเนินงาน และปิดบัญชีให้เสร็จสิ้นก่อนเดือนมกราคม และประชาสัมพันธ์ในลักษณะเพื่อนสมาชิกเตือนเพื่อนสมาชิก หากสมาชิกท่านใดค้างชำระฝ่ายเร่งรัดหนี้สินจะติดตามสมาชิกโดยการทำหนังสือแจ้งวัตถุประสงค์ในการที่ต้องชำระ และปรับผู้ที่ค้างชำระเป็นระยะเวลา นาน เช่น 3 เดือนหรือ 6 เดือนที่ยังไม่ชำระเลยโดยการคิดดอกเบี้ยร้อยละ 5 บาท/เดือน เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีมาตรการที่ใช้แล้วได้ผลคือ การประกาศตามเสียงตามสายผ่านผู้ใหญ่บ้าน ถ้าค้างชำระและเก็บไม่ได้ครบคณะกรรมการนั้นจะไม่สามารถปันผลได้

ภาพประกอบ ๗ แสดงแผนภูมิการบริหารงานของสหกรณ์ร้านค้าชุมชนบ้านบะในปัจจุบัน

ปัญหาของสหกรณ์ร้านค้า

ปัญหาของสหกรณ์ร้านค้าในปัจจุบันที่เกิดจากการระดมความคิดเรียงตามลำดับความสำคัญจากมากไปหาน้อยมีดังต่อไปนี้

๑. ทุนเรือนหุ้นมีน้อย ปัญหาการค้างชำระค่าสินค้า ทำให้ต้นทุนเพิ่มขึ้น ทำให้สหกรณ์ต้องตั้งราคาขายสินค้าสูงขึ้น ทำให้เกิดแรงจูงใจในการซื้อของสมาชิกมีน้อยลง
๒. สมาชิกนิยมใช้บริการสินค้ามาก เพราะถือว่าเป็นความสะดวก สามารถชำระได้ทั้งในช่วงสิ้นเดือนและสิ้นปี ดังนั้นจึงทำให้ร้านค้าขาดทุนหมุนเวียนในการบริหารกิจการ
๓. พฤติกรรมของชุมชนบะที่นิยมซื้อสินค้าคือถ้าซื้อด้วยเงินสดจะซื้อสินค้าที่ร้านค้าใกล้บ้าน เพราะสะดวกในการเดินทาง ดังนั้นจึงส่งผลต่อการหมุนเวียนของเงินทุน
๔. สินค้าที่นำมาบริการสมาชิกยังไม่ครบทุกประเภท
๕. การควบคุมสต็อกสินค้า การจัดวางของยังไม่เป็นหมวดหมู่ สินค้าบางชนิดบางประเภทมีการจัดวางดูยังไม่ถูกต้อง เช่นสินค้าประเภทชิ้นเล็ก ๆ ถูกสินค้าชิ้นใหญ่วางทับ จึงทำให้ภายนอกเกิดการชำรุดได้

สหกรณ์ร้านค้าในอนาคต

จากการวิเคราะห์ และประมวลผลของสมาชิกและผู้มีส่วนร่วมในการก่อตั้งสหกรณ์นั้น ต้องการให้สหกรณ์ร้านค้าชุมชนเป็นไปตามลักษณะต่อไปนี้

๑. การเพิ่มของสมาชิก และเพิ่มจำนวนทุนเรือนหุ้น เพราะสถิติของสมาชิกย้อนหลังมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ และมีการเพิ่มจำนวนหุ้นมากขึ้น สมาชิกมีทั้งในหมู่บ้านบะ หมู่บ้านใกล้เคียง และมีแนวโน้มขยายออกมากขึ้น
๒. การปรับลดราคาสินค้าให้ต่ำกว่าราคาท้องตลาดที่ใกล้เคียง เพื่อต้องการแก้ปัญหาในการจูงใจลูกค้าให้มาซื้อสินค้าที่สหกรณ์มากขึ้น และซื้อด้วยเงินสด
๓. การเพิ่มจำนวนชนิดสินค้ามีให้เลือกมากขึ้น มีความหลากหลายขึ้น เช่น ปุ๋ย, อาหารสัตว์, น้ำมันเชื้อเพลิง, อาหารสด เป็นต้น
๔. การจัดของวางให้เป็นระเบียบ/หมวดหมู่ เพื่อความเป็นระเบียบ สะดวกในการเลือกซื้อ เปรียบเทียบสินค้าในประเภทเดียวกันแต่คนละตราสินค้า
๕. การต่อเติม หรือขยายสำนักงานให้สามารถเก็บสต็อกสินค้า(Stock) ให้ได้ปริมาณมาก ๆ
๖. การให้สมาชิกหมุนเวียนกันในการทำหน้าที่เป็นคณะกรรมการบริหารสหกรณ์ร้านค้าของตนเอง

บทที่ ๖

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

ความมุ่งหมายของการวิจัย

๑. เพื่อศึกษาพฤติกรรมการพึ่งตนเองของสมาชิกสหกรณ์ร้านค้าชุมชนบ้านบะ
๒. เพื่อศึกษาการพัฒนาองค์กรของสหกรณ์ร้านค้าชุมชนบ้านบะ

บุคคลที่ให้ข้อมูล

บุคคลที่ให้ข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ประกอบด้วย ประธานกรรมการ รองประธานกรรมการ ผู้จัดการ เลขานุการ รวม ๑๑ คน และสมาชิกสหกรณ์ร้านค้าชุมชน จำนวน ๒๙ คน รวมจำนวนรวมทั้งสิ้น ๔๐ คน

กระบวนการเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยในครั้งนี้ใช้เทคนิคกระบวนการที่มีส่วนร่วมของชุมชนที่เรียกว่า AIC (Appreciation Influence Control) โดยการจัดเวทีประชาคม ซึ่งผู้วิจัยได้ดัดแปลง/แก้ไขกระบวนการ AIC ให้สามารถเข้ากับการดำเนินการวิจัยในครั้งนี้ ซึ่งมีขั้นตอนการดำเนินการดังนี้

- ขั้นที่ ๑ สหกรณ์ร้านค้าชุมชนของเราในอดีต
- ขั้นที่ ๒ สหกรณ์ร้านค้าชุมชนของเราในปัจจุบัน
- ขั้นที่ ๓ ปัญหาของสหกรณ์ร้านค้าชุมชนบ้านบะ
- ขั้นที่ ๔ สหกรณ์ร้านค้าชุมชนที่จะพัฒนาในอนาคต
- ขั้นที่ ๕ กิจกรรมเพื่อพัฒนา
- ขั้นที่ ๖ จำแนกประเภทกิจกรรมและการจัดลำดับความสำคัญ
- ขั้นที่ ๗ การแสวงหาผู้รับผิดชอบ

สรุปผล

๑. ในชุมชนมีผู้นำที่เข้มแข็ง มีวิสัยทัศน์กว้างไกล ผู้นำชุมชนมีความตั้งใจในการพัฒนาหมู่บ้าน กล้าตัดสินใจ ใช้หลักประชาธิปไตยในการปกครอง มีการจัดประชุมชาวบ้านเป็นประจำ แจ้งข่าวความเคลื่อนไหวทางราชการได้อย่างรวดเร็วและต่อเนื่อง

๒. เป็นสังคมเครือญาติขนาดใหญ่ มีการเอื้ออาทรระหว่างกัน รักและห่วงใยซึ่งกันและกัน และพร้อมที่จะพัฒนา หรือตัดสินใจร่วมกัน

๓. มีค่านิยมแห่งการเรียนรู้ เป็นค่านิยมที่ส่งเสริมบุตรหลานให้มีการศึกษาในระดับสูง สังคมที่ช่วยกันสั่งสอนบุตรหลาน ติดตามความสำเร็จของลูกหลานของตน และกระทำในลักษณะ วงกว้างขึ้นเรื่อย ๆ

๔. ค่านิยมการภักดีต่อชุมชน การที่บุคคลในบ้านบะย้ายไปทำงานในต่างถิ่นทั้งตามนอกฤดู กาล และถาวรนั้นพบว่า ถ้ามีรายได้หรือความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นนั้นจะกลับมาอยู่บ้านเดิม หรือชุมชนที่ตนเอง มีการสร้างที่อยู่อาศัยที่หนาแน่นขึ้น ส่วนบุคคลที่ย้ายอย่างถาวรนั้น ถ้ามีการขอความช่วยเหลือจากชุมชนบุคคลเหล่านั้นจะช่วยเหลือได้ดีมาก เช่น การทำผ้าป่าเข้าหมู่บ้าน/วัด เป็นต้น

๕. การมีส่วนร่วมของชุมชน สมาชิกกล้าแสดงออกในเรื่องการพูด/ทำ แต่ยังคงเคารพในมติ ในที่ประชุมชาวบ้าน มีการแบ่งหน้าที่กันรับผิดชอบ และมีความตั้งใจในความรับผิดชอบนั้น ๆ

๖. การมีปราชญ์ชาวบ้าน/คนภูมิปัญญาในท้องถิ่นช่วยในการให้ข้อคิดเห็น รวมทั้งร่วมในการตัดสินใจในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ในชุมชน

๗. ในการศึกษาการดำเนินงานของสหกรณ์ร้านค้าชุมชนบ้านบะ พบว่า มีการพัฒนามาอย่างต่อเนื่องเป็นระยะเวลากว่า ๑๕ ปี มีประธานคณะกรรมการในการดำเนินงานทั้งหมด ๑๖ คน ซึ่งแบ่งระยะในการพัฒนาได้คือ

ระยะแรก เป็นระยะเริ่มก่อตั้งให้สามารถเปิดดำเนินการให้บริการแก่สมาชิก มีการเรียนรู้ระหว่างสมาชิกกับคณะกรรมการดำเนินงาน เพื่อให้สามารถปรับให้เข้ากับชุมชนของตน ซึ่งในระยะนี้อยู่ระหว่างการดำเนินงานของคณะกรรมการที่มีประธานคณะกรรมการบริหารคนที่ ๑-๔ (พ.ศ. ๒๕๓๔)

ระยะที่สอง เป็นระยะที่สร้างแนวปฏิบัติ สร้างระเบียบ สร้างความเข้าใจให้กับสมาชิกได้ ทราบบทบาท และสิทธิของตนต่อกิจการการดำเนินงานของสหกรณ์ร้านค้า มีการวางแผนล่วงหน้าในการทำงาน ในระยะนี้อยู่ระหว่างการดำเนินงานของคณะกรรมการที่มีประธานคณะกรรมการบริหารคนที่ ๖-๑๒ (พ.ศ. ๒๕๓๔-๒๕๔๑)

ระยะปัจจุบัน เป็นระยะปัจจุบัน รูปแบบการดำเนินงานถูกต้องตามระเบียบ สมาชิกตระหนักในบทบาท และหน้าที่ของตน สมาชิกเข้าใจอุดมการณ์ของสหกรณ์ร้านค้า สมาชิกมีส่วนร่วมในการบริหารงาน ร่วมในการแก้ปัญหา ซึ่งในระยะนี้อยู่ระหว่างการดำเนินงานของคณะกรรมการที่มีประธานคณะกรรมการบริหารคนที่ ๑๓-ปัจจุบัน (พ.ศ. ๒๕๔๒-ปัจจุบัน)

๘. การดำเนินสหกรณ์ร้านค้าที่ผ่านมาพบว่า มีการจับจ่ายใช้สอยสินค้าที่สหกรณ์ร้านค้า มาก สมาชิกเห็นผลที่จะเกิดจากการปันผลในสิ้นปี สมาชิกทุกคนมีความเข้าใจว่ายิ่งซื้อสินค้ามาก การปันผลถ้าไรก็ต้องมีโอกาสได้รับกลับคืนสูง และลำดับรองลงมาคือสะดวกในการเดินทาง และอยู่ใกล้กว่า เจ้าหน้าที่จะลงบัญชีการซื้อสินค้าตามหมายเลขสมาชิก ซึ่งช่วงเวลาที่สมาชิกเข้าซื้อสินค้ามากที่สุดคือตอนเย็น สมาชิกถือว่าตนเองเป็นเจ้าของสหกรณ์ร้านค้า ในการเลือกตั้งตำแหน่ง ประธานบริหารสหกรณ์ในการประชุมสามัญประจำปี แนวปฏิบัติที่ใช้คือประธานฯ ที่ได้รับการเลือกตั้งจะคัดเลือกกรรมการทำงานในชุดต่อไป กรรมการฝ่ายต่าง ๆ ประกอบด้วย ฝ่ายการเงิน ฝ่าย

จัดซื้อสินค้า ฝ่ายบัญชี ฝ่ายตรวจสอบสินค้า ฝ่ายติดตามหนี้สิน และเลขานุการ อีกทั้งมีที่ปรึกษาที่เป็นคณะกรรมการชุดที่ผ่านมาและผู้ตรวจสอบกิจการภายนอก ฝ่ายขายสินค้าที่จ้างโดยการคัดเลือก ๒ คน การเปิดรับสมาชิกรุ่นใหม่มีการเปิดรับสมาชิกวงกว้าง รับทั้งในชุมชนบ้านบะ และชุมชนใกล้เคียง สมาชิกถือหุ้นได้ไม่เกิน ๑๐๐ หุ้น คิดเป็นหุ้นละ ๑๐ บาท เวลาที่เปิดบริการคือตั้งแต่เวลา ๐๖.๐๐น. ถึง ๑๙.๐๐ น. การให้บริการสินค้าส่วนใหญ่ให้บริการสินค้าที่จำเป็นในครัวเรือน สมาชิกสามารถซื้อสินค้าได้ทั้งเงินสดและเงินเชื่อ(เครดิต) การซื้อเงินเชื่อต้องไม่เกิน ๕ เท่าของทุนเรือนหุ้นในปัจจุบัน

๙. การแก้ปัญหาการค้างชำระหนี้ของสหกรณ์ร้านค้า โดยคณะกรรมการฝ่ายเร่งรัดหนี้สินของสหกรณ์ที่คัดเลือกจากผู้สมาชิกมีศรัทธา มีคุณธรรมจริยธรรม มีประวัติที่ดีในเรื่องการเงินในหมู่บ้านและเป็นสมาชิก โดยหน้าที่คือ

๙.๑ การเร่งรัดหนี้สินประจำเดือน โดยการทำหนังสือแจ้งเตือนยอดที่ค้างชำระกับสมาชิกท่านนั้น และหากยังไม่ติดต่อและค้างชำระเพิ่มมากขึ้นกว่าเดิมฝ่ายเร่งรัดก็จะทำหนังสือเตือนและซักถามปัญหาด้วยวาจา และนำเสนอคณะกรรมการแต่ละเดือนเป็นรายบุคคลต่อไป

๙.๒ ในการเร่งรัดก่อนการประชุมสามัญประจำปี มีการประชาสัมพันธ์ในลักษณะเพื่อนเตือนเพื่อน หากสมาชิกท่านใดค้างชำระฝ่ายเร่งรัดหนี้สินจะติดตามสมาชิกโดยการทำหนังสือแจ้งวัตถุประสงค์ในการที่ต้องชำระ และปรับผู้ที่ค้างชำระเป็นระยะเวลาสั้น และการประกาศตามเสียงตามสาย

ปัญหาของสหกรณ์ร้านค้าคือ ทุนเรือนหุ้นมีน้อย สมาชิกนิยมใช้การซื้อโดยสินเชื่อมาก พฤติกรรมของชุมชนบะที่นิยมซื้อสินค้าด้วยเงินสดที่ร้านค้าทั่วไปเพราะสะดวกในการเดินทาง สินค้าที่นำมาบริการสมาชิกยังไม่ครบทุกประเภท และการควบคุมสต็อกสินค้า การจัดวางของยังไม่เป็นหมวดหมู่

ความต้องการให้สหกรณ์ร้านค้าชุมชนเป็นไปอนาคตคือ การเพิ่มของสมาชิก และเพิ่มจำนวนทุนเรือนหุ้น การปรับลดราคาสินค้าให้ต่ำกว่าราคาท้องตลาด การเพิ่มจำนวนชนิดสินค้ามากขึ้น การจัดของต้องวางให้เป็นระเบียบ/หมวดหมู่ ต้องการต่อเติม หรือขยายสำนักงานให้สามารถเก็บสต็อกสินค้า(Stock) ให้ได้ปริมาณมาก ๆ และให้สมาชิกทุกคนหมุนเวียนกันในการทำหน้าที่เป็นคณะกรรมการบริหารสหกรณ์ร้านค้า

อภิปรายผล

๑. การที่ชุมชนบ้านบะมีผู้นำที่เข้มแข็ง มีวิสัยทัศน์กว้างไกลนั้นเพราะผู้นำชุมชนมีความตั้งใจในการพัฒนาหมู่บ้าน กล้าตัดสินใจ ใช้หลักปกครองแบบประชาธิปไตยให้เกิดขึ้นในชุมชน สร้างความเข้าใจให้กับชาวบ้านโดยการจัดประชุมชาวบ้านเป็นประจำ และแจ้งข่าวความเคลื่อนไหวทางราชการให้ชาวบ้านทราบข่าวได้อย่างรวดเร็ว และต่อเนื่อง ทั้งนี้ชาวบ้านจะให้ความเชื่อฟังในตัวผู้นำของตนเป็นสำคัญ

๒. การที่สังคมเครือญาติในบ้านบะนั้นเป็นสังคมเครือญาติขนาดใหญ่ ส่งผลให้เกิดความเอื้ออาทรระหว่างกัน การมีความรักและความห่วงใยซึ่งกันและกัน ทำให้เกิดความสามัคคี ความมีพลังในการทำงาน และพร้อมที่จะพัฒนา หรือตัดสินใจร่วมกันทั้งในกลุ่มเครือญาติและในสังคม

๓. ในสังคมมีค่านิยมแห่งการเรียนรู้ ทั้งนี้เพราะคนในชุมชนต่างได้รับบทเรียนจากการได้รับการศึกษาน้อยทั้ง ๆ ที่มีโอกาสในการศึกษา และเห็นความสำเร็จที่เกิดจากผู้ศึกษาพร้อมกับตนที่ประสบผลสำเร็จ จึงเป็นเหตุให้เกิดค่านิยมที่ส่งเสริมบุตรหลานให้มีการศึกษาในระดับสูง รวมทั้งการติดตามความสำเร็จของลูกหลานของตน

๔. ค่านิยมการภักดีต่อชุมชนเกิดจากกลุ่มเครือญาติของตนที่จำเป็นต้องไปทำมาหากินในต่างถิ่น จึงส่งเสริมให้เกิดความช่วยเหลือจากชุมชนระหว่างกัน และข้ามถิ่นกัน

๕. การมีส่วนร่วมของชุมชนเกิดจากผู้นำที่ส่งเสริมให้สมาชิกมีความกล้าในการกล้าในการพูด/ทำ การเคารพในมติในที่ประชุมชาวบ้านเป็นสำคัญ มีการฝึกการบันทึกในการประชุมอย่างเป็นระบบ และมีการแบ่งหน้าที่กันรับผิดชอบในภาระที่ต้องความรับผิดชอบในชุมชน

๖. การมีปราชญ์ชาวบ้าน/คนภูมิปัญญาในท้องถิ่น รวมทั้งมีข้าราชการบำนาญค่อนข้างมาก และบุคคลเหล่านั้นสนใจในกิจกรรมต่าง ๆ ของหมู่บ้านได้ช่วยในการให้ข้อคิดเห็น รวมทั้งมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ในชุมชน ทำให้ชุมชนมีความเคารพ และยึดเป็นแนวปฏิบัติเมื่อมีกิจกรรมใด ๆ ของชุมชนจะต้องขอความคิดเห็นของบุคคลเหล่านี้ประกอบการตัดสินใจ

๗. สมาชิกสหกรณ์ร้านค้าชุมชนบ้านบะมีการจับจ่ายใช้สอยสินค้าที่สหกรณ์ร้านค้ามาก ทั้งนี้เพราะสมาชิกเห็นผลที่จะเกิดจากการปันผลในสิ้นปีสมาชิกในครอบครัวจะพยายามช่วยกันซื้อสินค้า พ่อแม่จะปลูกฝังให้ลูกหลานมาซื้อสินค้าที่สหกรณ์ร้านค้า สมาชิกทุกคนในชุมชนมีความเข้าใจว่ายิ่งซื้อสินค้ามาก การปันผลกำไรก็ต้องมีโอกาสได้รับกลับคืนสูงทั้งนี้เกิดจากการประสัมพันธ์และมีการดำเนินการที่เห็นผลที่เกิดจากการปันผลอย่างต่อเนื่อง และลำดับรองลงมาคือสะดวกในการเดินทาง และอยู่ใกล้กว่า ชุมชนบ้านบะเป็นชุมชนที่มีขนาดค่อนข้างใหญ่สหกรณ์ร้านค้าตั้งอยู่บริเวณตรงกลางชุมชน ดังนั้นหากสมาชิกอยู่ห่างไกลที่ต้องการเดินทางมาซื้อ มีทั้งซื้อรถจักรยาน รถจักรยานยนต์ นั่งรถยนต์ส่วนตัวมาซื้อ หากเดินมาก็ไม่สะดวกนัก การซื้อสินค้าของสมาชิกจะมีเจ้าหน้าที่ฝ่ายขายทำบัญชีการซื้อสินค้าตามหมายเลขสมาชิก ดังนั้นจึงทำให้สมาชิกมั่นใจในระบบการทำบัญชีขายประจำวัน เพราะจะมีกรรมการอีกชุดหนึ่งมาตรวจดูรายการขาย และยอดการขายประจำวัน ซึ่งช่วงเวลาที่สมาชิกเข้าซื้อสินค้ามากที่สุดคือตอนเย็น เพราะในช่วงเวลานี้เสร็จการการประกอบอาชีพจะเดินทางเข้าบ้านเพื่อรับประทานอาหารและพักผ่อนต่อไป สมาชิกทุกคนถือว่าตนเองเป็นเจ้าของสหกรณ์ร้านค้าจึงช่วยกันสอดส่องดูแล เสนอความคิดเห็นร่วมกันโดยผ่านกรรมการ ดังนั้นหากเรื่องใดที่กรรมการได้รับข้อมูลมาก ๆ ก็จะนำเสนอในที่ประชุมประจำเดือนในแต่ละเดือน

๘. การเลือกตั้งตำแหน่งประธานบริหารสหกรณ์ร้านค้านั้นแนวปฏิบัติที่ใช้กันมากคือ ในการประชุมสามัญประจำปี ซึ่งอยู่ในช่วงสิ้นปีของทุกปี จะมีการปันผลเมื่อปันผลเสร็จคณะกรรมการในชุดปัจจุบันจะขอให้สมาชิกสมัครและเสนอรายชื่อประธานฯ ที่ต้องการบริหารกิจการร้านค้าให้สมาชิกเลือกตั้ง โดยใช้โหวตเสียง ประธานฯ ที่ได้รับการเลือกตั้งจะคัดเลือกหากรรมการทำงานในชุดต่อไปด้วยตนเอง คณะกรรมการฝ่ายต่าง ๆ ประกอบด้วย ฝ่ายการเงิน ฝ่ายจัดซื้อสินค้า ฝ่ายบัญชี ฝ่าย

ตรวจสอบสินค้า ฝ่ายติดตามหนี้สิน และเลขานุการ นอกจากนี้คณะกรรมการชุดปัจจุบันยังต้องมีภาระคือต้องเป็นที่ปรึกษาให้คณะกรรมการชุดต่อไป ผู้ที่ขายสินค้านั้นเดิมที่เป็นคณะกรรมการฝ่ายขายซึ่งปฏิบัติมาระยะหนึ่งปรากฏว่าการขายนั้นต้องทำเป็นประจำเพราะเปิดบริการทั้งวัน ดังนั้นคณะกรรมการจึงเห็นว่าไม่ควรใช้คณะกรรมการทำการขายสินค้าควรจ้างพนักงานขายทำหน้าที่ประจำ จึงดำเนินการจ้างพนักงานขาย โดยการคัดเลือกสมาชิกในหมู่บ้านบะมาทำหน้าที่ขายจำนวน ๒ คน การเปิดรับสมาชิกรุ่นใหม่มีการเปิดรับสมาชิกในวงกว้าง สมาชิกมีทั้งในชุมชนบ้านบะ และชุมชนใกล้เคียง เช่น บ้านหนองตาไก่ บ้านโคกสะอาด บ้านเจนิยง บ้านหนองอีดำ เป็นต้น ผู้ที่เป็นสมาชิกสามารถถือหุ้นได้ไม่เกิน ๑๐๐ หุ้น คิดเป็นหุ้นละ ๑๐ บาท แต่โดยส่วนใหญ่หุ้นนั้นสมาชิกถือหุ้น ๑๐ หุ้น ช่วงเวลาที่เปิดบริการคือตั้งแต่เวลา ๐๖.๐๐ น. ถึง ๑๙.๐๐ น. การให้บริการสินค้าส่วนใหญ่ให้บริการ สินค้าที่จำเป็นในครัวเรือน สมาชิกสามารถซื้อสินค้าได้ทั้งเงินสด และเงินเชื่อ(เครดิต) ต้องไม่เกิน ๕ เท่า ของทุนเรือนหุ้นในปัจจุบัน แต่ในความเป็นจริงนั้นคณะกรรมการจะอนุโลมให้ได้เป็นรายบุคคลทั้งนี้ จะดูจากศักยภาพของบุคคลประกอบ

๙. คณะกรรมการฝ่ายบริหารจะแต่งตั้งฝ่ายเร่งรัดหนี้สินของสหกรณ์ โดยการคัดเลือกจากผู้ที่มีศรัทธา มีคุณธรรมจริยธรรม มีประวัติที่ดีในเรื่องการเงินและเป็นสมาชิก ซึ่งมีหน้าที่คือ

๙.๑ การเร่งรัดหนี้สินประจำเดือน โดยการทำหน้าที่แจ้งเตือนยอดผู้ค้างชำระให้กับสมาชิก ซึ่งแต่ละเดือนจะมีจำนวนผู้ค้างชำระไม่แน่นอน และมีปริมาณสูงขึ้นเรื่อยๆ ช่วงเวลาที่ค้างชำระมากที่สุดคือในช่วงกลางปี สมาชิกจะทยอยชำระไปเรื่อยๆ โดยพิจารณาจากยอดชำระกับระยะเวลาก่อนการปิดผลประจำปี และหากสมาชิกยังไม่ติดต่อใด ๆ กับคณะกรรมการ และยังคงชำระอีก ซึ่งมีจำนวนน้อยเมื่อเทียบกับผู้ค้างชำระแต่ติดต่อขอผ่อนชำระ ทางฝ่ายเร่งรัดหนี้สินจะทำหนังสือเตือนครั้งที่ ๒ และซักถามปัญหาด้วยวาจา และนำเสนอคณะกรรมการฝ่ายบริหารแต่ละเดือนเป็นรายบุคคลต่อไป

๙.๒ ก่อนการประชุมสามัญประจำปี จะมีการประชาสัมพันธ์ในลักษณะเพื่อนเตือนเพื่อนสมาชิกจะแจ้งผู้ค้างชำระกันเอง โดยก่อนการประชุมสามัญประจำปีคณะกรรมการจะทำการปิดงบดุล และสรุปผลการดำเนินการต่อสมาชิกที่ศาลาการเปรียญวัดโพธิ์ทิมวันต์ หากสมาชิกท่านใดค้างชำระในช่วงเวลานั้น ฝ่ายเร่งรัดหนี้สินจะติดตามสมาชิกก่อนการปิดบัญชี ๒ สัปดาห์จะดำเนินการทำหนังสือแจ้ง และวัตถุประสงค์ที่ต้องชำระ และปรับผู้ค้างชำระเป็นระยะเวลานาน และจะมีการประกาศตามเสียงตามสายสำหรับผู้ที่ไม่ติดต่อ และไม่ดำเนินการใด ๆ จนกว่าจะนำมาชำระ หากสมาชิกคนใดมาติดต่อแต่ยังไม่นำเงินมาชำระคณะกรรมการจะร่างหนังสือสัญญาให้ชำระ และรวบรวมเงินตามยอดที่ค้างชำระออกแทนก่อน ดังนั้นสหกรณ์ร้านค้าจึงไม่มีการค้างชำระในแต่ละปี

ปัญหาของสหกรณ์ร้านค้าคือ ทุนเรือนหุ้นมีน้อยทั้งนี้เพราะสมาชิคนิยมใช้การซื้อโดยสินเชื่อมาก และยังมีพฤติกรรมที่นิยมซื้อสินค้าด้วยเงินสดที่ร้านค้าทั่วไปเพราะสะดวกในการเดินทาง จึงทำให้ขาดเงินทุนหมุนเวียนที่จะนำมาซื้อสินค้ามาจำหน่าย รวมทั้งมีสินค้าบริการสมาชิกไม่เพียงพอ และไม่ครบทุกประเภท ปัญหาอีกอย่างคือการขาดผู้ควบคุมสต็อกสินค้า และเช็คสินค้าในแต่ละวันทั้งนี้เนื่องมาจากบุคคลไม่มีเวลา เสียสละเพียงพอเพราะการกระทำดังกล่าวต้องกระทำเป็นประจำ และมีรายการสินค้าที่มาก นอกจากนี้ยังมีการจัดวางของที่ยังไม่เป็นหมวดหมู่

ความต้องการของสมาชิกที่ต้องการให้สหกรณ์ร้านค้าชุมชนบ้านบะเป็นไปในอนาคตคือ การเพิ่มจำนวนของสมาชิก การขยายให้ชุมชนใกล้เคียงเข้ามาเป็นสมาชิกให้มากขึ้น และการเพิ่มจำนวนทุนเรือนหุ้น นอกจากนี้จุดมการณของสหกรณ์ร้านค้าบ้านบะที่แท้จริงคือการปรับลดราคาสินค้าให้ต่ำกว่าราคาท้องตลาดที่ใกล้เคียงให้สมาชิกได้ใช้บริการช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกันให้มากที่สุด มีจำนวนชนิดสินค้ามีให้เลือกมากขึ้น มีความหลากหลายขึ้น มีการจัดวางของให้เป็นระเบียบ/หมวดหมู่ สะดวกในการเลือกซื้อ มีอาคาร สถานที่สามารถเก็บสต็อกสินค้า(Stock) ให้ได้ปริมาณมาก ๆ และให้สมาชิกทุกคนหมุนเวียนกันเป็นคณะกรรมการบริหารสหกรณ์ร้านค้าของตัวเอง

ข้อเสนอแนะ

๑. ข้อเสนอแนะสำหรับสมาชิกสหกรณ์ร้านค้า

๑.๑ การซื้อสินค้าด้วยเงินเชื่อ ทั้งนี้เกิดจากสมาชิกขอซื้อสินค้าเกินงบของตน โดยส่วนที่เกินนิยมลงในสมุดเครดิต(เชินต์)ไว้ จึงทำให้ยอดค้างชำระสูง

๑.๒ การประชาสัมพันธ์สหกรณ์ร้านค้าของตนให้ชุมชนที่ใกล้เคียงทราบความเคลื่อนไหว เช่น ผลกำไร สินค้าที่มีบริการ การชักชวนให้สมัครเป็นสมาชิก เป็นต้น

๑.๓ การอาสาสมัครเข้ามาเป็นกรรมการบริหาร เพราะคณะกรรมการที่ผ่านมาส่วนใหญ่ประกอบอาชีพข้าราชการและอยู่ในพื้นที่ ดังนั้นสมาชิกที่เป็นเกษตรกรจึงควรมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนากิจการสหกรณ์ร้านค้าของตนเองต่อไป

๒. ข้อเสนอแนะสำหรับคณะกรรมการบริหารสหกรณ์ร้านค้า

๒.๑ ควรทำป้ายนิเทศการดำเนินการของสหกรณ์ร้านค้าประจำเดือน เช่น ยอดขายแต่ละเดือน ยอดค้างชำระประจำเดือน เป็นต้น

๒.๒ เอกสารของสหกรณ์ร้านค้าควรเก็บให้เป็นหมวดหมู่และเป็นระบบ ทั้งนี้อาจเกิดการชำรุด และสูญหายได้ เพราะและควรเก็บเอกสารของคณะกรรมการบริหารไว้เป็นชุด ๆ

๒.๓ ควรวางสินค้าให้เป็นระเบียบ/หมวดหมู่ สะดวกในการเลือกใช้

๒.๔ ควรมีการเปิดประชุมวิสามัญ เพราะที่ผ่านมาระยะหลัง ๆ มีการประชุมสามัญประจำปีอย่างเดียว ดังนั้นควรมีการเปิดประชุมวิสามัญสมาชิกจะได้รับทราบข้อมูล ชักถามข้อมูลการบริหารสหกรณ์ร้านค้าได้ และหาทางแก้ไขปรับปรุงได้ถูกต้อง และทันเวลา

๒.๕ ควรเลือกเยาวชนเข้ามาเป็นคณะกรรมการทำงาน เพราะจะได้ปลูกฝังให้เยาวชนมีความหวงแหนสหกรณ์ร้านค้าที่อยู่ในชุมชนของตน

๓. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

๓.๑ ควรมีการศึกษาการสร้างค่านิยมเพื่อแก้ปัญหาการค้างชำระสหกรณ์ร้านค้าบ้านบะที่มีประสิทธิภาพ

๓.๒ ควรมีการศึกษาการมีส่วนร่วมขององค์กรต่าง ๆ เช่น อบต. สถานีอนามัย วัด ในชุมชนต่อการพัฒนางานสหกรณ์ร้านค้าบ้านบะ

บรรณานุกรม

- เกษตรและสหกรณ์, กระทรวง. ข้อบังคับสหกรณ์ประเภทสหกรณ์ร้านค้า. กรุงเทพฯ : มปท, ๒๕๓๕.
- ชาชีวัฒน์ ศรีแก้ว. แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๘ พ.ศ. ๒๕๔๐-๒๕๔๔. กรุงเทพฯ : พัฒนาการศึกษาศึกษา, ๒๕๓๙.
- ทวีทอง หงษ์วิวัฒน์. การมีส่วนร่วมของประชาชนในงานพัฒนา. กรุงเทพฯ : คัดดีโสภากการพิมพ์, ๒๕๒๗.
- นริยา ตั้งอยู่ดี. การดำเนินงานของสหกรณ์การเกษตรขนาดใหญ่ จำกัด จังหวัดสงขลา. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. สงขลา : มหาวิทยาลัยมหาทักษิณ, ๒๕๔๑.
- นายกรัฐมนตรื, สำนัก. แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๖ พ.ศ. ๒๕๓๐ - ๒๕๓๔. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี, ๒๕๒๙.
- บุญยัง หมั่นดี. ความเข้มแข็งของชุมชน. สุรินทร์ : ศูนย์ศึกษาการพัฒนาการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน สถาบันราชภัฏสุรินทร์, ๒๕๔๔.
- ประยงค์ สงครินทร์. การพัฒนาเพื่อการพึ่งตนเอง : ศึกษากรณีกลุ่มเพาะข้าวไร่ บ้านโนนสว่าง ตำบลภูเขาทอง อำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๔๑.
- ประเวศ วะสี. “ศาสนธรรมกับการพัฒนาหมู่บ้าน” ในทิศทางหมู่บ้านไทย. กรุงเทพฯ : หมู่บ้าน, ๒๕๓๑.
- . ยุทธศาสตร์ชาติเพื่อความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจสังคมและศิลปวัฒนธรรม. กรุงเทพฯ : หมอชาวบ้าน, ๒๕๔๑.
- ประสพ กุดโพนงาม. บทบาทของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตในการพัฒนาเศรษฐกิจชนบท : ศึกษากรณีบ้านเอราวัณ ตำบลผาอินทร์แปลง อำเภอสะพุง จังหวัดเลย. ปริญญาานิพนธ์ ศศ.ม. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม, ๒๕๓๖.
- พจนานุกรมฉบับเฉลิมพระเกียรติ พ.ศ. ๒๕๓๐. พิมพ์ครั้งที่ ๑๐. กรุงเทพฯ : วัฒนาพานิช สารานุกรม, ๒๕๓๑.
- มาตรฐานการศึกษา, สำนัก สำนักงานสภาสถาบันราชภัฏ กระทรวงศึกษาธิการ. ชุดการเรียนรู้ด้วยตนเอง ชุดวิชาการวิจัยชุมชน. บริษัท เอส. อาร์. พรินติ้ง แมสโปรดักส์ จำกัด, ๒๕๔๕.
- เมธี ชัยมาโย. การพัฒนาเพื่อการพึ่งตนเอง : ศึกษากรณีบ้านดงเค็ง ตำบลท่าสองคอน อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม. ปริญญาานิพนธ์ ศศ.ม. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม, ๒๕๓๖.
- ยุวัฒน์ วุฒิเมธี. การพัฒนาชุมชนและพัฒนาชนบท. กรุงเทพฯ : ไทยอนุเคราะห์ไทย, ๒๕๒๖.
- วิวัฒน์ชัย อัดถากร. อุดมการณ์พึ่งตนเอง. กรุงเทพฯ : คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๙.

วันทนีย์ ภูมิภัทราคม. เอกสารประกอบคำสอน ระบบเศรษฐกิจไทยและการสหกรณ์.

พระนครศรีอยุธยา : เทียนวัฒนา, ๒๕๓๕.

ส่งเสริมสหกรณ์, กรม. มาตรฐานการให้การศึกษาอบรมทางสหกรณ์. กรุงเทพฯ : ป.สัมพันธ์พานิช, ๒๕๓๐.

สันนิบาตสหกรณ์แห่งประเทศไทย. ที่ระลึกในโอกาสพระราชทานรางวัลสหกรณ์ดีเด่นแห่งชาติ ประจำปี ๒๕๓๐. กรุงเทพฯ : ป.สัมพันธ์พานิช, ๒๕๓๐.

สัญญา สัญญาวิวัฒน์. การพัฒนาชุมชน. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๓.

_____. “การพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจของสังคมชนบทไทย : ปัจจัยทางสังคมและ วัฒนธรรม,” สังคมศาสตร์. ๒๕(๑) : ๗๒ - ๙๑ ; เมษายน, ๒๕๓๑.

_____. การพัฒนาชุมชนแบบจัดการ. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๑.

_____. ทฤษฎีและกลยุทธ์การพัฒนาสังคม. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๓.

สีลาภรณ์ นาคทรพรพและคณะ. “รายงานการศึกษารูปแบบการดำเนินงานในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของครูและโรงเรียนในการป้องกันและแก้ไขปัญหาแรงงานเด็กในประเทศไทย,” วารสารวิจัยทางการศึกษา ศูนย์สารสนเทศการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, ๒๕๓๙.

สุทิน ใจอ่อน. การเข้าร่วมกิจกรรมและการใช้ผลประโยชน์ของสมาชิกร้านค้าชนบทในเขตอำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๔๑.

สุธรรม รัตนโชติ. รายงานการวิจัยการประเมินผลโครงการพัฒนาองค์กรประชาชน : ศึกษาเจาะลึกเฉพาะกรณีผู้ยากจน. กรุงเทพฯ : กองวิจัยและประเมินผล กรมพัฒนาชุมชน, ๒๕๓๑.

อเนก นาคะบุตร. “ชนบทไทย สามทศวรรษที่ผ่านมา กับบทเรียนของภูมิปัญญาชาวบ้านสู่ทิศทางการพึ่งตนเองของชนบทในอนาคต,” การเลือกการพัฒนา. ๖(๑) : ๒๕ - ๓๐ ; มกราคม - เมษายน, ๒๕๓๑.

อรทัย อาจอ่ำ. ชุมชนแข่งกัน : วิถีชีวิตและกระบวนการพัฒนาสู่การพึ่งตนเอง. กรุงเทพฯ : สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๓๑.

Ellot, J. Developing community - Focused Environmental Education Through Action Research, Mimeograph, Center for Applied Research in Education, School of Education, University of East Anglia, Norwich, UK, ๑๙๙๑.

Kemmis, S. & McTaggart, R. The action Research planner, Deakin University Press, Geelong.(English), ๑๙๙๒.

Reeves, T. Elton. The Dynamics of Group Behavior. USA : American Management Association. ๑๙๗๐.

Roy, Ewell Paul. Cooperatives : Today and Tomorrow. ၆ nd. Edition. Danvill, Illinois :

The Interstate Printers & Publisher, Inc. ၁၉၄၉.

Schaares, Marvin A. Cooperation Principle & Practices. ၆ nd. Edition. Wisconsin :

University of Wisconsin Extention Service, ၁၉၅၈.

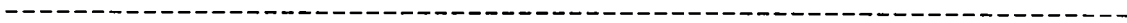
ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

ภาพประกอบกิจกรรมกิจกรรมของสหกรณ์ร้านค้าชุมชนบ้านบะ

นำเสนอการ
ดำเนินงาน

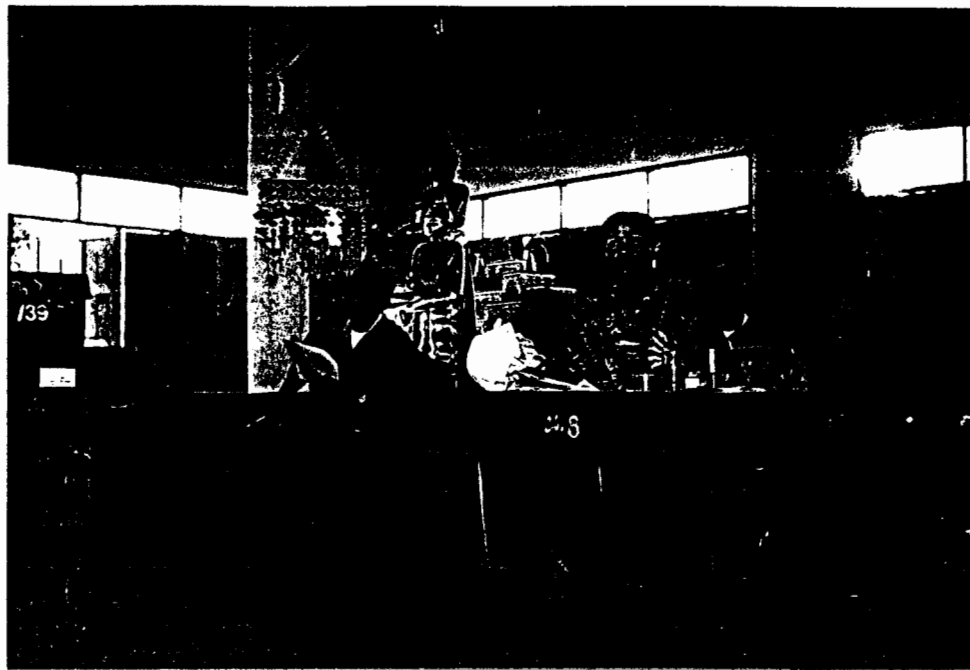
สมาชิกเสนอข้อ
คิดเห็นต่อคณะ
กรรมการบริหาร

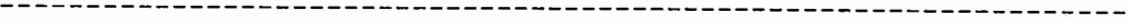
ที่ปรึกษา
สลับกันก่อน

ประธานนำ
รายงานผล
ดำเนินงาน
ผ่านมา

คณะ
กรรมการ
นั่งประชุม

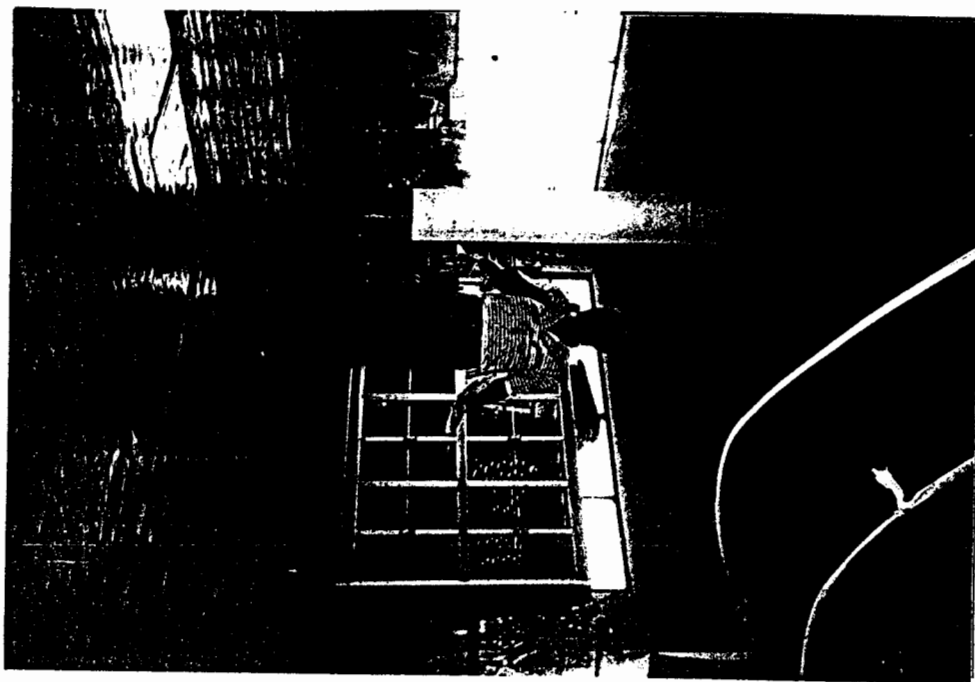
สมาชิกนั่งฟัง
การประชุม

สมาชิกนั่ง
ปรึกษาหารือกัน

ที่ปรึกษานั่งฟัง
การกล่าวรายงาน

ที่ปรึกษาให้ข้อคิด
เห็นกับสมาชิก

สมาชิกเลือก
ตั้งประธาน
บริหาร

คณะกรรมการ
กล่าวรายงานผล
การดำเนินงานที่
ผ่านมา

คณะกรรมการการ
กล่าวรายงานก่อน
ปีนผลกับสมาชิก

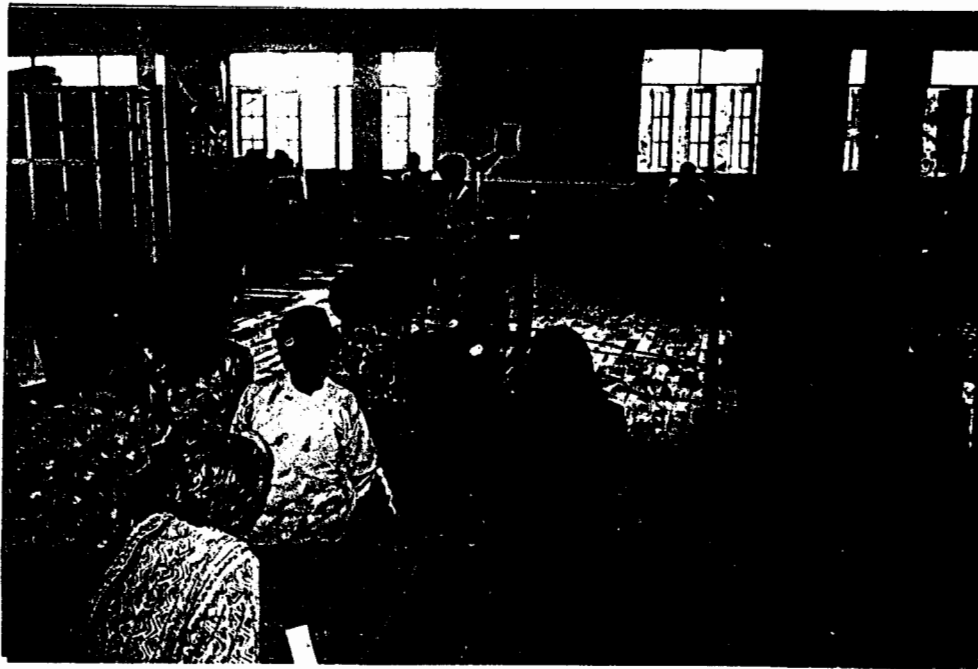
สมาชิกเข้าแถว
รับเงินปันผล
จากคณะ
กรรมการ

มอบของที่
ระลึกก่อน
การปันผล

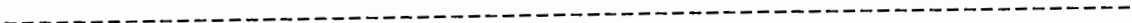
จับสลาก
มอบของที่
ระลึก

สมาชิกนั่งฟัง
ประธานกล่าว
รายงานการ
ดำเนินงาน

มอบของที่
ระลึกก่อน
การป็นผล

ภาคผนวก ข
กำหนดการจัดเวทีประชาคม

กำหนดการจัดเวทีประชาคม

วันที่ 27 ก.ค. 2545

ณ วัดโพธิ์ทิมวัด

09.00-09.20 น.	ประธานสหกรณ์ร้านค้าคนปัจจุบันกล่าวเปิดการทำเวทีประชาคม (อ.วัชรินทร์ ปิยวารักษ์)
09.25-10.00 น.	ประวัติบ้านบะ(วิทยากรร่วม/นักวิจัย)
10.05-11.00 น.	ประวัติสหกรณ์ร้านค้าชุมชนบ้านบะ(วิทยากรร่วม/นักวิจัย)
11.05-11.50 น.	ปัญหาสหกรณ์ร้านค้าชุมชนบ้านบะ(อ. วีระชาติ บุญไว/นักวิจัย) สหกรณ์ร้านค้าบ้านบะในอนาคต(อ.วีระชาติ บุญไว/นักวิจัย)
11.50-12.50 น.	พักเที่ยง
13.00-13.50 น.	การเขียนโครงการ(คณะนักวิจัย)
14.00-14.20 น.	จัดลำดับ และหาผู้รับผิดชอบโครงการ(คณะนักวิจัย)
14.30-15.00 น.	ประธานสหกรณ์ร้านค้าคนปัจจุบันกล่าวขอบคุณ และกล่าวปิดการทำเวที ประชาคม (อ.วัชรินทร์ ปิยวารักษ์)

** กำหนดการอาจเปลี่ยนแปลงได้ตามความเหมาะสม

ภาคผนวก ค
ประวัติของผู้วิจัย

ประวัติผู้วิจัย

- ชื่อ(หัวหน้าโครงการ)** นายบุญเลี้ยง ทุมทอง
- สถานที่อยู่ในปัจจุบัน** บ้านเลขที่ 49 หมู่ 5 ตำบลชุมพลบุรี อำเภอชุมพลบุรี
จังหวัดสุรินทร์ 32190
- ตำแหน่งหน้าที่การงาน** อาจารย์ 1 ระดับ 4
- สถานที่ทำงานปัจจุบัน** โรงเรียนชุมพลวิทยาสรรค์ ตำบลชุมพลบุรี อำเภอชุมพลบุรี จังหวัดสุรินทร์
32190 โทร. 01-0669345
- ประวัติการศึกษา** ปท.ศ, ค.บ.(คณิตศาสตร์), กศ.ม.(การวิจัยการศึกษา)
-
- ชื่อ(ผู้ร่วมวิจัย)** นางสาวเกษมศรี สุระสังข์
- สถานที่อยู่ในปัจจุบัน** บ้านเลขที่ 75/1 หมู่ 9 ตำบลท่าตูม อำเภอท่าตูม
จังหวัดสุรินทร์ 32120
- ตำแหน่งหน้าที่การงาน** อาจารย์ 1 ระดับ 4
- สถานที่ทำงานปัจจุบัน** โรงเรียนเมืองสิงห์วิทยา ตำบลเมืองสิงห์ อำเภอจอมพระ จังหวัดสุรินทร์
32180 โทร. 01-0724523
- ประวัติการศึกษา** ค.บ.(คณิตศาสตร์), กศ.ม.(การวิจัยการศึกษา)